

Bericht aan de Lezers.

De ondergeteekende heeft de eer aan de abonné's en de lezers van „De(n) Militaire(n) Spectator” te berichten, dat hij op 1 December a.s. als Hoofdredacteur van dat Tijdschrift is afgetreden. Zijn taak, als zoodanig, is overgenomen door den Kapitein van den Generalen Staf, W. F. Pop, Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool te 's-Gravenhage.

Aan allen, die den ondergeteekende gedurende de vele jaren, dat het hem gegeven was aan het hoofd van de Redactie van voormeld Tijdschrift te staan, door hunne gewaardeerde medewerking, op welk gebied ook, hebben gesteund, betuigt hij zijn hartelijken en welgemeenden dank.

G. J. C. A. Pop.

's-Gravenhage, 1 December 1902.

Aan de Lezers.

Bij het aanvaarden van de Hoofdredactie van „De(n) Militaire(n) Spectator” ontveins ik mij geenszins de groote verantwoordelijkheid, welke ik daarbij vrijwillig op mij neem.

De leiding van een orgaan, toch, dat zich sedert tal van jaren eene eervolle plaats in de militaire litteratuur verworven heeft en zich steeds op dit standpunt heeft weten te handhaven, legt ongetwijfeld zware, ten volle moeilijk te vervullen verplichtingen op.

Vandaar, dat ik mij ernstig beraden heb, toen mij de leiding van dit Tijdschrift werd aangeboden, doch zoowel de band, die mij sedert geruimen tijd aan De(n) Militaire(n) Spectator verbindt, als het vertrouwen op den krachtigen steun van allen, die tot den bloei daarvan kunnen bijdragen, hebben mijne aarzeling overwonnen.

Sterk in dat vertrouwen, zal het bij de vervulling van mijne taak mijn streven zijn het wetenschappelijk peil te handhaven, waarop ons Tijdschrift zich bevindt, dank zij de toewijding mijner voorgangers.

W. F. POP.

's-Gravenhage, 1 December 1902.

Het IJzeren Regiment.

Disciplin! oder Abrüsten.

GERSCH.

De onbetwistbare noodzakelijkheid, de groote waarde eener strenge discipline in een leger wordt door niemand, die eenigszins weet, wát een leger zijn moet en zijn kan, betwijfeld of ontkend. Geheel terecht wordt zij het fundament genoemd van elke behoorlijke legerinrichting; aan de mate van eerbied voor de discipline kan men zeer gevoelig de waarde van een leger, de kans van het al of niet met succes optreden in oorlogstijd, beoordeelen. Wordt daaraan dus in theorie overal de grootste waarde gehecht en wordt dit ook in vele legers, het Duitsche vooral, in de practijk doorgevoerd, niet alom is dit laatste het geval, en, waar dit zoo is, wordt de gevechtswaarde van het leger teruggebracht tot een gedeelte van wat zij had kunnen zijn met dezelfde sterkte aan manschappen en materieel, dezelfde opleiding, alle omstandigheden gelijk, maar met beter, strenger discipline.

In ons Vaderland is in de laatste tientallen jaren veel geschreven en gesproken tot het vooropstellen van meeningen over de verdedigbaarheid en de wijze van verdediging van Nederland. Alle onderdeelen van het leger en van het versterkingsstelsel hebben hun beurt gehad, zoolwel die, welke reeds nu bestaan, als die, welke door verschillende schrijvers en redenaars in de toekomst gewenscht of noodzakelijk geacht worden.

Te weinig echter, om niet te zeggen in 't geheel niet, is nog de aandacht gevestigd op de discipline, die in onze krijgsmacht niet is, zooals zij wezen *kan*, niet is, zooals zij wezen *moet*, willen wij ooit met kans op welslagen, zij het zelfs met kans op een eervollen ondergang aan een eventueelen vijand het hoofd bieden. Weliswaar is het verklaarbaar, dat in een leger, hetwelk sinds bijna een eeuw geen oorlog te voeren heeft gehad, de krijgstucht niet zóó streng is en niet zóó in alle kleinheden wordt geëerbiedigd als dit wel het geval is bij die armeeën, welke korter geleden een tegenstander te bekampen hadden of daartoe nog herhaaldelijk worden geroepen; — verklaarbaar ook in een volk, dat zóó weinig militaire neigingen heeft als het Nederlandsche. Toch is de zaak van te veel gewicht, dan dat we met het verklaarbare genoeg zouden mogen nemen en niet integendeel alle krachten zouden moeten inspannen, om het anders, d.w.z. beter te krijgen.

Vooral de laatstgenoemde reden, die van de weinig-militaire eigenschappen der Nederlandsche natie, wordt in den regel aangehaald om de slappe discipline te verontschuldigen. Toch heeft die bewering weinig waarde. In het Nederlandsch-Indische leger, waarvan het Europeesche gedeelte der manschappen voor het grootste gedeelte uit Nederlanders bestaat, is die discipline veel beter. Dààr, in een leger, dat voortdurend op voet van oorlog is, in elk geval voortdurend moet voorbereid zijn; om ten oorlog te trekken, is eene strenge discipline een onmisbaar vereischte. En dat zij dààr werkelijkheid is, bewijst, dat de anti-militaire geest der Hollanders toch nog niet zóó sterk is, dat zij 't doorvoeren van dit eerste en voornaamste beginsel van elke legervorming in den weg staat.

Boven schreef ik: „dààr is zij een onmisbaar vereischte”; maar evenzeer als zij dat is in een leger, dat vandaag en morgen ten strijde moet trekken, evenzeer is zij het in een, dat over twee, tien, vijftig jaar wellicht den grond van het Vaderland aan een indringer te betwisten zal hebben.

Een groot verschil tusschen het leger in Indië en dat in Nederland is nog, dat het dààr is samengesteld uit vrijwilligers, die allen voor langen tijd zich verbinden, hier uit miliciens, willens of onwillens (meestal het laatste) uit hun omgeving weggenomen om in zeer korten tijd zich eenigszins te bekwamen voor de taak, die zij in oorlogstijd te vervullen zullen hebben. Dit is inderdaad een zeer groot verschil, maar het mag geen reden zijn, om de krijgstucht minder streng op te vatten, eerder moeten we nog tot het tegendeel geneigd zijn. Waar in zóó korten tijd zoo bruikbaar mogelijke soldaten moeten gevormd worden, dààr is eene krachtige, ijzeren discipline een uitstekend hulpmiddel bij die vorming en tegelijk een vereischte om den militair bij mobilisatie, wanneer geen gelegenheid meer bestaat de discipline „erin” te brengen, onmiddellijk voor zijn taak geschikt te doen zijn.

De soldaat moet eerst en vooral leeren de discipline absoluut te eerbiedigen; is die overtuiging voldoende diep doorgedrongen, dan zal het overige van zijne opleiding sneller en beter in zijn werk gaan.

Waar reeds zoo lang, als zulks in ons vaderland het geval is, gezondigd werd tegen dit eerste beginsel van legervorming — een *ijzeren, onverbiddelijke* discipline — zullen wellicht velen meenen, dat het moeilijk zal vallen daarin opeens eene wijziging te brengen. Moeilijk wellicht, onmogelijk niet. Men denke er slechts aan, wat Japan in zeer weinige jaren heeft kunnen bereiken; hoe het van een Staat, die weinig of niets beteekende, is opgeklimmen tot eene Mogendheid, die met de groote Europeesche tegenwoordig vrijwel op ééne lijn staat. Zijn leger en zijne marine zijn voortbrengselen van de laatste tientallen van jaren en beide zijn uitstekend in orde. Wat de Japanner kon doen, mag voor den Nederlander geen onmogelijkheid zijn. En wanneer wij allen, die de eer hebben in H. M. leger te dienen, van den hoogste tot den laagste ons beijveren, niet alleen onzen plicht te doen, maar méér dan dat, ieder

Just.
De meermalen
willen
zool zoo
omdat
Zus gemakkelijc
it.

in zijne omgeving zijn inferieuren en kameraden door woord en voorbeeld op te wekken tot dienen, zooals dat moet zijn, dan is het aan geen twijfel onderhevig of ook wij zullen in korten tijd op een aanmerkelijken vooruitgang kunnen wijzen.

Het moet wèl tot ons doordringen, dat wij eventueel belast zullen worden met den heiligsten plicht, die een mensch kan worden opgelegd, de verdediging van den vaderlandschen grond, de verdediging van den troon Onzer Koningin. Tot in alle kleinigheden moet daarom ons streven zijn, ons voor de vervulling van dien plicht voor te bereiden, onszelven en hen, die onder ons gesteld zijn.

Te weinig wordt er van militaire zijde opgetreden tegen het gevaarlijk drijven der anti-militairisten, die onder de leuze van vermindering der lasten, het daárheen zouden leiden, dat de vaderlandsche bodem eene te gemakkelijke prooi voor den overweldiger zou worden. Meer en meer vinden de anti-militairisten aanhangers, geworven zoowel onder hen, die niet nadenken over de gevolgen, als onder de vaderlandslozen, wien het, naar zij openlijk den treurigen moed hebben te erkennen, onverschillig is, onder welke regeering zij staan, of Nederland als onafhankelijke Staat eene eervolle plaats in de rij der volkeren zal blijven innemen, dan wel of het een smadelijken ondergang tegemoet gaat. Aan hen de verantwoordelijkheid!... Jawel, maar evenzeer aan ons, wanneer wij ons niet ten krachtigste daartegen verzetten, wanneer wij niet alles doen, wat in ons vermogen is, om van het Nederlandsche leger te maken, wat er van te maken is, opdat, mocht eenmaal de ure daár zijn, dat wij gereed moeten zijn, het leven te laten voor Vaderland en Koningin, het dan ook zij met het bewustzijn, dat wij en onze krijgsmakkers den eervollen dood niet tevergeefs zullen vinden, dat met ons bloed de bedreigde onafhankelijkheid zal worden teruggekocht, . . . of ten minste een roemrijke ondergang het einde van onze worsteling zal zijn.

* * *

Dat de discipline in ons leger niet is, zooals zij behoort te zijn, wordt niet zoozeer bewezen door het herhaaldelijk voorkomen van ernstige misdrijven tegen de krijgstucht, dan wel door die honderde kleinigheden, die ons allen wel opvallen, die ons nu en dan ergeren, maar waartegen toch door den militairen rechter niet wordt opgetreden, die zelfs niet disciplinair worden gestraft. Vanzelf valt onze aandacht hier op de houding van den militair in het publiek. Waar deze zelfs burgers aanleiding tot opmerkingen kan geven, moet het toch wel een feit zijn, dat er zeer veel aan ontbreekt. De houding van den Nederlandschen soldaat is over het algemeen niet fier en zelfbewust, zooals het iemand betaamt, die in dienst staat der Koningin, iemand, die een vijand eerbied moet weten in te boezemen. Er zijn flinke, kranige kerels onder onze vrijwilligers, er zijn er ook onder onze miliciens, hoewel onder dezen naar verhouding minder. Te velen, zò velen dat het ópvalt, hebben een slungeligen, eenigszins zwaaienden gang; zij loopen met

doorgezakte knieën, bengelende armen of met de handen in den zak, het hoofddekseel in den nek, de bajonet soms midden voor den buik, nu en dan een of meer knoopen van de uniform los. Bij 't ontmoeten van eenen meerdere brengen zij op schichtige, vreesachtige wijze de hand aan 't hoofd, met wezenloozen blik den superieur aanstarende. Hoe geheel verschillend van wat omtrent den militairen groet staat voorgeschreven! Het groeten begint in de practijk in den regel op een halven of een kwart meter vóór den persoon, die 't saluut teon tvangen heeft, en ontaardt dikwijls in een vluchtigen zwaai in de richting van de klep der kepi. Van het ontduiken van den plicht tot salueeren is nu nog niet eens gerept en toch weten wij allen maar al te goed, hoe dikwijls dit geschiedt, wanneer de mindere er maar even kans toe ziet. Sommige meerderen, vooral die beneden den officiersrang, maken zich du haut de leur grandeur van het teruggroeten af met een soort amicalen armzwaai, even wijzende naar of met één vinger tikkende aan hun hoofddekseel. Ook geschiedt het bij hen — die meerderen — maar al te vaak, dat het teruggroeten in 't geheel niet plaats heeft.

Loopen eenige soldaten samen, dan is 't gewone schouwspel, hen op lustelooze wijze langs den weg te zien slenteren, liefst uit den pas, nu en dan tegen elkaar aanbonzend en, na het gebruik van een paar glazen jenever, den weg onveilig makend, zingend en joelend door de straten trekkend op eene wijze, die een schande is voor de uniform, die zij dragen en waarvan zij de eer niet op prijs weten te stellen.

Een ergerlijk gezicht is 't ook, gehuwde onderofficieren, korporaals of manschappen te zien zeulen met een kind op den arm — dikwijls een huilend kind! —; toch een tooneel, dat men nu en dan te aanschouwen krijgt.

Het marcheeren in den troep, gewapend of ongewapend, laat eveneens dikwijls staaltjes aan 't licht komen van het weinige militaire gevoel, dat onze soldaten bezielt. Manschappen, die niet toevallig juist in de nabijheid van een gegradueerde of een officier loopen, zien er volstrekt niet tegen op, nu en dan een gesprek te voeren met elkander of een passerenden kameraad eenige hartelijke woorden toe te roepen. Den geheelen weg langs dwalen de oogen van links naar rechts, 't hoofd is in voortdurende beweging, om toch niets te missen van wat er op de straat voorvalt.

Dergelijke dingen maken in de eerste plaats op den militair, maar voorzeker even goed op den burger een slechten indruk. De burger beschouwt het leger niet als een hoog ideaal, niet als een verzameling flinke, trotsche landsverdedigers, — hij ziet er te weinig van die soort — en ongetwijfeld is dit tevens *een reden van de geringe populariteit van het leger en een van de oorzaken van de weinig militaire gevoelens van het Hollandsche volk*. Ware het anders, verschenen zoowel minderen als meerderen steeds kranig en zelfbewust met opgeheven hoofde, met krachtigen pas marcheerende, in het publiek, dan zou de eerbied voor het leger grooter worden, het zou aantrekkelijk worden daarvan deel

te mogen uitmaken, in plaats van, zooals nu, voor velen een schrikbeeld te zijn.

Daarom moet dit alles anders worden. Het zijn maar kleinigheden, die hier opgesomd werden, maar toch gaat juist van die kleinigheden, die elken dag, elk uur terugkeeren, eene groote ondermijnende kracht uit. Met opzet is hier juist de aandacht gevestigd uitsluitend op zulke schijnbaar nietige, belangelooze zaken. Het kan met wat goeden wil niet moeilijk vallen deze verkeerde toestanden uit te roeien en het is absoluut noodig, ook in zulke details, een streng regime te handhaven.

Door het vervallen van vele handgrepen en het niet meer eischen van gelijktijdigheid der beweging bij andere, is al vanzelf eenige onverschilligheid omtrent houding en militair voorkomen bij den troep binnengeslopen. Met des te meer oplettendheid moeten wij daarom er voor waken, dat het leger niet langzamerhand de allures eener schutterij ga aannemen. Op de kleinigheden juist moet gelet worden, de gewichtiger zaken komen dan vanzelf en daartegen wordt ook niet zoozeer gezondigd.

In de eerste plaats moeten wij eene verandering in dit opzicht trachten te bewerkstelligen door kader en manschappen zelf voor te houden, hoedanig een in alle opzichten goed militair zich heeft te gedragen, wij moeten hen er op wijzen dat b.v. 't in het publiek verschijnen op eene den soldaat onwaardige wijze op iedereen zonder uitzondering een slechten indruk moet maken; wij moeten dus trachten op hun eergevoel te werken. In de tweede plaats kunnen we zeer veel bereiken door zelf het voorbeeld van de uiterste plichtsbetrachting te geven en door het kader te bewegen, daarin met ons mede te werken. En eindelijk in de derde plaats moet het doel bereikt worden door strenge straffen te stellen op iedere overtreding van de discipline, hoe gering ook. Een soldaat, die met opzet zijn meerdere niet groet en zich wellicht later bij zijn makkers op die flinkheid (?) beroemt, is een voor de krijgstucht gevaarlijk sujet en verdient zwaar gestraft te worden, veel zwaarder dan dit tot dusverre over het algemeen geschiedde. Een soldaat, die op slungelachtige wijze langs den weg sliert, kan zeer gevoelig (zie beneden) gestraft worden met kwartierarrest; gedurende een gedeelte van den tijd, dien dat arrest duurt, kan hij dan met zijn lotgenooten geoefend worden in den parade-pas. Een paar voorbeelden in elke compagnie zullen al spoedig een prachtige uitwerking hebben. De tijd van z.g. „goeie” Kapiteins moet een einde nemen, het „IJzeren Regiment” moet worden ingevoerd en met meer lust en meer ijver zal er dan gediend worden. Nu reeds ziet men, dat eene compagnie, gecommandeerd door een strengen chef met grooter opgewektheid haar dienst doet en beter resultaten bereikt dan eene, aan wier hoofd een compagnies-commandant staat, die de vergrijpen slechts licht straft, niet steeds aanmerkingen maakt, waar die noodig zijn, in 't algemeen op te lankmoedige wijze het onderdeel regeert, dat aan zijn zorgen is toevertrouwd.

Door ons voorbeeld vooral ook moeten we werken op het plichtbesef van den lager geplaatsten militair. Willen wij het recht hebben, onze minderen te berispen en te straffen voor verzuimen en tekortkomingen, dan mogen wij allermint zelf daarvan beschuldigd kunnen worden. Gelukkig behoef ik hier slechts op enkele kleinigheden te wijzen, aan ernstige fouten ten opzichte der krijgstucht maakt de Nederlandsche officier zich niet schuldig. Om, ten einde slechts in 't algemeen de gedachte aan te geven, ons ook hier weder eens bij het groeten te bepalen: laten wij ons voornemen, nooit (meer) terug te groeten met een sigaar in de hand of een sigaret in den mond, veel minder nog met de linkerhand. Het is een kleine moeite, het militair saluut op de voorgeschreven wijze te brengen en door slecht voorbeeld wordt bij de minderen zooveel bedorven!

Voorts zou ik nog willen aanraden, geen gebruik meer te maken van de vergunning, om vòòr 10 uur v.m. en nà 4 uur n.m. zonder sabel te loopen; een officier zonder sabel maakt altijd een eenigszins ongekleeden indruk. Waar het ons streven moet zijn, naar onze beste krachten samen te werken tot het bereiken van het verheven doel, dat wij ons voor oogen moeten stellen: het vormen van een flink, echt militair leger, daar moeten wij ook elken schijn zelfs van minder-militaire opvattingen vermijden.

Naar mijne meening zou het laatstgenoemde voorschrift zoodanig gewijzigd moeten worden, dat het den officieren eerst na het invallen der duisternis geoorloofd is, ongewapend op straat te verschijnen.

Een voorschrift, dat wellicht ook vòòr wijziging vatbaar is, is dat betreffende den hier reeds meermalen besproken militairen groet. In theorie begint het saluut op $6 \times$ vòòr den meerdere en eindigt het $2 \times$ voorbij dezen. Hoe het in de practijk gaat, zagen wij boven. Wil men nu niet langer aan dezen grooten afstand, waarover de groet gebracht wordt, vasthouden, dan zou $4 \times$ vòòr en $1 \times$ achter den meerdere eene behoorlijke begrenzing ervoor geven, maar daaraan moet dan ook weer streng de hand worden gehouden.

* * *

De korte tijd, dien het meerendeel der militairen in werkelijken dienst doorbrengt, moet zoo productief mogelijk worden gemaakt en dit is alleen te bereiken door eene strenge, tot in de uiterste kleinigheden doorgevoerde discipline, dààrvan alleen is heil te verwachten en ik geloof, dat het geen stoute bewering zal blijken te zijn, wanneer ik zeg, dat de kracht van ons leger er door verdubbeld zal worden. En dit is te bereiken, wanneer wij, officieren, allen met hart en ziel ertoe willen medewerken om de tucht in het leger te verbeteren. Als ieder individueel zich voorneemt in deze richting werkzaam te zijn en aan dit voornemen getrouw blijft, dan zullen de vruchten niet lang op zich doen wachten. Het is toch onze plicht, het leger zoodanig voor zijn taak voor te bereiden, dat wij het met de beschikbare hulpmiddelen hoogst mogelijke resultaat verkrijgen.

Voor al van de compagnies-commandanten moet in dezen de grootste kracht uitgaan, als opleggers van discipline straffen.

Door het gehuil van anti-militairisten mogen wij ons geen haarbreed laten afbrengen van den weg, dien onze plicht ons aanwijst en al worden dan ook telkens die „arme jongens” beklaagd in ingezonden stukjes en dagblad-artikeltjes, wanneer wij voor onszelf overtuigd zijn dat wat geschiedt, geschiedt voor het welzijn van het Vaderland en dat de straffen, zij mogen zwaar zijn, niet onverdiend worden opgelegd, dan durven wij met vertrouwen, neen, met trots, de verantwoordelijkheid voor die daden dragen.

Het zou mij zelfs niet onwenschelijk voorkomen, ook in ons vredesleger voor zeer zware misdaden tegen de krijgstucht de doodstraf weder in te voeren. Zij zou slechts hoogst zelden worden toegepast, maar èn het feit, dat zij bestaat als eene bedreiging tegen de ondermijners van het gezag, èn het voorbeeld, dat gesteld wordt door eene executie, zou zeer heilzaam werken. Met volle instemming schrijf ik hier na, wat ik o.a. las in de „Java-Bode” van Donderdag 28 Maart 1901 over de straf des doods door den kogel, voltrokken aan een fuselier te Tjimahi:

„De doodstraf was het gevolg van een voor de vierde maal gepleegde feitelijke insubordinatie, gepleegd tegen den sergeant voor de politie R. in de gevangenis te Tjimahi en K. (de geëxecuteerde) gold als de meest insubordinaire soldaat in die inrichting. Hij heeft geboet voor eigen misdrijven, maar zijn lot kan strekken tot voorbeeld aan vele anderen in het Indische leger.

„En zij, die meenen, dat de doodstraf te strenge straf is voor feiten als door den veroordeelde bedreven, mogen bedenken, dat als de zwaarste inbreuken op de discipline niet met alle gestrengheid worden gestraft, ons leger hier binnenkort een onbruikbare troep zou worden, onbekwaam voor zijn taak.”

Hooger belang dan de vrijheid van ons Vaderland erken ik niet en waar deze in het spel is, komen particuliere belangen niet in aanmerking en zijn zachtmoedigheid en verkeerd begrepen humaniteitsgevoel niet op hun plaats.

GERSCH' gezegde: „Disciplin! oder Abrüsten” heb ik gekozen als motto voor dit opstel.

Een leger zonder discipline, dat wil natuurlijk zeggen zonder krachtige, zeer strenge discipline, is geen leger, het ware dan wellicht nog beter den anti-militairisten hun zin te geven en abzürüsten. Zoolang echter de toestanden en verhoudingen der volkeren een leger tot een noodzakelijk kwaad maken, zoolang moeten we ook een leger hebben, dat wil zeggen een leger met flinke krijgstucht, dat eerbied wekt bij den burger in het eigen land, eerbied ook bij den eventueelen tegenstander.

Die discipline is niet vanzelf in ons volk aanwezig, zij moet er dus worden ingebracht, zoodra het individu het militaire kleed aantrekt.

Waardoor?

Door het „IJzeren Regiment”.

Door wie?

Door alle meerderen, van den korporaal af, tot den hoogst geplaatste toe.

En om dat regiment te handhaven zijn strenge straffen noodig, niet die, waar de soldaat niets om geeft en die eerder de krijgstucht ondermijnen dan haar bevestigen, maar zulke, die èn den gestrafte zelf en zijnen kameraden een heilzame vrees inboezemen voor het bedrijven van anti-disciplinaire handelingen.

De eerste woorden, die wij lezen in het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande” zijn (Inleiding, § 1):

„De krijgstucht bestaat in de hoogst mogelijke orde, in de allerspoe-
„digste uitvoering der gegevene bevelen, zonder de minste tegenspraak
„en in de onvermijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden of mis-
„slagen.”

En verder aan 't slot der Inleiding:

„Een ieder moet.... tot het welzijn en de eer van een ieder in het
„bijzonder en van het korps in het algemeen en dus ook tot het wel-
„betrachten van 's lands dienst, medewerken.”

En ten slotte, Tweede Hoofdstuk, Art 27:

„Buiten en behalve de hiervoren opgenoemde overtredingen tegen de
„krijgstucht behooren eindelijk nog hier toe en moeten als zoodanig
„gestraft worden, de overtredingen tegen alle voorschriften en regle-
„menten van politie en inwendigen dienst, bereids gearresteerd of nog
„te arresteren, en in het algemeen, schoon hier niet bij name genoemd,
„alle zoodanige handelingen en gedragingen, welke met de instandhou-
„ding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst
„onbestaanbaar zijn.”

Wij zien dus, dat niet alleen misslagen, maar ook nalatigheden *onvermijdelijk* moeten gestraft worden.

De man, die op lummelachtige wijze in het openbaar verschijnt, is schuldig aan nalatigheid in het medewerken tot de eer van het korps, terwijl tegelijkertijd zijn houding en zijn wijze van optreden — meer nog, wanneer een gegradueerde zich op onberispelijke wijze in het publiek vertoont — onbestaanbaar zijn met de instandhouding eener goede discipline.

Zoo'n man kan dus disciplinair gestraft worden.

Het niet behoorlijk marcheeren in den troep — zóó behoorlijk, dat het aan de hoogste eischen voldoet — kan gestraft worden zonder dat wij naar eene combinatie van voorschriften als boven behoeven te zoeken. Het corrigeeren daarvoor geschiedt reeds nu en dan, maar het is wenschelijk, dat ook hier de geringste overtreding gestraft worde.

Een zeer verkeerde toestand in ons leger is ook dat bij exercitiën, b.v. in de soldatenschool, van de miliciens, vooral zoolang zij niet afgeëxerceerd zijn, stramheid en correctheid der bewegingen wordt geëischt, terwijl het ingedeelde kader (guides) die stramheid dikwijls lang

niet betracht. Hier zien wij weder de werking van het slechte voorbeeld. Het kan niet verwonderen, dat de soldaat dit gedrag opmerkt en vanzelf tot de overtuiging komt, dat hij het met de flinke militaire houding en met de juiste uitvoering der gegeven commando's zoo nauw niet heeft te nemen. Blijft hem daarentegen gedurende zijn geheelen diensttijd het goede voorbeeld zijner meerderen voor oogen en wordt ook in dezen nalatigheid onvermijdelijk bestraft, dan kan het niet anders of ook zijn militaire houding zal met den dag verbeteren.

In Duitschland zien wij de gunstige uitwerking eener strenge discipline. Wat daàr mogelijk blijkt, wat daàr bereikt wordt, ook met miliciens uit den boerenstand, kan hier, wanneer hetzelfde middel wordt toegepast, niet onmogelijk zijn. Het Duitsche leger kan aan ieder ander tot voorbeeld worden gesteld; waarom zullen wij dat voorbeeld niet trachten te volgen, zooveel het in ons vermogen is?

Men begripe mij niet verkeerd: het is geenszins mijn bedoeling te generaliseeren en alles af te keuren. Reeds nu hebben wij onder ons kader flinke en kranige onderofficieren en korporaals die zóó zijn, zooals men dat verlangen kan en moet; ook onder de ongegraduateerden is uitstekend materiaal voor een goed leger; maar wat tot dusverre figuren zijn, die niet de meerderheid vormen, dat moet in 't vervolg het gewone type worden.

Ten slotte moet ik er nog op wijzen, dat er in ons leger helaas personen gevonden worden, die lid, soms zelfs bestuurslid zijn, van vereenigingen met beslist anti-monarchale beginselen. De ontevreden geest en de afkeer van tucht, vooral van de tucht zonder tegenspraak, zooals die in 't leger noodig is, die veelal zulke vereenigingen kenmerkt, werken ten hoogste verkeerd op de militaire eigenschappen en de militaire denkwijze, die het onze plicht is in de minderen aan te kweeken.

Wij moeten wèl bedenken, dat wij bij onze eedsaflegging in de eerste plaats trouw gezworen hebben aan de Koningin. Daarom is het ook in de eerste plaats onze plicht, de verknochtheid aan H. M. en aan het Vorstenhuis aan te kweeken, het ontstaan en het veldwinnen van tegenovergestelde meeningen tegen te gaan en niet werkeloos aan te zien.

Ook het lidmaatschap van zulke vereenigingen, die zonder direct anti-monarchale grondstellingen te huldigen, toch opvattingen hebben, die met een goeden disciplinair geest onbestaanbaar zijn, moet ten strengste verboden worden.

Het optreden van mindere militairen in politieke vergaderingen brengt vaak droevige staaltjes aan het licht, hoe het met hunne opvattingen gesteld is. Niet zelden zou het belachelijk zijn, ware het niet zoo treurig. Overtuigend blijkt soms, dat alleen een geest van niet te billijken ontevredenheid vaardig over hen is geworden — gewoonlijk het gevolg van de opruiende taal der volksmenners —, terwijl men bovendien bij hen, die, wat beschaving en ontwikkeling betreft, niet op hoogen trap staan en die in den regel geheel onbekend zijn met de beginselen van

andere partijen, vaak ook met die van hun eigene, moeilijk van een politieke *overtuiging* kan spreken.

Ofschoon nu aan iederen Nederlander het recht op een eigen staatkundige denkwijze gewaarborgd is, zou het mij toch zeer wenschelijk voorkomen, wanneer het aanhangen van revolutionnaire beginselen onvereinigbaar werd gesteld met het bekleeden van eenigen militairen rang of graad.

In dit verband zij hier nog herinnerd aan eene circulaire van den M. v. O. d.d. 3 December 1862, waarbij ter instandhouding eener goede discipline, disciplinaire straffen worden bedreigd tegen hen, die „door „geschriften de voorschriften en maatregelen door het D. v. O. toege- „past, beoordeelen en bij het leger in minachting brengen of op de „handelingen en de goede trouw zoo van de regeering zelve als van „de autoriteiten of de officieren, die alle achting verdienen, op schandelijke wijze een blaam leggen.”

Zonder commentaar wil ik hier nog aanhalen een gedeelte van de ministerieele aanschrijving van 22 Maart 1877.

„De stelselmatige opklimming in de zwaarte der straf, zelfs voor „hetzelfde feit, is hoogst noodig, daar eene zwaardere straf, met oordeel en rechtvaardigheid opgelegd, soms meer uitwerking heeft en „tot verbetering aanspoort ¹⁾, dan vele lichte straffen, die door den „overtreder weinig geteld worden ¹⁾.

„Het is niet oordeelkundig, voor elk klein verzuim of elke tekortkoming „onmiddellijk den *onderofficier* ¹⁾ straf op te leggen, doch het is beter „den overtreder eerst ernstig te onderhouden en te wijzen op de gevolgen van nalatigheid en verzuim, al gaan die ook niet gepaard met „een bepaald slecht gedrag; dit zal hem in eigen oogen releveeren. „Die eindeloze lijsten van *kleine* ¹⁾ straffen werken ongunstig; de „ernst der zaak gaat verloren en de straffen hebben niet de gewenschte „uitwerking, daar zij de gestraften onverschillig en moedeloos maken.

„Na ernstige vermaning *moeten* ²⁾ natuurlijk bij herhaalde verzuimen „onthouding van gunsten en straffen volgen; maar onderofficieren, die „alleen door veelvuldige straffen tot hun plicht gehouden kunnen worden, zijn onwaardig hunnen graad te bekleeden.”

En in verband hiermede het volgend gedeelte van de ministriele aanschrijving van 28 December 1857:

„Deze toch (de zedelijke waarde en de gevolgen van straffen) zijn voor „den hooger geplaatste veel grooter en van veel meer belang dan voor „de minderen in rang; en bijgevolg kunnen de correctiën voor den „mindere ook zwaarder en menigvuldiger zijn dan voor den meerdere.”

En hiermede ben ik gekomen tot het einde van de taak, die ik mijzelven gesteld had.

¹⁾ De cursiveering is van mij.

²⁾ De cursiveering is van den Minister.

Nogmaals zij hier gezegd, dat niet alleen naar verbetering van de kleine fouten, die ik als *voorbeelden* aanhaalde, gestreefd moet worden, maar dat het geheele militaire leven gegrondvest moet worden op een ijzeren discipline, waar noodig te handhaven door strenge straffen, welke niet alleen correctief, maar zeer zeker ook in hooge mate preventief zullen werken.

Iedereen zal toegeven, dat de discipline in ons leger niet den trap van volmaaktheid heeft bereikt, die 't noodig is te bereiken om een leger te hebben, dat zoo hoog mogelijk staat. Ik hoop, dat het mij gelukt is aan te toonen, dat wij daarin verbetering kunnen brengen, wanneer het elk onzer individueel heilige ernst is, om alles te doen, wat wij in dit opzicht kunnen.

K.

De Geneeskundige Dienst te velde. Een applicatorische studie, door A. A. J. QUANJER, dirigerend Officier van Gezondheid 2^e klasse, en R. DUFOUR, Kapitein der Infanterie. Met een overzichtskaart, vijf schetsen en een oleaat. Overgedrukt uit de Verslagen, Rapporten en Memoriën omtrent Militaire Onderwerpen. 's-Gravenhage, 1902. DE GEBR. VAN CLEEF.

De bestudeering van de studiën van LÖFFLER (*Taktik des Truppen-sanitätsdienstes*) en van Dr. TIMANN (*Der Sanitätsdienst auf dem Schlachtfelde*) had meer dan eens bij ons den wensch levendig doen worden, dat ook officieren van het Nederlandsche leger hun tijd en hunne arbeidskracht mochten willen wijden aan de behandeling langs applicatorischen weg van de voorschriften, welke betrekking hebben op onzen Geneeskundigen Dienst te Velde.

Het groote voordeel, aan eene zoodanige bewerking dezer voorschriften verbonden, bestaat, o. i., daarin, dat de militair-geneeskundigen, voor wie de bestudeering van troepenleiding en troepenaanvoering uit den aard der zaak geen dagelijksch werk is, daaruit een duidelijk inzicht kunnen verkrijgen in de taak en de werkzaamheid van de troepen en van hunne staven, zoowel vóór, gedurende, als ná het gevecht, en zij daardoor beter leeren begrijpen het nauwe verband, dat tusschen hun bijzonderen werkkring en de onderscheidene oorlogshandelingen der troepen bestaat en bestaan moet, maar ook zich juister rekenschap kunnen geven van den grooten, den hoogst belangrijken invloed, welken hunne werkzaamheid daarbij uitoefent. Voor den troepenofficier ontrolt eene dergelijke studie een zoo getrouw mogelijk beeld van het wezen en den werkkring van den Geneeskundigen Dienst, zoowel vóór, als gedurende en ná den strijd, waardoor eenerzijds een stevige grondslag verkregen wordt voor de waardeering der uitnemende diensten, welke dit dienstvak aan de troepen bewijst, en anderzijds de aandacht gevestigd wordt op de maatregelen, die van de zijde der troepencommandanten genomen moeten worden, om den officieren van gezondheid de vervulling van hunne taak zooveel mogelijk te vergemakkelijken. Maar bovendien levert eene dergelijke studie de beste bron voor het opsporen van grootere of kleinere onvolkomenheden in de evenbedoelde voorschriften en opent daardoor de gelegenheid om daarin zooveel noodig te voorzien.

Aan onzen wensch is door het verschijnen van de studie, waarvan wij den titel hierboven afschreven, voldaan en laat ons er dadelijk bijvoegen voldaan op eene wijze, die zelfs hoog gespannen verwachtingen bevredigen moet. Aan de Schrijvers dus allereerst een woord van dank voor het degelijke werk, waarmede zij onze militaire litteratuur verrijkt hebben.

Op enkele, daarin behandelde aangelegenheden vestigen wij hieronder een oogenblik de aandacht.

De Schrijvers hebben — zij maken daarop meer dan eenmaal opmerkzaam — aan de handelend door hen voorgestelde personen eene ruime opvatting van het V. G. D. (Voorschrift Geneeskundigen Dienst bij de Landmacht op voet van oorlog) veroorloofd en in dringende gevallen eene groote vrijheid van handelen aan verschillende chefs toegekend. O. i. volkomen terecht, omdat de aard van een voorschrift dit als vanzelf medebrengt. Eischt een reglement stipte toepassing van het daarin voorgeschrevene, omdat de autoriteit, die het invoerde, bepaaldelijk wilde, dat de inhoud zóó en niet anders werd uitgevoerd, een voorschrift stelt zich ten doel algemeene lijnen af te bakenen, waarlangs zich de werkzaamheid der op grond van dat voorschrift handelende personen dient te bewegen. Wil echter een voorschrift, dat dien naam voert, ook inderdaad aan dezen eisch beantwoorden, dan dient aan tweeërlei voorwaarden voldaan te zijn. Eerstens, dat het, zonder zich tot eene opsomming van algemeenheden te bepalen, werkelijk ruim gesteld zij, en in de tweede plaats, dat bij de toepassing van het voorschrift eene ruime, mits geheel in overeenstemming met de eischen van het oogenblik zijnde opvatting worde toegestaan van de beginselen, welke het voorschrift huldigt, en zich daarin niet allerhande weerhaken bevinden, die den denkenden mensch in overigens oordeelkundige handelingen belemmeren. Alleen langs dien weg kweekt men een geest van doeltreffend initiatief, van voorziendheid aan, die de Schrijvers — zoo menige bladzijde van hun arbeid getuigt er van — terecht noodzakelijk achten, ook voor den Officier van Gezondheid.

Dit, nu, is niet altijd en overal het geval; vandaar dat wij, zonder rechtstreeks of in het bijzonder op het V. G. D. en zijne toepassing te doelen, er een oogenblik bij stilstonden.

Onder de ruime opvattingen, waarover wij zooeven spraken, bekleedt zeker eene belangrijke plaats het aannemen van verzamelplaatsen voor marschvaardige gewonden, waarop deze, na op de hulpverbandplaats verbonden te zijn, rechtstreeks gedirigeerd worden en vanwaar zij zich in detachement vereenigd, naar de aangewezen evacuatieplaats begeven. Wij achten dit een maatregel van het grootste gewicht, zoolwel om overvulling van de nabij het slagveld opgerichte inrichtingen voor de heilkundige verpleging van de ernstiger gewonden zooveel mogelijk te voorkomen, als om een groot aantal lichtgekwetsten, die, vooral met het oog op de uitwerking der hedendaagsche handvuurwa-

penen, vermoedelijk weder spoedig voor den velddienst geschikt zijn, aan mogelijke krijgsgevangenschap te onttrekken.

Eene andere, belangrijke vraag betreft de „tijdelijke” ziekendragers. Deze manschappen zijn geoefend voor het gevecht, waaraan zij niet zullen deelnemen, en slechts ten deele geoefend voor de taak, welke zij in het gevecht moeten vervullen; zijn gewapend met een geweer en voorzien van munitie, die zij, als regel, niet zullen gebruiken, en welke hunne neutraliteit in gevaar brengen; tellen in de sterkte hunner afdeeling, terwijl zij de gevechtskracht daarvan nooit zullen verhoogen; bevinden zich op het oogenblik, waarop hunne functiën aanvangen, juist daar, waar zij niet moeten zijn, terwijl zij om op die plaats te komen en zich weder daarvan te verwijderen, noodeloos aan verliezen zijn blootgesteld. Dit alles spruit voort uit hunne dubbelzinnige positie; zij zijn combattant, zoolang er niet gestreden wordt, terwijl zij in het gevecht non-combattant worden. De vraag rijst dan ook volkomen terecht, of de nadeelen, aan deze regeling verbonden, de voordeelen niet verre overtreffen en of het niet de voorkeur zou verdienen, deze manschappen geheel overeenkomstig hunne bestemming in het gevecht in te deelen, te oefenen en uit te rusten. Uitgerust dus met die voorwerpen, welke zij bij de uitoefening van hun bijzonderen dienst behoeven; geoefend in alles wat de ziekendrager moet kennen en kunnen; ingedeeld bij het geneeskundig onderdeel van den gevechtstrein der afdeeling, waartoe zij behooren. Deze oplossing schijnt ons eenvoudig, goedkoop en dus rationeel.

Bij het, van het slagveld verwijderen der gewonden ook gebruik te maken van de hulp der regiments-muzikanten, ter versterking van het dragerspersoneel, achten wij met de Schrijvers gewenscht.

Met onverdeelde instemming lazen wij wat, onder het hoofd „Moreele invloeden” wordt aangevoerd nopens de noodzakelijkheid om enkele officieren van gezondheid in de gevechtlinie te laten, ten einde aldaar toezicht te houden op het vervoer van gekwetsten en om in bijzondere gevallen geneeskundige hulp te verleenen. Deze noodzakelijkheid, officieel erkend, doordien de bevoegdheid tot het bevelen van dezen maatregel aan de troepencommandanten verleend is, wordt niet algemeen erkend. Van meer dan eene zijde, heeft men daartegen aangevoerd, dat de officier van gezondheid meer nut sticht, wanneer hij zich op het eerste verzamelpunt van gewonden bevindt. Blijkbaar weegt bij hen, die hier aan het woord zijn, niet zwaar de moreele rust, die de aanwezigheid van den arts den gewonden schenkt, noch de gelegenheid, welke dezen hierdoor geschonken kan worden, technische fouten te herstellen, eene gevaarlijke bloeding te stillen of het lijden van een stervende te verzachten, noch — en dat is eigenlijk de hoofdzaak — de noodzakelijkheid, dat voldoende en streng toezicht geoefend wordt op de ziekendragers, juist in die hoogst gevaarlijke zone, waar het getrouw vervullen van

de hun opgedragen plichten met zoo groote bezwaren en gevaren gepaard gaat. Vooral dit laatste achten wij van zooveel belang, dat hoe hoogst ongewenscht het daarbij verliezen van officieren van gezondheid door het vijandelijk vuur ook moge zijn, wij meenen hen aan dat gevaar te moeten blootstellen, omdat daardoor alleen de belangen van de gewonde soldaten, d. z. toch die van het geheel, zoo goed mogelijk behartigd zullen zijn. Vooral noodzakelijk schijnt ons de aanwezigheid van eenige officieren van gezondheid in de voorste linie in een verdedigend gevecht. In den aanval, toch, verplaatst de voorste linie zich langzaam, maar voortdurend naar 's vijands zijde, zoodat het terrein, waar de gewonden zijn neergevallen, ook in het stelsel van hen, die geen artsen in de voorste linie wenschen, langzamerhand vrij gevaarloos binnen de werkingssfeer van de officieren van gezondheid getrokken kan worden en deze, zij het ook op een veel later tijdstip, dan wij zouden wenschen, dus in die sfeer hun invloed kunnen doen gelden en hun toezicht uitoefenen. Geheel anders is intusschen de toestand in het verdedigend gevecht, waar de gevaarlijke zone voor den officier van gezondheid afgesloten zijnde, ook gedurende den geheelen loop van het gevecht tusschen hulpverbandplaats en verdedigingslinie niet het minste toezicht wordt uitgeoefend en de geheele dienst van het achterwaarts brengen der gewonden aan het inzicht, het overleg en het volhardingsvermogen van ziekenverplegers en -dragers wordt overgelaten. Dit nu achten wij een in elk opzicht af te keuren toestand.

De vraag of indeeling van eene sectie verbandplaatsafdeeling bij de voorhoede van sterkere afdelingen (hier één regiment infanterie, één afdeling veldartillerie en ééne compagnie genietroepen) aanbeveling verdient, meenen wij bevestigend te moeten beantwoorden. De vermeerdering van de colonnelengte bij den hoofdtroep der voorhoede met ± 160 M. is, o. i., niet groot genoeg om eenig gewicht in de schaal te leggen tegenover het groote nadeel, dat eene zoo sterke troepenafdeeling, wanneer zij in gevecht komt, uitsluitend is aangewezen op de hulpmiddelen aan geneeskundig personeel en materieel, welke de gevechtstreinen der troepen opleveren, gedurende *al* den tijd, welke verlopen moet, alvorens de aan den staart der hoofdmacht marcheerende verbandplaatsafdeeling den weg door die hoofdmacht vrijgemaakt vindt, om met een gedeelte naar de voorhoede te kunnen opmarcheeren. Want daar, waar de plaatsing van de sectie verbandplaatsafdeeling aan den staart der voorhoede een bezwaar geacht wordt met het oog op een lateren opmarsch van de infanterie en van de batterijen van de hoofdmacht, daar zou het toch zeker nog bezwaarlijker zijn die treincolonne langs de haar voorafgaande troepen van de hoofdmacht te doen trekken, om achter de voorhoede in werking te treden. Dat de sectie met de voorhoede te vèr naar voren zou kunnen geraken en dientengevolge gedurende het gevecht keert zou moeten maken, om meer achterwaarts tot de oprichting van de hulpverbandplaats over te gaan, behoeft bij afdee-

lingen van de sterkte, als waarvan hier sprake is, niet voor te komen en kan, naar wij meenen, alleen van groote onvoorzichtigheid of achteloosheid het gevolg zijn.

Thans nog enkele opmerkingen van minder belang.

Het pakpaard waarvan sprake is op blz. 19, komt, voor zoover wij weten, niet meer in de organisatie der cavalerie, wel in die der rijdende artillerie, voor.

Het opmaken der opgaven van verbruikte, verloren geraakte en onbruikbaar geworden genees- en verbandmiddelen, door de Bataljonsartsen, en van het gevechtsbericht, door de chefs der hulpverbandplaatsen, vermeld op blz. 35, geschiedde geheel overeenkomstig het bepaalde in het V. G. D. Wanneer men intusschen bedenkt, welke werkzaamheden door deze officieren gedurende het gevecht zijn verricht, en rekening houdt met de omstandigheid, dat zij het detachement, dat na het gevecht verder marcheert, op dien marsch moeten volgen, rijst toch wel de vraag of dit oogenblik juist gekozen mag heeten voor het doen opmaken van administratieve en voor de historie bestemde bescheiden. Wil men bij het vervullen van de zware plichten, die in en na het gevecht op den militairen arts rusten, het hoogste van hem vergen, dan moeten bijzaken — want dat zijn dit toch ongetwijfeld, tenzij onverhoopt oogenblikkelijke aanvulling noodzakelijk mocht zijn — ook werkelijk als zoodanig behandeld worden. In casu had het opmaken der bedoelde stukken kunnen worden teruggebracht tot het maken van enkele aantekeningen in het zakboekje, waaruit later de noodige bescheiden waren samen te stellen.

De officier van gezondheid, die op blz. 59, ten einde over de ziekenkar voor het vervoer van gewonden te kunnen beschikken, het daarbij aanwezige geneeskundig materieel op een der patrooncaissons van zijn bataljon laadt, of dit geheel of gedeeltelijk door enkele manschappen doet dragen, heeft natuurlijk, al wordt het niet uitdrukkelijk vermeld, hiertoe de toestemming van zijn bataljonscommandant verzocht.

De order voor het transport der vervoerbare gewonden, van welke sprake is op blz. 78, hebben wij niet aangetroffen; uit de recapitulatie blijkt, dat zij naar Hedel vertrokken zijn.

Op blz. 117 is, meenen wij, het onderschrift onder de hulpverbandplaatsen 4 en 5 verwisseld. Het had wellicht aanbeveling verdiend hierbij te vermelden de officieren van gezondheid, die, elders gebezigd wordende, aan het organiek beschikbare aantal ontbreken. Hierdoor ware het overzicht vergemakkelijkt geworden.

Op blz. 129 wordt vermeld, dat de Divisie-arts voor zijn persoon des nachts te Acht blijft. Wij begrijpen volkomen, *dat* hij zulks doet, doch wagen de vraag, of hij hiertoe niet de vergunning van den Divisie-commandant behoeft? In diens staf vervult de Divisie-arts eene functie, die zijne aanwezigheid bij dien staf elk oogenblik noodig kan maken, doch zelfs afgescheiden daarvan, achten wij het regelmatig, dat niemand,

zonder daartoe toestemming te hebben bekomen, van de hem aangewezen standplaats verwijderd blijft. Dit is schijnbaar eene zaak van weinig belang; toch zouden wij ongaarne zien, dat het geneeskundig personeel uit dit voorbeeld, natuurlijk tegen de bedoeling der Schrijvers, zou afleiden, tot eene dergelijke handeling bevoegd te zijn.

Verdient het niet de voorkeur, om waar de verbandplaatsafdeeling in *sectiën* gesplitst is, ter vermindering van verwarring, bij het veldhospitaal van de twee *afdeelingen* te blijven spreken? Bij het overbrengen van berichten zou het anders kunnen voorkomen, dat de gelijke benaming der onderdeelen aanleiding tot vergissing, d. i. tot vertraging in de aankomst, werd.

In de noot op blz. 135 staat voor het aantal Feldlazarethe abusievelijk 120, in plaats van 12 per legerkorps.

De vorenstaande opmerkingen bieden wij den Schrijvers ter overweging aan; zij gelieven deze alleen te beschouwen als een blijk van de grootte belangstelling, welke hun arbeid ons ingeboezemd heeft.

De hier besproken applicatorische studie zal den militairen arts, die zich ter dege voorbereiden wil voor de vervulling van de taak, welke hem bij de uitoefening van den Geneeskundigen Dienst *te velde* ten deel zal kunnen vallen, een niet genoeg te waardeeren handleiding zijn. Zij vestigt zijne aandacht op tal van belangrijke aangelegenheden; zij levert hem eene rijke bron van onderwerpen, die der overweging en bestudeering volkomen waard zijn. Toch zal elkeen, die met de vereischte aandacht van dit werk kennis neemt, al spoedig tot de ervaring komen, dat de hier geschetste toestanden en de daarbij aangegeven oplossing van de verschillende vraagstukken, die zich naar aanleiding daarvan opdoen, slechts vingerwijzingen zijn — en ook niet anders kunnen zijn — hoe in analoge gevallen gehandeld zal kunnen worden. Doch elke, ook slechts geringe wijziging, hetzij in den aard van het terrein *waarin*, hetzij van de tactische omstandigheden *waaronder* eenige handeling voorvalt, brengt noodzakelijk eene wijziging in de te nemen beslissingen. De vaardigheid, vereischt om in dit opzicht niet alleen een juist, doch ook een spoedig besluit te nemen, kan slechts verkregen worden, doordien men veelvuldig in de gelegenheid gesteld is, zich daarin te oefenen. Oefeningen op de kaart kunnen hiervoor eene nuttige voorbereiding zijn, doch moeten om aan het doel te beantwoorden noodzakelijk aangevuld worden door oefeningen op het terrein, omdat met het oog op de door den militairen arts te verrichten verkenningen, welke den grondslag voor zijne besluiten vormen, de kaart nimmer genoeg kan geven.

Het is op deze gronden, dat wij dan ook met nadruk in overweging geven het instellen van tactische oefeningsreizen door het personeel van den Geneeskundigen Dienst, op soortgelijke wijze als deze door officieren van verschillende troepen en dienstvakken gehouden worden. Wanneer men daarbij aan het benooidigd, in verband met de aange-

nomen sterkte der opereerende afdeeling vastgestelde, aantal officieren van gezondheid eenige officieren van den Generalen Staf toevoegt, die den leider der oefening ter zijde staan bij het ontwerpen en op het terrein uitwerken van het verloop der oorlogshandeling, dan zal daarin de mogelijkheid gevonden worden, om het optreden van den militairen arts in alle omstandigheden, die daaruit zullen voortvloeien, zoo natuurlijk en zoo leerrijk mogelijk te doen plaats hebben. Deze *tactische* oefeningsreizen zijn wel te onderscheiden van de *technische* manoeuvres van den Geneeskundigen Dienst, welke thans in den regel reeds jaarlijks éénmaal te onzent gehouden worden, doch die, met een ander doel ondernomen, natuurlijk niet in de plaats kunnen treden van de oefeningen, welke wij hiervoren schetsten.

Aan het slot van deze beschouwingen nogmaals een woord van lof aan de Schrijvers van De(n) Geneeskundige(n) Dienst te velde, wien de hartelijke dank voor hunnen arbeid van de zijde der officieren van den Geneeskundigen Dienst ongetwijfeld verzekerd is.

Mochten wij aan het vorenstaande nog een wensch toevoegen, dan zou het deze zijn, dat de Schrijvers in het welslagen van dezen arbeid eene aansporing zouden mogen zien om eene soortgelijke studie te maken van den werkkring van den Geneeskundigen Dienst bij de verdediging onzer liniën en stellingen.

* * *

Het waterdicht maken van stafkaarten.

Nu in de 1^e aflevering van den 11^{en} jaargang van het „Nederlandsch Archievenblad” de rede is opgenomen, door Dr. SCHÖNGEN uitgesproken op de algemeene vergadering van Archivarissen, over het z. g. zaponneeren van papier, perkament, enz., en bovengenoemd blad in militaire kringen waarschijnlijk niet veel gelezen wordt, is het wellicht niet ondienstig in een van onze vakbladen de aandacht te vestigen op bedoelde methode.

De verwoesting, voornamelijk door vocht, onder oude handschriften aangericht, is reeds jaren geleden de aanleiding geweest tot het zoeken naar middelen om de langzame, doch zekere slooping van oude archiefstukken tegen te gaan.

Steeds stuitte men echter op het bezwaar, dat het middel, waarmee men het papier of het perkament tegen schadelijke invloeden wilde beschermen, of de vezels van het papier, of de inkt of de kleuren van het handschrift of de teekening aantastte, tot het aan FRED. CRANE te Short Hills, New-Yersey, gelukte een stof te vinden, door hem Zapon genoemd, welke, zonder bijtende bestanddeelen te bevatten, een uitstekend conserveeringsmiddel bleek te zijn.

In hoofdzaak bestaat deze Zapon uit een oplossing van nitro-cellulose, met of zonder kamfer, waarvan de juiste samenstelling echter door den uitvinder geheim gehouden wordt.

De Zapon, een dikke kleurlooze vloeistof, wordt evenwel niet onvermengd gebruikt, doch op de een of andere wijze verdund, waartoe veelal amylicetate¹⁾ met vernis wordt aangewend. In het groot wordt de Zapon thans bereid door de „Fred. Crane Chemical Comp.”.

Aan Dr. E. SCHILL, Königl. Sächs. Oberstabsarzt, hoofd van het hygiënisch-chemisch laboratorium van het Königl. Kriegsministerium, te Dresden in het garnizoens-lazaret gevestigd, komt de eer toe het eerst in het openbaar de aandacht op het zaponneeren gevestigd te hebben, nadat reeds in 1898 op de „Internationale Conferenz zur Erhaltung und Ausbesserung alter Handschriften” te St. Gallen, deze methode was ter sprake gekomen.

Den 18^{en} September 1899 werd nl. door Dr. SCHILL op de te Dresden gehouden vergadering van archief-beambten eene verhandeling gehouden

¹⁾ Amylium aceticum, dat veel in reuk- en suikerwerken gebruikt wordt, o. a. in de z. g. peardrups.

over het Zapon en zijn gebruik, ook (wat voor ons van veel belang is), bij stafkaarten, waarbij het door genoemden Dr. reeds sinds 1892 met goed gevolg was gebruikt.

Bij die gelegenheid werden o. a. stukken gezaponneerd papier ver- toond, die reeds eenige jaren onder water gelegen hadden en nog niets van hunne oorspronkelijke stevigheid, noch van het daarop aangebrachte schrift verloren hadden.

Sinds die vergadering, vooral, vindt het Zapon hoe langer hoe meer toepassing. Zoo wordt het o. a. met uitstekend gevolg gebruikt ter conserveering van handschriften, behorende aan de Universiteits-Bi- bliotheek te Leiden.

De bijzondere eigenschappen van Zapon, nl. dat het niet barst, de daarmede doortrokken stoffen totaal ongevoelig voor water maakt, inkt of kleuren niet aantast (met uitzondering van pas aangebrachte aniline-kleuren), maken het vooral geschikt voor het conserveren van onze stafkaarten, die toch zoo dikwijls van de slechte luimen van het weer te lijden hebben, getuige b. v. de zoo pas geëindigde veldoeffe- ningen.

Door de welwillendheid van een der ambtenaren, verbonden aan de Universiteits-Bibliotheek te Leiden, in staat gesteld eenige stafkaarten te zaponneeren, hebben de zoo natte manoeuvredagen mij ruimschoots gelegenheid geschonken de groote voordeelen te leeren waardeeren van de vochtwerende zaponlaag, welke mijne kaarten bedekte. De op linnen geplakte bladen waren in hun geheel in een grooten bak onder de vloeistof gedompeld en daarna opgehangen om af te druipen en te drogen. Na de bewerking waren de kleuren volkomen helder gebleven, alleen was een opschrift, met aniline-potlood op de achterzijde gesteld, een weinig uitgevloeid.

De ... waterdoop in September hebben de kaarten uitstekend door- staan, zooals hierboven reeds werd opgemerkt; het eenige nadeel, ver- bonden aan de wellicht minder geschikte wijze, waarop door mij de impregnatie werd bewerkstelligd, was, dat de kaarten, op de plaatsen waar zij gevouwen worden, aan de kanten gemakkelijker breken, daar het papier eenigszins harder wordt.

Dit ware misschien te voorkomen door het linnen en het papier af- zonderlijk te bevochtigen, of door ook voor het opplakken Zapon te gebruiken, waartoe het uitstekend geschikt is.

Nauwkeuriger proeven, dan door mij konden genomen worden, zouden dit echter moeten uitmaken en wellicht ware onze beroemde Topo- grafische Inrichting daartoe de aangewezen plaats.

De Universiteits-Bibliotheek te Leiden is volgaarne bereid de noodige inlichtingen te verstrekken, die tevens te vinden zijn in een tweetal werkjes, reeds in 1899 te Dresden verschenen, nl.: „Anleitung zur Erhaltung und Ausbesserung von Handschriften durch Zapon-Imprä- gnierung, von Dr. E. SCHILL, Königl. Sächs. Oberstabsarztz" en „Hand- schriften-Konservierung, nach den Verhandlungen der St. Gallener In-

ternationalen Konferenz zur Erhaltung und Ausbesserung alter Handschriften von 1898, sowie der Dresdener Konferenz Deutscher Archivare von 1899, bearbeitet von Dr. OTTO POSSE, Königl. Sächs. Oberregierungsrat".

Ten slotte zij hier nog medegedeeld, dat het Zapon o. a. geleverd wordt door de chemische fabriek van Dr. J. PERL en Co., Scharnhorststr. 7 te Berlijn en 3 Mark per L. kost, terwijl de prijs van de verdunningsvloeistof 1,80 Mark per L. bedraagt. Bovendien brengt de firma OTTO WINKLER te Leipzig een zeer gemakkelijk toestel in den handel voor het impregneeren van groote kaarten, enz., dat met 1 L. Zapon en 0.5 L. verdunningsmiddel voor 30 Mark geleverd wordt.

FR. DE W. H.

Naar aanleiding van het artikel van: „Cavalerist”, voorkomende in den Mil. Spect., October 1902.

Alhoewel ik gaarne erken respect te hebben voor dit werk van den Schrijver, spijt het mij, na aandachtige lezing, niet met hem te kunnen instemmen, dat het noodig is om op de door hem voorgestelde wijze verandering in de bepakking van onze Cavalerie te brengen.

Want twee groote bezwaren zijn daaraan verbonden, en wel: 1°. dat het zadel zwaarder wordt (bladz. 788) en 2°. dat de veranderingen, mijns inziens, vrij gecompliceerd en kostbaar zijn.

Het behoeft geen nader betoog, dat het zwaarder maken van het zadel een zeer groot nadeel oplevert. Men zou zoo gaarne onze goede paarden op de eene of andere wijze willen verlichten in het door hen te dragen gewicht, maar wij gelooven niet, dat daar veel kans op is. En nu nog wat er bij, al is het dan oogenschijnlijk niet veel? Dat zou al zeer onpractisch zijn!

Almede zou het naar mijne bescheiden meening weggeworpen geld zijn, om aan deze zadels, waaraan reeds zoo dikwijls veranderd en verbeterd (?) is, en die men toch zeker niet het ideaal van een oorlogszadel mag noemen, groote kosten te besteden. En dan blijft het nog de vraag, of het practisch nut zou hebben. Want heeft CAVALERIST er wel aan gedacht, dat, naar mij althans voorkomt uit de schets (ofschoon het niet gemakkelijk is om zich daaruit een zuiver beeld te maken van de verbeteringen en de veranderingen aan het zadel), de breedte van het gezadelde paard grooter schijnt te worden? En verder, dat waar nu bij ontstaand gedrang de zadeltasch nog medegeeft, als buurmans knie er tegen of achter wordt gewerkt, bij de vastzittende tasch in zijn stelsel de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de geheele zaak wordt afgescheurd of zeer onaangename aanrakingen met den ijzeren bok het gevolg daarvan zullen zijn? Want zoolang er een zeker aantal paarden naast elkander in het gelid zullen loopen, zal af en toe gedrang daarin niet kunnen worden voorkomen; dat weten wij allen.

Maar er is nog iets anders. Schrijver wil veranderingen aanbrengen, omdat er fouten gemaakt worden. Zou het niet practischer zijn, die fouten zooveel mogelijk te voorkomen en dan niet den 20 jaar dienenden korporaal tot voorbeeld te stellen, aan wiens handigheid men dan ook wel mag twijfelen? En alhoewel ik niet geloof, dat het eenig nadeel aan het paard zal doen, als die tasschen eens wat los hangen, dat daardoor schoftdrukkingen zouden ontstaan, of dat de schouder-

vrijheid erg belemmerd zal worden, als de tasch eens wat vaster tegen de deken aansluit, (bladzn. 784 en 785), dat alles kan zeer goed voorkomen worden.

Want indien men, alvorens den ondersten sluitriem vast te gespen, de zadeltasch goed naar voren brengt en dien riem eerst goed om de tasch aanhaalt, dan komt de vaste passant op de tasch *wel* voor het platte einde te liggen. Dat is maar een kwestie van leeren en van nazien vóór het uitrukken, waarbij het goed aangehaald zijn der riemen almede kan worden gecontroleerd. Wanneer dan eveneens de ophanglus en de verbindingsriem niet te lang zijn, dan kan al evenmin het verbindingsstuk naar voren op de deken schuiven of afglijden, en slijtage aanbrengen. Kan die voorts zoo groot zijn van éénmaal per week bij de marschtnue met de tasschen te moeten rijden? Want overigens kan men ze immers thuis laten?

Wanneer dat alles evenwel goed in acht genomen wordt, dan liggen de tasschen *wel* vast en kunnen ook niet zakken; ook zullen ze dan de knie van den ruiter niet hinderen. Te veel gemak werkt onkunde, luiheid en onverschilligheid in de hand, en een goed soldaat zorgt, dat zijn zaken in orde zijn, ook al is hij klein.

Mogen dus de voorgestelde wijzigingen en veranderingen niet door mij worden goedgekeurd, als zijnde nuttig en noodig, en moge het mij, ondanks denken en proeven nemen, niet gelukt zijn het door het paard te dragen gewicht aan zadel, bepakking, enz. (dat van den ruiter hier buiten beschouwing latende, omdat er te veel variatie in is) te verminderen, zoo vermeen ik toch, dat in de wijze van het pakken der zadeltasschen wel iets te verbeteren is.

Zooals de zaken, die te velde medegenomen moeten worden, in het Voorschrift Ledergoed, Paardetuig en Bepakking, 1900, bijeengebracht zijn, kan men wel zeggen, dat de schifting eenigszins vreemd is. Doordat er enkele voorwerpen vervallen en andere bijgekomen zijn en de wijzigingen van 1902 aanvulling behoeven, zoodat het misschien wenschelijk zal blijken, maar een nieuw voorschrift te geven, stel ik hierbij het volgende voor:

- Bladz. 5. Indien het regel mocht worden, dat de sabeltasch niet meer te paard wordt gebruikt, doch alleen te voet, zouden regel 19—27 kunnen vervallen.
- Bladz. 17. De halve deken, voortgekomen uit het doorsnijden van de in zessen te vouwen paardedeken, is te klein om de paarden op stal te dekken.
- Bladz. 19. Het vervouwen elke maand is te weinig. Elke week is meer aan te bevelen.
- Bladz. 22. *In de rechter zadeltasch:*
- 1°. vork en lepel in den voorsten passant. Het mes draagt de ruiter bij zich.
 - 2°. schaar en schroevendraaier in den achtersten passant.
 - 3°. handschoenen op de voorzijde van den bodem.

- 4°. sokken in 3^{en} gevouwen op de achterzijde daarvan.
- 5°. hemd.
- 6°. onderbroek.
- 7°. naaizakje, waarin haarkam, waarnaast:
- 8°. kleeborstel, in het zwart linnen poetszakje.
- 9°. stalmuts.
- 10°. handdoek.
- 11°. stalbroek.

In de linker zadeltasch:

- 1°. als Voorschrift.
- 2°. caoutchoucsoelen op den bodem.) als de sabeltasch te
- 3°. klimsporen idem.) paard vervalt.
- 4°. reserve-ration vleesch.
- 5°. lage schoenen.
- 6°. roskam en rosborstel tegen de naar voren gekeerde zool.
- 7°. knipbuigtang en houtje voor de zolen recht op en neer tegen de schoenen in den voor-buitenhoek.
- 8°. vetdoos, omwonden met lap, in den achter-buitenhoek.
- 9°. laarzenborstel, omwonden met lap, in den achter-binnenhoek, het haar tegen de knie van den ruiter.
- 10°. staartstukborstel en pompkoord, omwonden met lap, recht op en neer op de vetdoos. ¹⁾
- 11°. spons bovenop.

Van de uitrusting van den man blijven dus bij mobilisatie achter: groote tenue, sjerp, snoeren, stalbuis, rijlaarzen met sporen en spoorfoudraals, 1 hemd, 1 onderbroek, 1 stalbroek, stalkiel of borstrok, 3 handdoeken, 2 paar sokken, knoopenschaar, manenkam, klee-klopper, pantalon, wasdoos, klompen.

Bladz. 23. De laatste 3 regels en de 2 laatste woorden van regel 4 van onderen, alsmede de eerste 3 regels op bladz. 24 te lezen, als volgt:

„het stootende van den ondersten sluitriem wordt van achteren
 „naar voren onder het platte uiteinde van den voorboom en
 „vervolgens door den passant op het achterstuk van de tasch
 „gestoken, deze goed naar voren gebracht, zoodat de passant
 „vóór het platte uiteinde komt, en daarna de riem onder
 „den stoot der klep goed aangehaald en vastgegespt.

In verband met het vroeger daaromtrent gezegde is men dan zeker, dat de tasschen zeer voldoende bevestigd zijn.

Bladz. 26. De stalbroek vervalt hier. Zie R. Z. t.

Bladz. 27. Staartstukborstel en pompkoord. Zie L. Z. t. Mij dunkt, dat deze vette voorwerpen allerminst in een attilazak behoren. In de binnenzak is reeds het zakboekje geborgen.

¹⁾ Indien monding en kamergeleider tot de uitrustingstukken van elke karabin behoorden, konden deze hierbij gevoegd worden.

Bladz. 27. Sabeltasschen. Zie L. Z. t.

Bladz. 35. Daar de voering in attila, stalbuis, rijbroek en manteljas zeer donker wordt, zal het wenschelijk zijn de nummers met witte verf aan te brengen.

Bij den mantel. Het op de kraag nummeren met wit garen te doen vervallen, maar de grijze lap, waarop het magazijnsmerk, zoo groot te maken, dat ook de andere nummers (met witte verf) daarop kunnen worden geplaatst.

Bij de beenstukken. Alleen met slagnummers.

De halsdas vervalt.

De sokken met witte sajet of wol.

De lage schoenen, als het andere schoeisel.

Bij de roskam is de nummering veranderd.

Hierbij de wijzigingen en aanvullingen van 1902 in te lasschen en bij te werken.

Bladz. 41. Lengte neusriem 0.70 M.

Verder geloof ik, dat de zakken in de voorpanden van de attila moeten vervallen. Als patronenbergplaats zijn zij niet meer noodig; voor iets anders zijn zij ongeschikt (zie hierboven bladz. 27), maar de manschappen gebruiken ze doorlopend voor dingen, die er zeker niet in behooren, waardoor die zakken bedorven worden en de attila er spoedig onooglijk en slordig uitziet.

De door CAVALERIST voorgestelde wijziging aan emmer en pioniergereedschap acht ik onnoodig.

Evenwel vermeen ik, dat het ongewenscht is en blijft om een geheel peloton als pionierpeloton uit te rusten. Ik geloof, dat het gereedschap verdeeld moet worden over het eskadron, zoodanig dat ieder peloton een gedeelte krijgt, dat met elkander een geheel vormt. Dan kan ook ieder peloton, wanneer het gedetacheerd wordt, zichzelf helpen, als het noodig is, en behoeft men het pionierpeloton niet af te wachten. Men zou dit laatste eigenlijk nooit voor eenige Velddiensttopdracht kunnen gebruiken, het moet steeds achterblijven om af te wachten, waar men het noodig mocht hebben. Of daarbij het aantal met pioniergereedschappen voorziene manschappen niet te groot is, kan nog een punt van overweging uitmaken, te meer als men nog een voorraadkist op de voertuigen medevoert, en het alweder niet onverschillig is dat gewicht te paard meer mede te nemen. Daarenboven is het zeer gewenscht, dat niet één peloton, maar het geheele eskadron zooveel mogelijk bedreven is in de in het reglement aangegeven werkzaamheden voor verschillende gevallen.

En hiermede, CAVALERIST, neem ik afscheid.

Du choc des opinions jaillit la vérité. Moge dit ook hier het geval zijn.

Het Reserve-Bataljon der 12de afdeeling Infanterie te Arlon in 1830.

Aan het verhaal der gebeurtenissen te Arlon en Neufchâteau in 1830 door mijn grootvader, wijlen den gepensionneerden Kolonel P. R. BOELEN, destijds commandant van het Reserve-Bataljon der 12de Afdeeling Infanterie te Arlon, wil ik in enkele regelen doen voorafgaan eene korte herinnering aan den levensloop van dien dapperen Officier. Het is zeer te betreuren, dat juist bij de Arlonsche onlusten, tegelijk met zijne bibliotheek, ook zijn dagboek en andere aantekeningen verloren zijn gegaan, want men had daarin zeer zeker bijzonder interessante gegevens kunnen vinden voor de militaire geschiedenis der Hollandsche contingenten bij de legers van den grooten NAPOLEON.

PIETER RIJNHART BOELEN toch, die den 29sten Augustus 1786 te Amsterdam werd geboren, trad reeds op veertien-jarigen leeftijd als cadet in dienst der Bataafsche Republiek. In 1804 werd hij benoemd tot tweede luitenant en als zoodanig maakte hij, ingedeeld bij de troepen van het tweede Korps onder MARMONT, in 1805 den veldtocht in Oostenrijk mede.

In 1806, 1807 en 1808 woonde hij de krijgsbedrijven der Hollandsche troepen in Pruisen en Zweedsch-Pommeren bij. Aan het einde van 1808 werd hij bestemd om deel te nemen aan den oorlog in Spanje, bij de Hollandsche brigade onder Generaal CHASSÉ. In de verschillende veldslagen, gevechten en schermutselingen van dezen moorddadigen krijg onderscheidde hij zich roemrijk.

In den slag van *Talavera de la Reyna*, 28 Juli 1809, werd hij door een gewerschot onder het linkeroog getroffen, wat hem niet verhinderde aan de zijde te blijven van zijn Kolonel STORM DE GRAVE ter verdediging van het vaandel, dat door het sneuvelen van den vaandeldrager in 's vijands handen dreigde te vallen. BOELEN bleef bij zijn regiment, in weerwil van zijne verwonding, en nam deel aan de gevechten bij Aranjuez, 1 en 2 Augustus, bij Toledo, 5 Augustus, en aan den slag bij Almonacid, 11 Augustus. Daarop volgde de slag bij Ocaña, 19 November. In eene schermutseling met guerilla's te *Alcazar de San Juan*, den 20sten April 1810, werd hij door een sabelhouw aan de rechterhand gekwetst. Ten slotte kreeg hij een geweerkogel door den rechterelleboog, waardoor hij een stijven arm behield, in het gevecht van *Panorbo*, waarin zijn bataljon, dat tot bescherming diende van een konvooi en 500 man sterk was, aangevallen werd door 3500 man infanterie en

cavalerie met twee stukken geschut. Het bataljon verloor 100 man aan dooden en gekwetsten, maar het konvooi kwam door.

Ten gevolge van zijn wond moest BOELEN drie maanden in het hospitaal te Vittoria blijven en werd daarna tot kapitein benoemd bij het 55ste regiment van linie.

Na den val van NAPOLEON, in Nederlandschen dienst aangesteld bij het 9de Bataljon infanterie, nam hij van Augustus tot November 1815 deel aan den veldtocht in Frankrijk. Den 16^{den} Augustus 1829 werd hij tot Majoor benoemd bij de 12de Afdeeling Infanterie en kreeg hij het bevel over het Dépôt-Bataljon te Arlon. Dat zijn beleid te Arlon geapprecieerd werd, blijkt uit 's Konings besluit van den 16^{en} November 1830, waarbij hem Zr Ms bijzondere tevredenheid werd betuigd.

Op den 25^{en} December 1832 stond BOELEN aan het hoofd van het Marsch-Bataljon, 25 officieren en 882 onderofficieren en manschappen sterk, voor de helft bestaande uit Schutterij, dat de ondankbare en zware taak had bij het dorp den Doel te landen, ten einde een coupure in een binnendijk te maken. De Franschen lagen daar in een sterke stelling achter den dijk en bestreken met een geweldig geweervuur het talud van den Scheludedijk, waartegen de Hollandsche troepen moesten opklimmen. Het gevolg was, dat onze kleine macht ontzettende verliezen leed en BOELEN zelf door een kogel in het linker schouderblad, uitgaande in den linker bovenarm, getroffen werd. Zijn 1ste Luitenant-adjutant MENSCH werd naast hem doodgeschoten.

Het geluk is den dapperen krijgsman nooit zeer gunstig geweest. Aan de bij den Doel ontvangen wond heeft hij langdurig en smartelijk geleden en daar zijn toch reeds stijve arm het actieve dienen voor hem niet gemakkelijk maakte, werd hij den 8^{en} April 1841 benoemd tot plaatselijke commandant der 1ste klasse te Bergen op Zoom en kort daarna bevorderd tot Kolonel. Den 17^{en} October 1851 werd hij op pensioen gesteld. Eerst den 10^{en} Mei 1849 ontving hij, voor het door hem gehouden gedrag en de door hem betoonde dapperheid bij vroegere gelegenheden, het Ridderkruis der Militaire Willemsorde 4de klasse. In 1840 was hij benoemd geworden tot Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw, terwijl hij tevens drager was van het Metalen Kruis en van de St. Helena-medaille.

Ik laat nu voor het verhaal der gebeurtenissen in Arlon het woord aan den braven Kolonel. De ouderwetsche stijl, uitdrukkingen en spelling heb ik eenigszins gemoderniseerd. Overigens heb ik gemeend er zoo weinig mogelijk in te moeten wijzigen of bekorten.

Arnhem.

L. A. A. VAN KERVEL.

Ten einde de positie, waarin ik mij te Arlon bevond, als commandant van het Reserve-Bataljon der toenmalige 12de Afdeeling Infanterie, bij het uitbreken van het Belgische oproer, te doen kennen, moet ik vroegere omstandigheden aanhalen, die, ofschoon toen daarmede niet recht-

streeks in verband staande, naderhand die positie zeer netelig maakten.

De Reserve-Bataljons waren, zooals bekend is, in September 1829 ten gevolge van de reorganisatie der Infanterie geformeerd. Het Arlonsche Bataljon, te Namen geformeerd, telde met inbegrip van grooten en kleinen staf en van het kader ongeveer 160 hoofden. Onder de fuseliers waren hoogstens 9 à 10 manschappen der staande armée, de minst solide, en gedegreerde korporaals, onder welke laatsten twee Friezen, zeer slechte sujetten en de beide eenige Noord-Nederlanders onder de fuseliers. Bij het kader en de tamboers vond men wellicht voor $\frac{1}{3}$ gedeelte Noord-Nederlanders. De rest van het kader en de tamboers, benevens de overige miliciens waren Luxemburgers en Namenaars.

In het begin van het jaar 1830 — ik kan mij niet juist den tijd herinneren, het kan Februari of Maart geweest zijn, — ontving ik den last al de nachtlegers der verlofgangers, met de daartoe behoorende schragen en ramen (bedkoetsen, zooals bekend is, hadden ze niet) naar Namen op te zenden. Hieruit was onfeilbaar af te leiden, dat bij het Bataljon geen verlofgangers zouden opkomen voor de exercitiemaand (September 1830). Nu moest, volgens bestaande bevelen, op 1 Mei opgaaf worden gedaan van de benoodigde munitie, zoowel kruit als lood, tot het vervaardigen van scherpe en losse patronen, ter oefening in het schijfschieten en voor de onderscheidene vuren met losse patronen vereischt.

Ik wendde mij dus, alvorens mijne opgave van benoodigde munitie in te zenden, in den loop van April tot mijn Kolonel STÖCKER, te Namen, vragende of ik, daar het mij bleek, dat de verlofgangers in September niet bij het Bataljon zouden opkomen, hen ook in mijne opgave voor munitie moest begrijpen.

Het bevreemde mij niet weinig van den wel wat weinig communicieven Kolonel het antwoord te ontvangen, dat hij mij verwees naar de Afdeelingsoorder (N°. 29 van Augustus 1829). Deze Afdeelingsoorder nu bevatte het organiek Decreet, in hetwelk wel degelijk de sterkte van het Reserve-Bataljon, zooals die in September moest zijn, de verlofgangers medegerekend, is aangewezen.

Ik nam eerbiedig de vrijheid den Kolonel te antwoorden, dat mij deze Afdeelingsoorder niet onbekend mocht zijn en ook niet was, maar dat, na het opzenden der verlofgangers-nachtlegers, het natuurlijk was, dat ik bedenking maakte tegen het begrijpen dezer verlofgangers in mijne opgave voor munitie; doch, dat ik dan nu de sterkte, zooals die in het organiek Decreet is aangewezen, tot grondslag mijner opgave zoude nemen, hetzij de verlofgangers al dan niet zouden opkomen. Hierop ontving ik opnieuw een schrijven van den Kolonel, inhoudende dat ik voorloopig geene opgave zoude inzenden, totdat hij mij daartoe zijne nadere bevelen zoude mededeelen. Naderhand kreeg ik werkelijk het bevel, om alle milicien-verlofgangers van mijn Bataljon uit de lichtingen van 1827 en 1828, welke nog onder de wapenen moesten komen voor de najaars-exercitiën, af te voeren. Zij werden ingedeeld

bij de Veld-Bataljons. Daarentegen werden de miliciens van 1825, naar ik meen ook van 1826, van de Veld-Bataljons niet meer opgeroepen en, pro memorie gevoerd wordende, als zoodanig bij het Reserve-Bataljon ingedeeld, zoodat dit Bataljon het sterkste werd der Afdeeling... op het papier.

Daar nu de Juli-revolutie van 1830 had plaats gehad en ik nog geen nadere bevelen had ontvangen nopens de opgave voor benoodigde munitie, en het schijfschieten, ook zonder het opkomen der verlofgangers, met het blijvende gedeelte van het Bataljon moest plaats hebben, zoo herinnerde ik den Kolonel aan zijne belofte. Kruit had ik van het overgeblevene van het vorige jaar nog wel 3 à 4 tonnen vol, doch geen kogels of lood, om ze te gieten. Toen waren de manschappen nog niet van een of twee pakjes scherpe patronen voorzien.

De Kolonel schreef mij, dat hij mij de ontbrekende munitie zou zenden met den officier, die de miliciens voor de najaars-exercitiën bestemd, van Luxemburg zoude afhalen en die noodzakelijk Arlon moest passeeren. Deze officier, de 1ste luitenant SALOMON, kwam langs Arlon zonder munitie en zeide mij er niets van te hebben vernomen.

Het gedrag van den Kolonel STÖCKER in dit geval is mij altijd onbegrijpelijk geweest. Stelde hij te veel vertrouwen in de Luxemburgers, vooral in die, welke een Duitsch patois spraken? Onder MARIA THERESIA en JOSEPH II hadden zij zich altijd rustig gedragen, zeide hij dikwijls. Hij bedacht echter niet, dat de Luxemburgers meer belang hadden bij de afscheiding van Noord-Nederland dan de andere Belgische provinciën, dat zelfs eene afscheiding van België voor hen gewenscht was en hun belang medebracht tot Frankrijk te behooren, en zulks om hun belangrijke graanhandel en omdat zij met hunne ijzersmelterijen met hout gestookt, niet tegen die der steenkolenrijke provinciën konden wedijveren. Of was de Kolonel bevreesd voor de doldriftige voortvarendheid, waarvoor ik bij hem geboekt stond? Ik had met den Kolonel STÖCKER eenige jaren in Spanje bij het zelfde regiment gediend, hij als kapitein, ik als eerste luitenant. Destijds had hij eenmaal, toen mijn dolle drift, ofschoon sterk geprovoceerd, mij voor het front mijn Kapitein SPRENGER (als Generaal-Majoor overleden) harde woorden had doen zeggen, bij den Kolonel VON PFAFFENRATH geïntercedeerd te mijnen gunste, want ik had mij volgens alle krijgstucht des doods schuldig gemaakt. Of was het bij den zoo methodieken en nadenkenden Kolonel verzuim? Wat daar ook van zij, ik was zonder scherpe patronen, moest lood aankopen om er eenige kogels van te gieten en er ook wat leenen bij de te Arlon gestationneerde Marechaussée. Dit maakte de positie, waarin ik verkeerde, netelig, toen ook in Arlon oproerige bewegingen plaats hadden en oproerkreten aangeheven werden.

Intusschen hield ik, de au fond met geen kwaden, althans met geen kwaadaardigen geest bezielde menigte langen tijd in ontzag. Eensdeels, omdat de bevolking mij inderdaad genegen was. Dikwerf toch heb ik mij in hunne late, soms nachtelijke bijeenkomsten in kroegen vertoond,

waar ik dan alle bewijzen van achting en eerbied ondervond, niet alleen van het blind en misleid gemeen, maar zelfs van de stokebranden en ringleiders. Meestal gelukte het mij dan, het grootste gedeelte te overreden om naar huis te gaan, terwijl ik hen daartoe in het Hoogduitsch, maar ook in zooveel Luxemburgsch patois, als ik in dien korten tijd had kunnen machtig worden, aansprak. Anderdeels, door patrouilles en militaire waakzaamheid.

Hiertoe had mijn klein, maar excellent gedisciplineerd en langen tijd met den besten geest — althans ik kon geen blijken van het tegendeel ontwaren — bezielde troepje een zeer moeilijken dienst te verrichten. Van mijn Bataljon, dat, zooals boven reeds is vermeld, slechts in 't geheel 160 hoofden kon monstereen, waren, na aftrek van de officieren en verder kader, en van één kapitein en 60 onderofficieren en manschappen, op 6 verschillende plaatsen gedetacheerd (waarvan het verste Outrange, op 8 uur afstand van Arlon op de Triersche grenzen gelegen was), voor den liniedienst, tegen het invoeren van contreband, en voorts na aftrek van eenige manschappen in de garnizoens-infirmerie, slechts 75 soldaten tot den dienst beschikbaar. Van deze manschappen waren iederen dag 12 man op de wacht, welke des nachts met een piket van 24 man was versterkt; aan de overige helft werd rust gegund. Bij de wacht was één luitenant en op het piket één kapitein en één luitenant. Daarenboven was meestal de helft — en van lieverlede het geheele getal der officieren — in de kazerne aanwezig. De vóór- en nánacht werd alternatievelijk door mij en mijn 1ste Luitenant-adjutant TE VELD in de kazerne doorgebracht, welke kazerne gelegen was aan het uiteinde van dat gedeelte der stad, waar de Semois zijn oorsprong neemt, op den weg naar Grevenmachern. Het plein der kazerne was met eene barrière af te sluiten. Links, de barrière inkomende, was een steenen gebouw, waarin de onderofficieren gehuisvest waren en waar zij hun theorie- en eetzaal hadden, die ook wel tot het houden der theorie met de officieren en voor hunne wetenschappelijke oefeningen gebezigd werd. In dit gebouw waren, in den laatsten tijd en nadat het oproer geheel en al de overhand gekregen had, de officieren gedurende den nacht vereenigd. Vlak er tegenover lag de eigenlijke kazerne, terwijl de beide zijden werden ingenomen door muren van tuinen, welke tuinen, bij wijze van terras, hier en daar met een verticalen muur van 2½ à 3 el boven het kazerneplein gelegen waren.

Op den weg van Bastogne naar Arlon — meer bepaald tusschen Martelange en Arlon —, bereikt men eene hoogte, van welke zich Arlon op een afstand van, zoover ik mij herinneren kan, twee uren, mede op eene hoogte gelegen, aan het gezicht vertoont. Tusschen deze twee hoogten ligt het dorp Hatert, op 1¼ uur van Arlon.

Mij werd bericht, dat de diligence van Namen naar Luxemburg de Belgische vlag opstak, ofschoon men die kleuren nog niet in Arlon durfde vertoonen en dat eenige der voornaamste ingezetenen de diligence te gemoet gingen, om berichten in te winnen nopens den voortgang

van het oproer te Brussel en om zich van alle berichten en brieven, door de diligence medegebracht, meester te maken.

Om mij daarvan te overtuigen, reed ik te paard en met een kiel en muts verkleed op den derden Zondag in September naar Hatert en trof daar inderdaad vele van die oproerige Arlonsche heeren aan, welke, zoodra zij mij herkenden, zich naar gemelde hoogte op den weg van Bastogne begaven en zich aldaar in de diligence plaatsten, zorgende, dat de kleuren ingehaald werden. Ik vergezelde de diligence te paard, daar ik mij wilde overtuigen van de personen, die er in plaats genomen hadden en die nu en dan den postillon aanmaanden om snel door te rijden, want ik hoorde dikwijls „geschwind, geschwind” zeggen.

Bergaf nu, en op den vlakken weg, reed de diligence mij voorbij, doch de hoogte op moesten de paarden stappen en kon ik ze weder voorbij draven, zoodat ik bij slot van rekening de diligence vooruitreed.

Het scheen echter, dat men op dien dag het vertoonen der Belgische vlag had verwacht, want toen ik, de diligence voorafgaande, Arlon naderde, vond ik tot mijne verbazing bij de herberg „Les quatre vents”, $\frac{1}{2}$ of $\frac{3}{4}$ uur van de stad, eene groote menigte volks, roepende: „Vivent les Belges, vive la Liberté!” Bij een kroegje, tusschen „Les quatre vents” en Arlon, stond een tweede groep menschen, doch bij Arlon zelve, was een groote menigte bijeen. In 't voorbijrijden keek ik hen niet zeer vriendelijk aan, wat niet belette, dat, toen zij mij herkenden, ik onderdanig gegroet werd. Toen ik den faubourg, een breede straat, doorreed, bemerkte ik, dat vóór het in die straat gelegen postkantoor het Koninklijk Wapen was weggenomen.

Toen ik aan mijne woning afgestegen was, liet ik dadelijk den post-directeur (ik kan mij zijn naam niet meer herinneren) halen, onderhield hem scherp daarover en zeide hem, dat, indien binnen één uur tijds het schild niet weder geplaatst was, ik hem met de Maréchaussée zou doen transporteeren naar de door Pruisische troepen bezette vesting Luxemburg. De man verontschuldigde zich met te zeggen, dat hij het niet zelf had gedaan, en dat het schild dadelijk weder zou worden geplaatst, wat ook werkelijk geschiedde.

Nu bleek het, dat aan daadwerkelijken opstand in het anders zoo goede stadje niet meer viel te twijfelen. Intusschen had het niet durven uitsteken van de vlag in mijne tegenwoordigheid — hoewel men dat scheen te verwachten —, en het weder plaatsen van het Koninklijk Wapen mijnen invloed op de volksmenigte tijdelijk ondersteund en geschraagd, waarbij nog kwam, dat men mij genegen was, zoodat ik het nog acht dagen lang betrekkelijk rustig hield, in weerwil van veel kwaadgezindheid, terwijl men zich onthield van het plaatsen der Belgische vlag op den toren, waartoe trouwens ook de brave heer ROSSIGNON,¹⁾ burgemeester van Arlon, niet genegen was.

¹⁾ Deze heer is later interimair gouverneur geweest van het afgescheiden gedeelte van het Groothertogdom, waarvan Arlon de hoofdplaats werd.

Acht dagen later volgde een memorabele dag, die, zoo de Voorzienigheid mij niet had geleid en mij meer beleid en bedaardheid had geschonken dan in overeenstemming was met mijn wel wat hartstochtelijk karakter, voor beide partijen zeer noodlottig had kunnen worden.

Het was op den 4^{den} Zondag der maand September, dat de diligence, vergezeld, meen ik, van een bijwagen, laat in den namiddag doorkwam, geheel en al bezet met oproerlingen uit Luxemburg, die zich naar Brussel begaven om deel te nemen aan den opstand, of liever nog tijdig genoeg daarvan de vruchten te plukken. Het bracht een groote menigte volks bijeen, vooral voor het logement van den heer RICHARD, alwaar van paarden verwisseld werd. De diligence hield zich buitengewoon, misschien wel een uur, lang op; dezen tijd maakten de oproermakers zich ten nutte om het volk op te ruien.

Mijn 1ste luitenant-adjutant, de heer TE VELD, kwam mij berichten, dat het volk bij de heeren ROSSIGNON en BREYER, deze laatste wethouder der stad, de glazen insloeg. De marktplaats nu, in de benedenstad te Arlon is niet groot en van een driehoekige gedaante, waarvan de tophoek toegang verleend naar de breede en merkbaar glooiende straat „le faubourg”. In het verlengde der huizen loopt links een vrij steile straat, die naar de bovenstad, de zich dáár bevindende groote marktplaats en naar het nonnenklooster geleidt; rechts, een horizontaal loopende hoofdstraat, waarin de paardenposterij, vervolgens mijne woning en verder de kazerne gelegen waren; de woningen van den burgemeester en den wethouder voornoemd, lagen aan het topeinde der gezegde driehoekige markt.

Op het bericht dan, van den heer TE VELD, gelastte ik, dat de kapitein van het piket, de heer PORTEGIES, met één sergeant, 2 korporaals, 1 tamboer en 12 man van het piket, zich met stille trom daarheen zouden begeven; doch, toen dit detachement mijne deur passeerde, voegde ik mij daarbij, uit vrees, dat er eenige onvoorzichtigheid of iets, waartoe niet de hoogste noodzakelijkheid bestond, zou plaats hebben. Ik posteerde mij met dit troepje, eene formidabele macht, de sterkte van het geheel in aanmerking genomen, tusschen de huizen der twee meergemelde magistratspersonen, ontdekte echter aan die huizen niet de minste sporen van baldadigheid. De heer TE VELD had dus de zaak vergroot. Hij was met eene Arlonsche vrouw gehuwd en woonde bij zijne schoonouders in, die, ofschoon welgezind, zeer bezorgd en vreesachtig waren. Intusschen bleef ik front maken naar de beide zoeven vermelde straten en liet een patrouille, die uit den faubourg kwam, sterk 1 korporaal en 6 man, bij mijn troepje aansluiten. Ik deelde dit detachement in twee kleine pelotons af, om, indien het tot een vuren mocht komen, niet op eenmaal van vuur ontbloot te zijn. Onderwijl bleef in de straat rechts van mij de diligence vertoeven. De oproermakers trachtten het volk aan te sporen zich op mijn troep te werpen, waartoe het zich werkelijk herhaalde malen in beweging stelde, doch het aanleggen der geweren dreef de menigte dadelijk terug en zóó excellent gedisciplineerd

waren de manschappen, dat zij wel 5 à 6 seconden in den aanleg bleven en dan op mijn zacht ingesteld en met verheffing van stem uitgesproken „z-e-e-e-t—af,” de positie van vaardig herhaaldelijk hernamen. Zelfs de steenworpen, die men op hen richtte, deden dezen braven Luxemburgers en Walen hunne bedaardheid en gehoorzaamheid niet verliezen. Ten slotte ging de moedwil dezer opgeruide menigte zoover, dat mij het kommando „Vuur” bijna ontsnapt zoude zijn, maar gelukkig vertrok eindelijk de diligence en met haar de oproerige Luxemburgsche heeren en nu ging de samengerotte menigte vanzelf ook uiteen. De troep liet ik weder naar de kazerne inrukken en ik bleef op de plaats met eenige officieren, die zich bij mij gevoegd hadden. Een jong mensch uit de menigte sprak mij aan en vroeg mij, waarom ik op het volk had willen vuren. „Sacré gamin,” zeide ik, „je n'ai pas de compte à te rendre, fiche-moi le camp, ou bien je te flanquerai le pied au cul” en, mij wendende tot de aanwezige officieren, om zijn antwoord niet te vernemen, gaf ik hun te kennen, dat ik eene wandeling door de stad wilde doen, om mij te vertoonen en ieder tot rust aan te manen.

De 1ste luitenant REINALDA wenschte mij te vergezellen. Wij gingen dus de straat op naar de „haute ville,” vonden daar op de groote markt eenige mannen en vrouwen, die ik toesprak en aanmaande zich rustig te gedragen en naar hunne woningen te gaan, daar de avond reeds begon te vallen. Hieraan gaven zij gehoor, zeggende: „Ja, Herr Major, wir gehn haam”.

Onzen weg daarna vervolgende, afgaande langs den, van het klooster naar de benedenstad in eene kronkelende richting afdalenden weg, met afbeeldingen van lijdensstations van distantie tot distantie versierd, kwamen de 1ste luitenant REINALDA en ik weder in de hoofdstraat, waarin, zooals hierboven reeds is gemeld, de paardenposterij en het logement van RICHARD, vervolgens mijne woning en verder de kazerne gelegen waren. Wij bereikten deze hoofdstraat aan de zijde tegenovergesteld aan die van het driehoekig marktplein, ter hoogte van de straat, die naar Luxemburg leidt, tusschen de kazerne en mijne woning, en vonden daar een groote volksoploop. De eerste, die mij naderde, was de Heer GASPARD, kapitein der schutterij, die zich, zeker met het oog op den doortocht der Luxemburgsche oproerlingen, in uniform had gestoken. Hij zeide mij: „Retirez-vous, Major, vous n'êtes pas en sûreté ici”. Inmiddels zag ik, dat van zijn chacot de oranjekokarde en de plaat waren weggenomen. Ik antwoordde hem dus met de vraag: „Qu'avez-vous fait de votre cocarde et de votre plaque, Monsieur GASPARD?” — „Ah, Major, que voulez-vous, nous sommes Belges!” — „Vous êtes des Jean fesses.” — „Cela vous est facile à dire, Major, mais au nom de Dieu retirez-vous!” — „Non pas! vous, Messieurs les notables, vous êtes les séditieux, je ne crains pas le peuple, il ne me fera aucun mal et je veux lui parler.” — Inmiddels kwam op mij af een zekere BRÉMOND, een vleeschhouwer. Van dezen man was mij eenige dagen te voren, ook door den 1ste luitenant-adjutant TE VELD, gerap-

porteed, dat hij voornemens was publiek op de groote markt in de „haute ville” een rund te slachten, zonder het abattage te betalen. Ik had daarop den Heer DE RAIKEM, inspecteur der belastingen, gewaarschuwd en een piket van 1 onderofficier en 12 manschappen te zijner dispositie gesteld, indien zijne préposés niet bij machte mochten zijn om deze onwettige handelwijze te beletten. BRÉMOND zelf had ik bij mij ontboden en hem bedreigd met overbrenging door de Marechaussée naar Luxemburg, indien hij durfde te doen, wat mij van hem gerapporteerd was. Toen ik dezen man dus op mij zag aankomen, verwachtte ik niets goeds van hem.

Doch de brave man had geen kwade intenties en trachtte mij te overtuigen, dat ik beter deed weg te gaan. Maar ik stond er op tot de verzamelde menigte te spreken en zeide, dat ik zeker was ze naar huis te doen gaan. „Croyez-vous, Major?” vroeg daarop de Heer MICHON, een inwoner van Arlon, doch geboortig uit Dyon in Bourgogne, die als 2de luitenant der schutterij ook in uniform aanwezig was. „Silence,” riep hij uit, „le Major veut parler!”

Hierop stilte verkrijgende, sprak ik het volk in het Duitsch aan, zeggende, dat wij steeds vrienden waren geweest en de Luxemburgers zich in vroegere, onrustige tijden altijd bedaard en kalm hadden gedragen, terwijl het ook nu zaak was de evenementen rustig af te wachten, daar zij mij dan niet zouden noodzaken tot maatregelen van geweld. Mijne toespraak vond ingang bij velen. „Der Herr Major hat recht”, riepen sommigen, maar anderen riepen: „Keine gewaffnete Militairen durch die Stadt”. — Ik beloofde hun, dat de troepen in de kazerne zouden blijven, zoolang zij zich rustig gedroegen en mij niet tot maatregelen van surveillance of zelfs van geweld zouden noodzaken. En nu meende ik het zelfde te verkrijgen wat mij in de „haute ville” was gelukt, daar de meerderheid zich tevreden toonde met deze toezegging. Doch zekere DOUCET, een brouwer, ook een geboren Franschman uit Bourgogne, wilde het vuur niet zien uitgedoofd en kwam naar mij toe, mij aldus met verheffing van stem aansprekende: „Major! vous avez fait „charger les armes contre le peuple, vous avez voulu tirer sur le „peuple. Sachez que le peuple est grand, que le peuple est souverain”. Ik viel hem in de rede, zeggende: „Monsieur Doucet, je n'ai rien à „démêler avec vous! allez-vous en en France, et si vous voulez causer „des émeutes, faites-le chez vos compatriotes. Les Luxembourgeois sont „bien trop sages pour vous écouter plutôt que moi”. — De 1ste luitenant REINALDA, die gedurende al dien tijd naast mij had gestaan, wilde mij terug doen gaan, maar ik bood weerstand, terwijl de heer DOUCET, ziende, dat zijn allocutie niet die uitwerking had gemaakt, welke hij verwacht had, plotseling van toon veranderde, en mij bij den arm nemende, zeide: „Mais, Major, vous n'êtes pas en sûreté ici; tenez, je vous conduirai à la caserne”, daarbij zijn aanhangers wenkende om te volgen. Maar ik rukte mij los en zeide: „Monsieur, je n'ai pas besoin de votre conduite”, en, den kapitein HESS voor de kazerne ziende, die de

wacht in 't geweer had geplaatst voor de barrière, riep ik hem toe, om vaardig te maken, en tot DOUCET: „Monsieur DOUCET, plus un pas en avant, ou je ferai faire feu sur vous”. — „Vous ne le ferez pas”, zeide hij. — „Laat aanleggen, Kapitein!” riep ik, en tot DOUCET: „Monsieur, j'ai passé au milieu de tant de balles, je risquerai encore celles-là, si vous voulez vous y exposer”. — „Vous êtes un petit diable”, zeide hij, maar trok zich met zijn aanhang schielijk terug en ik begaf mij in de kazerne.

Het vuur des oproers, dat al lang gesmeuld had, begon na de Brusselsche fataliteit meer en meer aan te wakkeren en verspreidde zich onder de inwoners van Arlon, doch vermocht nog niets op den geest mijner wakkere Luxemburgers, zoowel Duitsche als Waalsche, evenmin op de Namenaars, die allen bedaard en gedisciplineerd de ontvangen bevelen uitvoerden. Eenige kwaad gezinde manschappen waren te Arlon bij het Reserve-Bataljon ingedeeld en daaronder bevond zich een oproerige sergeant van het 2de Bataljon uit Philippeville. Deze persoon moest volgens bevel van den Kolonel in het cachot in verzekerde bewaring worden genomen. De provoost en het cachot waren in de stad onder den toren, daar in de kazerne slechts een politiekamer aanwezig was. De oproerige burgers wilden dezen man in vrijheid zien gesteld, drongen bij mij daarop aan en eindigden met de deur van de provoost open te breken. De schutterij versterkt door oproerlingen, die zich wapenen van allerlei aard hadden weten te verschaffen, had de hoofduitgangen der stad bezet. Intusschen hield ik de troepen in de kazerne vereenigd om alle botsingen te vermijden, daar men toch ook op de manschappen, alle landskinderen, hoe goed gezind zij schenen, in moeilijke verwickelingen niet kon rekenen. Tot nog toe echter waren de twee eenige soldaten, die „Vivent les Belges” geschreeuwd hadden, 't is wel opmerkenswaardig, Noord-Nederlanders, de twee reeds genoemde Friezen, gedegradeerde korporaals.

In den nacht van den 27sten op den 28sten September 1830 ontving ik eene aanschrijving van den Generaal-Majoor VON GOEDECKE, Provinciale-Commandant van Luxemburg, den tweeledigen last behelzende, om, zoo het gevaar te dringend mocht zijn, op den 28sten September met achterlating van de Korpsgoederen over Neufchâteau naar Bouillon te marcheeren, dat door een Reserve-Bataljon der 18de Afdeeling was bezet, of, indien het verblijf te Arlon niet al te gevaarlijk was, niet voor den 30sten af te marcheeren, en in dit geval, alles wat tot het korps behoorde mede te nemen, terwijl dan de marschroute bepaald was, als volgt: den 30sten naar Bastogne, den 1sten October naar St. Hubert en den 2^{den} naar Bouillon.

Deze route werd zoo bepaald, omdat, volgens eene vroegere aanschrijving van den Generaal-Majoor, op den 29sten September te Arlon moesten opkomen 120 milicien-verlofgangers, die niet aan de oproeping in hunne gemeenten hadden voldaan en zich dus niet te Luxemburg bij het detachement opgekomen verlofgangers hadden kunnen voegen, en die ik nu te Arlon vereenigen, onder geleide van het Bataljon (?) (het

was nauwelijks eene compagnie) naar Bastogne medevoeren en hen daar het geleide geven moest van eenige goede onderofficieren en korporaals en zoo mogelijk ook van eenige vertrouwde manschappen.

Ik aarzelde niet het tweede gedeelte van het mij gestelde alternatief te kiezen, daar ik den nood niet zóó dringend vond om plotseling als een vluchtende troep Arlon te verlaten, met achterlating van alles wat Rijksgoederen waren; voorts omdat ik gaarne nuttig wilde zijn bij het transporteeren der herhaaldelijk opgeroepen miliciens. Ik gaf dus van dit, mijn voornemen aan den Generaal bericht. Toen echter op den laten avond van den 29sten slechts twee der opnieuw opgeroepen 120 miliciens opkwamen, oordeelde ik den omweg naar Bastogne en St. Hubert onnoodig en bepaalde mij tot de in het eerste gedeelte van het alternatief bepaalde marschroute in twee dagen, namelijk den 30sten September op Neufchâteau, hoofdplaats van het arrondissement Neufchâteau met 12 à 1300 inwoners, en den 1sten October op Bouillon, van welk besluit ik in den nacht van den 29sten op den 30sten, — toen ik verzekerd was, dat er geen meer dan die twee man zouden opkomen — aan den Generaal-Majoor kennis gaf door eene Marechaussée-estafette. Ik kan niet nalaten hierbij te vermelden, dat de te Arlon gestationneerde Brigade van dit wapen, ofschoon allen Zuid-Nederlanders, mij tot het laatste toe trouwelijk heeft gediend en van groot nut is geweest bij het surveilleeren der bagage en der andere goederen.

Het was nu de vraag, of ik genoeg transportmiddelen zou kunnen krijgen. De 28ste September werd daaraan besteed. Volgens het marschreglement requireerde ik wagens van den Burgemeester, maar deze magistraatspersoon verklaarde mij, dat hij in deze tijden geen middelen of gezag bezat om ze mij te bezorgen, dat geen ingezetene ze zou willen afstaan. Ik moest nu met den Commissionnaire du Roulage, den Heer PETIT, onderhandelen. Zoo werd ik eindelijk den 29sten, 's namiddags om 4 uur, tegen exorbitante prijzen en contante betaling, eigenaar van 4 wagens. Ofschoon deze wagens groote roulagewagens waren, bleken zij onvoldoende tot het vervoer van al de goederen en bagage. Ik beval dan ook uitdrukkelijk, dat van de bagage slechts het hoog noodige mocht worden medegenomen en stelde voor ieder officier een maximum van gewicht vast. Toch kon ik alle Rijksgoederen niet medevoeren en moest ik al de schragen en eenige ramen achterlaten, alsmede alles wat tot de garnizoens-infirmerie en dus niet tot het korps behoorde. Ofschoon door het opladen der nachtlegers, dat eerst in den laten avond gereed kwam, van geregelde rust voor de soldaten geen sprake kon zijn, bemerkte ik toch, dat er ongewone onrust onder hen heerschte en dat er in de kazerne stille gesprekken plaats hadden, die, wanneer ik mij in de chambrées vertoonde, door fluiten werden afgebroken. Geen wonder, daar naderhand gebleken is, dat enkele officieren en meerdere onderofficieren reeds hunne brevetten tot hoogere benoemingen en tot den rang van officier in den zak hadden gehad. Ons zwak troepje, dat reeds geruimen tijd slechts 120 geweerdragende

manschappen geteld had, was op den 28sten versterkt geworden met 4 sergeanten, 2 korporaa's en 49 soldaten, manschappen, die buiten Arlon op de liniën gedetacheerd waren geweest en die door hunne geleiders met niet weinig beleid het stadje waren binnengevoerd, met vermijding der, door de muiters bezette hoofdingangen. Tegen den middag van den dag vóór onzen afmarsch uit Arlon, (op den 29sten dus) kwam er in de stad een vreemdeling, in een blauwen kiel gekleed, die zich onderhield met de hier en daar in troepen samengeschoolde inwoners. Naderhand kwam hij ook aan de kazerne en verlangde mij te spreken. Toegelaten, liet hij mij een smal stukje papier zien, waarop zeer duidelijk en kenbaar de naamteekening van den Generaal VAN GOEDECKE en van den Generaal DU MOULIN, Pruisisch plaatselijke Commandant van de vesting Luxemburg. De man zeide mij, dat hij tot de Koninklijke Marechaussée van Luxemburg behoorde en hij zich, om geen argwaan te verwekken met het volk had onderhouden, zich mede voor een gedeserteerden muiteling uitgevende; dat hij van gemelden Generaal den last had mij te waarschuwen tegen alle maatregelen van geweld, tenzij in de uiterste noodzakelijkheid; dat ik voorts geen pogingen moest aanwenden om het plaatsen der Belgische vlag op den toren of uit de huizen te belletten en ze niet weg moest nemen, waar zij reeds mocht geplaatst zijn, daar dit alles toch nutteloos werk zou zijn, want na mijn afmarsch zou die vlag toch dadelijk weder uitgestoken worden; dat het kortom voor mij zaak was „d'éviter tout froissement”, waarvan de gevolgen, in deze omstandigheden en met mijn bijna geheel uit Zuid-Nederlanders bestaanden troep, niet te berekenen zouden zijn.

In den namiddag van dien dag zag men ook werkelijk een vlag met roode, zwarte en gele banen van den toren wapperen, een schouwspel, dat mij met afschrik vervulde en op menigeen mijner manschappen den zelfden indruk maakte. Een hunner, een Waalsch Luxemburger, zeide mij: „Major, voulez-vous que nous allions arracher ce vilain chiffon-là? — „A quoi bon, HOUBERT, ils le remettront demain, après notre départ. D'ailleurs croyez-vous que dorénavant, en cas de rixe, je pourrais compter sur tous vos camarades? — „Je ne le garantirai pas, mais j'en connais assez de bonne volonté pour faire la besogne”.

In den laten avond vóór onzen afmarsch (29 op 30) vervoegde zich bij ons, terwijl ik mij met de officieren in de kazerne bevond, de Heer Burgemeester ROSSIGNON, die mij aanried in den nacht alléén uit de stad te sluipen, daar hij vreesde, dat ik, bij dag afmarcheerende, gevaar zou loopen mishandeld te worden, omdat het gerucht in omloop was, dat ik de stad had willen in brand steken, wat de inwoners eensklaps vreeselijk tegen mij had verbitterd ¹⁾.

¹⁾ De aanleiding tot het loopen van dit gerucht kan het volgende zijn geweest: In een vertrek der kazerne, waar de officieren zich gewoonlijk vereenigden, stonden 4 à 5 tonnetjes, door mijn voorganger ongebruikt gelaten, buskruit. Op een keer nu, dat de stad bijzonder woelig en oproerig was en er

Ik antwoordde hem, dat ik mij wel wachten zou voor kleinhartig wegsuipen en integendeel op eervolle wijze aan het hoofd mijner troepen zoude afmarcheeren, dat dergelijke praatjes slechts uitstrooisels waren van kwaadwilligen, om het volk, dat naar hun inzien mij nog te veel genegen was, tegen mij te verbitteren. „Eh bien, Major, vous ferez donc comme vous voudrez, mais ne vous fiez pas trop à vos troupes; la bonne nuit, nous vous reverrons encore demain, j'espère!”

Nog kreeg ik dien zelfden nacht, door een verkleeden marechaussée, van den eersten schepen en fungeerenden Burgemeester van Neufchâteau eenen brief, waarin deze zijn vrees te kennen gaf, dat de inwoners het binnenrukken der troepen in Neufchâteau niet zouden toelaten en dat hij niet voor de gevolgen van dit binnenrukken kon instaan. Ik antwoordde daarop met dezelfde estafette, dat men zich te Neufchâteau niet ongerust moest maken. Tevens gaf ik den 2de luitenant TIMMERMANS, een Maastrichtenaar, het bevel met den marechaussée naar Neufchâteau terug te gaan en van daar, hetzij de inkwartiering al dan niet zwaarigheid zou blijken te ontmoeten, in elk geval tot aan het dorp l'Eglise den troep te gemoet te komen, ten einde, naar bevind van zaken of te l'Eglise of te Neufchâteau nachtkwartier te houden.

Des morgens van den 30sten verzamelde ik het Bataljon tot den afmarch. De manschappen, niettegenstaande de vermoeyenis van eene nacht, doorgebracht zonder nachtleger en zonder behoorlijke rust, traden flink aan, behielden de gewone orde en immobiliteit en schenen met den besten geest bezielde. De troep marcheerde in de beste orde af, met pelotons en slaande trom. Mijn paard had ik vooruit gezonden op den weg naar Neufchâteau en ik liep het Bataljon op een afstand van een twintig pas vooruit. Geen enkel incident had plaats. Buiten de stad besteeg ik mijn paard, nadat ik aan eenige goede lieden, die daar stonden om afscheid van ons te nemen, de hand had gedrukt. De Heer ROSSIGNON bevond zich daar ook. Hij zeide mij hartelijk vaarwel, terwijl hij mij influisterde: „Que le bon Dieu vous soit en aide, mon bon et brave Major! ne vous fiez pas à vos troupes, car elles vont toutes vous quitter”. Ik geloofde hem niet. Links van den weg op een verheven punt stond een detachement van 25 à 30 man der Koninklijke Marechaussée uit Luxemburg, onder bevel van den Kapitein LINARD, bestemd om mijn afmarch te dekken, wat zij deden tot aan een dorpje op één uur afstand van Arlon. Te Habay la Neuve aangekomen, liet ik mijn troep wat rusten, liet brood en bier in het dorp opkooopen en aan de manschappen uitdeelen, die sedert den vorigen dag vier uur, na het nuttigen

zelfs van uit een huis tusschen mijne woning en de kazerne een pistoolschot op mij gelost was, had ik tot mijne officieren gezegd, dat, als de schelmen ons in de kazerne zouden willen overrompelen, wij hen zouden dreigen den brand in dat kruut te steken, liever dan ons door hen te laten molesteeren of zelfs vermoorden. Dit gezegde kan zijn overgebracht, hetzij omdat er onder ons, zooals later bleek, verraders waren, hetzij door een vreesachtige.

hunner dunne ratatouille, niets meer gebruikt hadden. Te l'Eglise liet ik een tweede langere rust houden en aan de manschappen opnieuw brood en bier en een slokje jenever uitdeelen, alle welke distributiën ik door den 1ste luitenant-kwartiermeester KOSTER van het in de kas voorhanden geld liet betalen, alsmede de den manschappen toekomende marschsoldij. Ook maakte ik met de officieren van deze rust gebruik tot het nemen van de noodige ververschingen.

Na een halt van bijna één uur te l'Eglise den luitenant TIMMERMANS nog niet ziende opdagen, besprak ik met mijne officieren de vraag, of wij naar Neufchâteau zouden doormarceeren, of wel te l'Eglise zouden nachtkwartier houden. In het laatste geval zouden wij den marsch naar Bouillon in *drie* in stede van in *twee* dagen afleggen en van de bevolen marschorder afwijken. Daarbij kwam, dat de streek tusschen Neufchâteau en Bouillon bewoond was door een ruw en vijandig gezind soort Walen, van welke wij niets goeds te verwachten hadden, terwijl te Neufchâteau, een beschaafd stadje, nog geenerlei onlusten hadden plaatsgehad. Ik besloot dus den marsch naar Neufchâteau te vervolgen en zette daartoe onmiddellijk het Bataljon, dat zich steeds ordelijk en ondergeschikt bleef betoonen, in beweging.

Nauwelijks buiten l'Eglise gekomen, ontmoetten wij den 2de luitenant TIMMERMANS, vergezeld van een officier en eenige manschappen der Koninklijke Marechaussée te paard, te Neufchâteau gestationneerd. Hij gaf mij de verzekering, dat te Neufchâteau alles rustig was, er nog geen Belgische vlag was uitgestoken, de troepen daar met genoegten zouden ontvangen worden en men er in 't algemeen zeer goed gezind was, terwijl bereids door het gemeentebestuur de biljetten waren gereedgemaakt, en alleen bij die gemeentenaren, welke bekend stonden als zeer goedgezind. Een en ander bevestigde ook de officier der Marechaussée, er bij voegende dat de ontevredenheid der inwoners van Neufchâteau geen andere oorzaak had gehad, dan dat zij reeds op den 28sten de troepen hadden verwacht, volgens aanschrijving van den Generaal-Majoor, Provinciale Commandant van Luxemburg, en dat zij, na toebereidselen tot hun ontvangst te hebben gemaakt, waren teleurgesteld. Doch deze officieren — wie had het kunnen denken? — deze *Nederlandsche* officieren waren verraders. De tweede luitenant TIMMERMANS werd dan ook kort daarna met den rang van Belgisch Kapitein beloond (?), waarvan hij misschien toen reeds het brevet in den zak had. Eenige mijner onderofficieren, Zuid-Nederlanders, waren almede spoedig met de epauletten versierd.

Wat van den officier der Marechaussée is geworden, weet ik niet; ook herinner ik mij zijn naam niet, zoo ik die al mocht hebben geweten.

De officier met zijn marechaussées reed in draf door naar Neufchâteau, vergezeld van den Heer TIMMERMANS, de laatste om de biljetten te ontvangen.

Op eene hoogte nabij Neufchâteau, daar waar die plaats zich het eerst aan het gezicht vertoont, maakte ik een kleine halt en voegde

zich bij mij een welgekleed heer van middelbaren leeftijd, vergezeld van een knaapje van 13 à 14 jaren. Deze heer verzekerde mij, dat alles rustig was in het stadje, waarop ik in zijne tegenwoordigheid de lading van de geweren liet aftrekken, eensdeels om aan de inwoners vertrouwen in te boezemen, ten andere omdat bij den twijfelachtigen geest der troepen, het onbezonnen en niet bevolen gebruik maken der geladen geweren, zoowel voor de eene als de andere partij nadeelige gevolgen zou kunnen hebben; voorts om alle ongelukken door onvoorzichtigheid of moedwil te voorkomen.

Het kleine troepje marcheerde met slaande trom en in de beste orde binnen, waarbij zeker wel veel volk op de been was, doch voor een plaatsje, waar nimmer garnizoen lag, was dit niet vreemd. Toch hoorde men eenige kreten van „Vivent les Belges”. Een man liep rond met een rood-zwart-gele vlag, maar men zeide mij, dat deze man een vreemdeling was en werkelijk bleek later, dat er zich veel Franschen in de stad bevonden, waaronder officieren in burgerkleding. Wij bemerkten, dat de vlagge-man door eenige ingezetenen boos en minachtend werd aangezien en toegesproken. Ik liet op de markt opmarcheeren en de biljetten uitgeven. De leden der regeering verzochten mij geen wachten te plaatsen, daar men besloten had, ten einde alle botsingen te verhoeden en de inwoners niet te verontrusten, de rust door goedgezinde ingezetenen te doen bewaren.

Dit voorstel, mij door notabele magistraatspersonen gedaan, kwam mij zóó plausibel, zóó gegrond voor, dat het bij mij ingang vond. Ik liet dus de manschappen de rust in de kwartieren genieten, beval hun aan alle woordenwisseling of ruzie met de inwoners te vermijden, maar tevens gekleed en met de wapenen bij zich te gaan slapen.

Aan rust was voorzeker groote behoefte, zoowel bij officieren als soldaten, na den vermoeienden dienst der laatste dagen in Arlon, gevolgd door den nacht zonder nachtlegers en een marsch van ruim zeven uren door het Ardennergebte. Wat mij persoonlijk betreft, onze officier van gezondheid, de Heer REDEMAGNI, had mij twee dagen vóór onzen afmarsch uit Arlon eenige bloedzuigers op de keel gezet wegens ontsteking en eene, het spreken bijna onverstaanbaar makende, heescheid. Ofschoon veel beter was ik nog niet hersteld.

De officieren waren ingekwartierd in logementen (voor eigen rekening), de manschappen met twee à drie man bij particulieren. Bij mij, in het grootste logement — ik herinner mij niet den naam of dien van de weduwe-logementhoudster — waren de 1ste luit^t adj. TE VELD en de 1ste luit^t kwartiermeester KOSTER, de kapiteins SCHETT, MEYER en HESS (afkomstig van het regiment Zwitsers no. 30 en gehuwd met een dame uit Philippeville. Hij was na de licentiatie der Zwitsersche regimenten bij de 7de Afdeeling Infanterie in Overijssel ingedeeld, doch had ruiling aangevraagd met den kapitein HOFMAN), de 2de luitenants VAN DER SCHALK, DEVAUX en VON HORN. In een andere herberg waren de kapitein PORTEGIES met zijn familie, de 1ste luitenant WENNIGER, ook met zijne familie,

de 1ste luitenants VAN GOETHEM en DIEGHENS en de 2de luitenant TIMMERMANS. De kapitein FONTENEAU en de 1ste luitenant REINALDA waren in een derde huis gelogeerd.

Des avonds kreeg de 2de luitenant DEVAUX ¹⁾ eene uitnoodiging om bij kennissen te komen, — zoo luidde het — die hem wenschten te spreken. Na ruim anderhalf uur kwam hij terug, maar was zeer stil en droefgeestig en gaf mij te verstaan, dat wij ons in een uiterst moeilijke positie bevonden, omdat op de manschappen, althans op het grootste gedeelte, niet meer te rekenen viel, zooals ook later bleek.

Laat in den avond ontvingen wij een bezoek van den officier der Marechaussée, van wien hierboven gewag is gemaakt, in uniform, maar met de politiemuts op, zoodat aan hem geen leus te zien was. Hoewel hij zich beleefd met ons onderhield, liet hij spoedig van zijne ware gezindheid blijken en legde het masker af. Hij sprak zeer dikwijls van „nous, j'entends les Belges” en uitte zich niet erg welwillend over het Nederlandsche gouvernement, zoodat ik spoedig tot hem zei: „Monsieur, „vous avez un très mauvais esprit et je ne veux plus vous écouter. Songez „plutôt à vos obligations et retirez-vous d'ici”.

Kort daarna ontstonden in het stadje oproerige bewegingen, vooral op de markt; men bonsde tegen de gesloten blinden van het logement. Daar ik een paar tamboers bij mij had gehouden, wilde ik mij met hen buiten de deur begeven om appèl te doen slaan en de troepen, voor zoover zij nog getrouw waren, te verzamelen. Doch de kapiteins HESS, MEYER en SCHETT, alsmede de overige officieren, bezwoeren mij om noch mijzelf, noch de getrouwe jongelieden (waaronder eenige Hollanders uit weeshuizen aangeworven) aan onvermijdelijke en nuttelooze mishandeling bloot te stellen.

Bij den 1ste luit-adjutant TE VELD, den strengen drilmeester der miliciens, steeg de angst ten top. Hij zeide, dat men slechts *hem* wilde mishandelen; hij wist wel, dat men hem niet genegen was en had duidelijk zijn naam hooren schreeuwen (ik noch een onzer had te midden van het getier zijn naam onderscheiden). Hij drong er op aan om den 1ste luitenant-kwartiermeester KOSTER, die midden in den nacht vertrekken zou tot het maken van kwartieren, te vergezellen en naar Bouillon door te sluipen. Ik kreeg medelijden met zijn angst en vergunde het hem. De 1ste luitenant-kwartiermeester KOSTER had het geld van de Bataljonskas bij zich, geheel bestaande in goudstukken

¹⁾ Deze DEVAUX was een Waalsch Luxemburger, geboortig uit Virton, voor welke gemeente hij als loteling was in dienst getreden, toen hij noch lezen, noch schrijven kon. Zeer vlijtig, had hij spoedig voordeel weten te trekken van het onderwijs bij het korps, zóó zelfs dat hij een zeer bruikbaar officier geworden was. Hij had een goed begrip van de gronden der strategie en van de tactiek der drie wapens. Het Hollandsch sprak hij zeer correct, wat voor een Waal zeer moeilijk is. Daarbij was hij zacht, zedig, bescheiden en een goed kameraad.

van vijf gulden, daar aan de officieren vóór den afmarsch uit Arlon het traktement over de maand September uitbetaald was. De beide heeren zijn echter den weg naar Luxemburg ingeslagen, waar zij veilig zijn gearriveerd.

Allengs en naarmate de nacht naderde, begon het rumoer te verminderen, totdat het betrekkelijk stil werd in het plaatsje. Wij legden ons half gekleed, in afwachting van wat de dag zou opleveren, ter ruste. Doch nauwelijks was ik, waarlijk afgemat, ingesluimerd, of ik werd gewekt door een schot, op de markt vóór ons huis gelost, onmiddellijk gevolgd door een redevoering in de Fransche taal, zeer duidelijk uitgesproken en in substantie behelzende, dat de Zuidelijke provinciën de onderdrukking der Noordelijke eindelijk moede waren en, diep verontwaardigd over de in Brussel gepleegde gruweldaden der infame huurlingen van het Huis van Oranje, voor goed het Nederlandsche juk hadden afgeworpen en zich voor de vrijheid vast aaneengesloten hadden. Voorts werd gezegd, dat de troepen bereids hun wapenen hadden afgegeven, daar zij niet langer wilden dienen tot werktuigen in de handen der onderdrukkers hunner medeburgers, ouders, vrienden en magen, terwijl de Noord-Nederlandsche officieren werden gesommeerd zich gevangen te geven, als gijzelaars tegen de te 's-Hage teruggehouden afgevaardigden der Zuidelijke provinciën, die in dreigend gevaar voor het verlies hunner vrijheid, zoo niet van hun leven waren.

Men verzekerde echter, dat den Hollandschen officieren van het Arlonsche Bataljon, ofschoon zij zich vijandig tegen de bevolking dezer stad hadden gedragen, geen leed zou wedervaren; dat men hen integendeel, als overigens brave lieden tegen het geweld zou weten te beschermen en dat zij in die bescherming veiligheid zouden vinden voor hen en de onschuldige betrekkingen, die hen gevolgd waren en welke te Arlon onder de vleugelen der Belgische edelmoedigheid voor alle gevaren zouden worden bewaard ¹⁾. Hieraan werd nog toegevoegd, dat bij weigering geweld zou worden gebruikt, waartoe zij bij machte waren, terwijl ons geen middel van verdediging overbleef.

Op deze allocutie volgde een luid geschreeuw van „Vivent les Belges, Vive la liberté”. Voor zoover ik uit mijn venster in den stikdonkeren, zwaarbewolkten nacht, zonder eenige straatverlichting, kon onderscheiden, was de spreker door een groote menigte, voor het meeren deel gewapend, vergezeld. Ik trad in overleg met de officieren, die met mij in het logement waren ingekwartierd, de overige officieren waren eveneens in hun woningen geblokkeerd. Ik zeide hun, dat wij ons niet door een hoop oproerlingen moesten laten misleiden, dat ik nog

¹⁾ Dit sloeg waarschijnlijk op mijne vrouw en kinderen. Mijne vrouw, in zwangeren toestand, was echter reeds in een schuit over Luxemburg, Trier en Koblenz naar Nijmegen gevlucht. Al ons huisraad, benevens een zeer fraaie bibliotheek en mijn dagboek over den oorlog in Spanje, was in handen der muiters gebleven.

voldoende vertrouwen had op een gedeelte der troepen, om te hopen dat bij het aanbreken van den dag een voldoende aantal gewapenden zich bij ons zou aansluiten om den oproerlingen het hoofd te bieden en ontzag in te boezemen. Maar zij bezwoeren mij het uiterste niet te beproeven, de geest van de manschappen was niet zoo goed, als ik mij dit altijd had voorgesteld en bij voortduring nog voorstelde. De luitenant DEVAUX bood zich aan om als afgevaardigde naar de munitelingen te gaan en met hen te onderhandelen over den ongehinderden terugtocht naar Luxemburg voor de officieren en de weinige Noord-Nederlandsche onderofficieren en manschappen. Ik zeide hun, dat zij goed praten hadden, maar dat de geheele verantwoordelijkheid op mij neerkwam. Ten slotte liet ik mij, toen ook de vrouwen uit het logement, voor gevaar bevreesd, in gedeeltelijk vleiende, gedeeltelijk ontevreden termen zich bij hen aansloten, er toe bewegen. De weduwe-logementhoudster zeide tot mij: „Que voulez-vous faire, Major? Il ne vous reste plus un seul homme armé. Pour l'amour de Dieu, n'allez pas nous exposer, moi et mes enfants! Ecoutez ces messieurs qui sont plus âgés et plus raisonnables que vous!” Dit laatste sloeg op de kapiteins SCHETT, HESS en MEYER en den Officier van Gezondheid REDEMAGNI, die werkelijk ouder in jaren en in dit geval misschien ook rationabeller waren dan ik.

Spoedig kwam de luitenant DEVAUX terug met een heer, gekleed in een groen jachtbuis en versierd met het Kruis van het Legioen van Eer, vergezeld van vier of vijf munitelingen. Deze heer werd dadelijk door den kapitein SCHETT als Monsieur PONCELET begroet. Zij schenen elkaar te kennen en schudden elkander zeer cordiaal de hand. Monsieur PONCELET was de woordvoerder op de markt en hij herhaalde in mijne tegenwoordigheid ten naastenbij dezelfde woorden. Ik zeide hem: „Il paraît, monsieur, que vous avez servi. Or, vous connaissez les devoirs des Officiers-commandants. Aussi longtemps qu'il leur reste des ressources, ils ne doivent jamais se rendre. Je ne crois pas que mes hommes aient tous pu m'abandonner, il faut voir ce que le jour va m'amener à l'appel pour poursuivre notre route vers Bouillon.” — „A Bouillon vous n'entrerez pas, vu que la ville est en pleine insurrection et s'il vous reste demain encore trente hommes qui veulent vous suivre, je donne ma parole d'honneur de vous laisser partir où bon vous semblera, et je garantis votre passage.” (Dit laatste kon hij niet, want de stad was vol andere volksmenners, waaronder vele Fransche officieren.) Ik moest hem echter beloven, dat, indien ik mij werkelijk zonder dit bepaalde getal bevond, ik zijn gevangene zou zijn, evenals de officieren onder mijne bevelen. „Quel droit avez-vous de nous considérer comme des prisonniers?” vroeg ik hem. — „Vous ne serez que des otages”, antwoordde hij. En ik: „Soit, puisque contre la force il n'y a pas de résistance, mais en protestant, auprès du commissaire du district, puisque j'ai appris que les rebelles ont déjà mis le bourgmestre de côté, contre une action si illégale.” — „Comme il vous plaira, protestez autant que vous voudrez.” — Daarop

ging hij heen, zeggende: „Or, c'est convenu, n'est-ce pas, Major? Je vous garantis que tout restera tranquille. En attendant prenez un peu de repos”.

Het zal toen omstreeks twee uur na middernacht geweest zijn. Wij legden ons werkelijk neder om nog wat te rusten, daar wij toch niets met goed gevolg konden uitrichten. Des morgens, 1 October, werd ik uit een vasten slaap gewekt door den heer PONCELET. „Eh bien”, zeide ik, „que me voulez-vous encore, monsieur PONCELET?” — „Il faut me remettre la caisse du Bataljon, Major!” — „La caisse est aux bagages, mais elle est vide, vu que monsieur KOSTER, en vertu de mes ordres, est pendant la nuit parti avec l'argent pour Bouillon. Il est tout en or, donc très portatif.” — „A Bouillon, bien sûr qu'il n'y arrivera pas!” — Hij was zeer misnoegd, dat hij het geld niet kon machtig worden. „Il appartient aux Belges, cet argent! Il a été levé sur les Belges”, be-
weerde hij.

Ik bevond weldra, dat men mij de waarheid gezegd had. De manschappen kwamen niet ter bepaalder uur op, want ik had bevolen dat men, om minder opzien te verwekken, zonder trommelslag om 6 uur zou aantreden. Eenigen kwamen ongewapend, zich verontschuldigende met te zeggen, dat men in hunne kwartieren van hun vermoedigheid had misbruik gemaakt en hun de wapenen had ontnomen. Er waren er, die zich gewapend tusschen de muitelingen bevonden. Een Waalsch Luxemburger kwam naar mij toe. „Eh bien, vous aussi HOUBART parmi les rebelles, sacré brigand, que vous êtes!” — „Non, Major, ne dites pas cela, nous sommes là pour votre sûreté; ceux de nous que vous voyez là armés sont vos meilleurs amis.” — En zoo was het ook, want zonder die brave menschen zou later het gespuis van St. Hubert, dat bij onze nadering van die plaats in grooten getale naar ons toestooft, roepende: „Vivent les Belges, vivent ceux de Neufchâteau, tombez sur les gredins de Hollandais!” ons mishandeld hebben. Maar onze vroegere manschappen, zoowel als de vreemde muiters, die zij te onzen gunste hadden bewerkt, riepen: „Retirez-vous, sacrée canaille, vous ne les toucherez pas, car ce sont de braves gens”.

Intusschen ging ik zoodra mogelijk naar den Districts-commissaris en protesteerde tegen onze gevangenneming, verlangende om onder zeker geleide naar Luxemburg te worden getransporteerd. Hij zeide mij, dat wij als gijzelaars werden gehouden voor de leden der Staten-Generaal uit de Zuidelijke Provinciën, die te 's-Hage teruggehouden werden en dat wij naar Luik zouden worden gebracht.

De officieren, die met mij als gevangenen werden getransporteerd, waren: de kapiteins SCETT en FONTENEAU, de 1ste luitenants REINALDA en WENNIGER, de 2de luitenants VAN DER SCHALK en VON HORN, de officier van gezondheid 2de klasse REDEMAGNI en de adjudant-onderofficier KEUN.

De 1ste luitenants VAN GOETHEM, DIEGHENS en TIMMERMANS waren in Neufchâteau achtergebleven en zijn in Belgischen dienst getreden. De kapiteins MEYER, PORTEGIES en HESS, alsmede de 2de luitenant DEVAUX

hadden ons eveneens in den steek gelaten en waren vermomd naar Luxemburg gevlucht.

Weldra begaven wij ons dan ook op weg onder geleide van den heer PONCELET met eenige andere welgekleede heeren en een sterk gewapend detachement muitelingen, waaronder eenige van onze eigen manschappen. Ons eerste nachtkwartier was St. Hubert, waar wij, zooals ik zooeven medegedeeld heb, onze veiligheid te danken hadden aan onze vroegere manschappen en ook aan den heer MICHEL, herbergier van het logement, waar wij gehuisvest waren, en door de oproerlingen afgezet burgemeester van het plaatsje, die echter nog wel invloed had bij de ingezetenen. Deze brave man heeft ons diensten bewezen, waaraan letterlijk levensgevaar verbonden was. Ons tweede nachtkwartier was Larorce, waar wij op het stadhuis met wijn, brood en kaas werden gerestaureerd, maar daarna naar ons logement teruggevoerd, uitgejouwd door een woelige menigte. Het derde nachtkwartier was in een plaats, waarvan ik mij den naam niet meer herinner, maar waar wij door den burgemeester en zijn vrouw, een oud achtenswaardig paar, gastvrij en menschlievend werden onthaald. Het werd echter aan deze brave lieden niet vergund ons, nadat zij ons met wijn en ververschingen hadden verkwikt, nachtverblijf te verleenen. Onder het gejouw van het volk werden wij naar een ander huis geleid en door muitelingen bewaakt, die echter nogal handelbaar waren, want toen wij hen uit de kamer wezen, zeggende: „Sortez d'ici et si vous voulez faire les factionnaires, mettez-vous à la porte”, gaven zij daar gereedelijk gevolg aan.

Op den 4den dag bereikten wij Luik, waar de graaf DE BARLAIMONT, daartoe op mijn verzoek door den Burgemeester van ons laatste nachtkwartier aangeschreven, ons even vóór Luik twee rijtuigen had gezonden, benevens een detachement nieuw georganiseerde rustbewaarders te paard als escorte. De geïmproviseerde officieren en hunne ruiters gedroegen zich jegens ons zeer beleefd. De officieren waren nog in burgerkleeding en onderscheidden zich door geel- en zwarte koorden, de door de Luiksche insurgenten aangenomen kleuren. Hoogst gezegend was voor ons deze voorzorg, want wij ontmoetten de plechtige begrafenis van de, op 30 September, bij de affaire van het konvooi onder Generaal DAINE, gesneuvelde insurgenten. Hierbij was de geheele stad op de been en afgrijselijk waren de dreigementen en het geschreeuw, die tegen ons werden uitgebraakt. Ons logement was op het stadhuis gereed gemaakt, doch het was niet mogelijk ons veilig te brengen door het gepeupel, dat er vóór stond en de trappen bezet hield. Wij zagen een deftig heer, geheel in het zwart, zich moeite geven om voor ons baan te maken, om de menigte te beduiden: „que nous étions de braves gens, que nous n'étions pas de ceux, qui avaient été à Bruxelles”; het gaf niets. Ten slotte werden wij, op bevel van een schutter-officier naar de vlak bij ons zijnde Université gevoerd. Wij reden met veel moeite het ijzeren hek binnen, dat onmiddellijk voor de opdringende menigte gesloten werd.

Hier bleven wij nog vijf dagen gevangen en werden goed verpleegd. Het middagmaal, met drie flesschen wijn voor ons negenen, was zelfs zeer goed. Alleen de ligging was slecht, op den grond geworpen matrassen, doch er waren reeds toebereidselen gemaakt om, indien onze gevangenschap van langen duur had moeten zijn, ook hierin verbetering te brengen.

Na verloop van deze vijf dagen werden wij in den vroegen morgen van den 8sten October, in rijtuigen gezeten, vergezeld van Belgische insurgenten en den Graaf DE BARLAIMONT zelf, naar Tongeren getransporteerd. Op het stadhuis aldaar zouden *wij*, benevens de Hoogleraar KINKER, worden uitgewisseld tegen den Heer BEHR, die te Maastricht gevangen was gehouden wegens oproerigheid.

Wij vonden daar den toenmaligen Kapitein VAN WINTERSHOVEN, adjudant van den Luitenant-Generaal VON HELDERING, met den Heer BEHR. Deze laatste zou, door zijn klagen over de slechte behandeling hem te Maastricht aangedaan, bijna de zaak in de war gestuurd hebben. Op den Graaf DE BARLAIMONT had zijn verhaal reeds grooten indruk gemaakt. Door het bedarend en voorzichtig gedrag van den Kapitein VAN WINTERSHOVEN kreeg alles echter zijn beslag en wij reisden met dezen Kapitein van Tongeren naar Maastricht, waar men ook kort daarop ons onze degens toezond.

Het artilleriesmaterieel der firma Fried. Krupp, op de Dusseldorfer tentoonstelling.

Het middenschip van het KRUPP-paviljoen op de onlangs gesloten „Industrie-, Gewerbe- und Kunstausstellung” te Dusseldorf was nagenoeg geheel door oorlogsmaterieel, in het bijzonder geschut en munitie, in beslag genomen.

Vóór de monding der vuurmonden staande, onderscheidde men: een rechtergroep met een kustkanon van 21 cM. op duikaffuit, een bergkanon van 7.5 cM. op affuit met vuurmondterugloop, benevens berggeschut van 7,5 cM. met affuiterugloop, geladen op vier muilieren; een middengroep met een scheepskanon van 28 cM. en een kustkanon van 30.5 cM. in pantserstorens, waartusschen een scheepskanon van 19 cM. en een kustkanon van 15 cM. op lage pantseraffuiten, benevens eenige snelvuurveldkanonnen van 7.5 cM. op verschillende affuitsoorten, een koloniaalkanon van 6 cM. en een torpedobootkanon van 5 cM., opgesteld op den koepel van een commandotoren; een linkergroep met een kusthouwitser van 28 cM. in pantserstand, benevens veldhouwitsers van 10 en 11 cM. met affuit- en met vuurmondterugloop.

Projectielen van verschillende soorten en kalibers, al dan niet met kardoeshulzen tot eenheidsladingen of patronen verbonden, afzonderlijke kardoeshulzen en buizen van allerlei type vond men over de vorengenoemde groepen verdeeld.

Voorts trof men eenige bijzondere sluitstukken voor kanonnen en enkele andere voorwerpen aan, behoorende tot het artillerie-materieel, die wij, voor zoover gewenscht, in het volgende nader zullen vermelden.

Wij merken al dadelijk op, dat het eigenlijke vesting- en belegering-geschut niet vertegenwoordigd was.

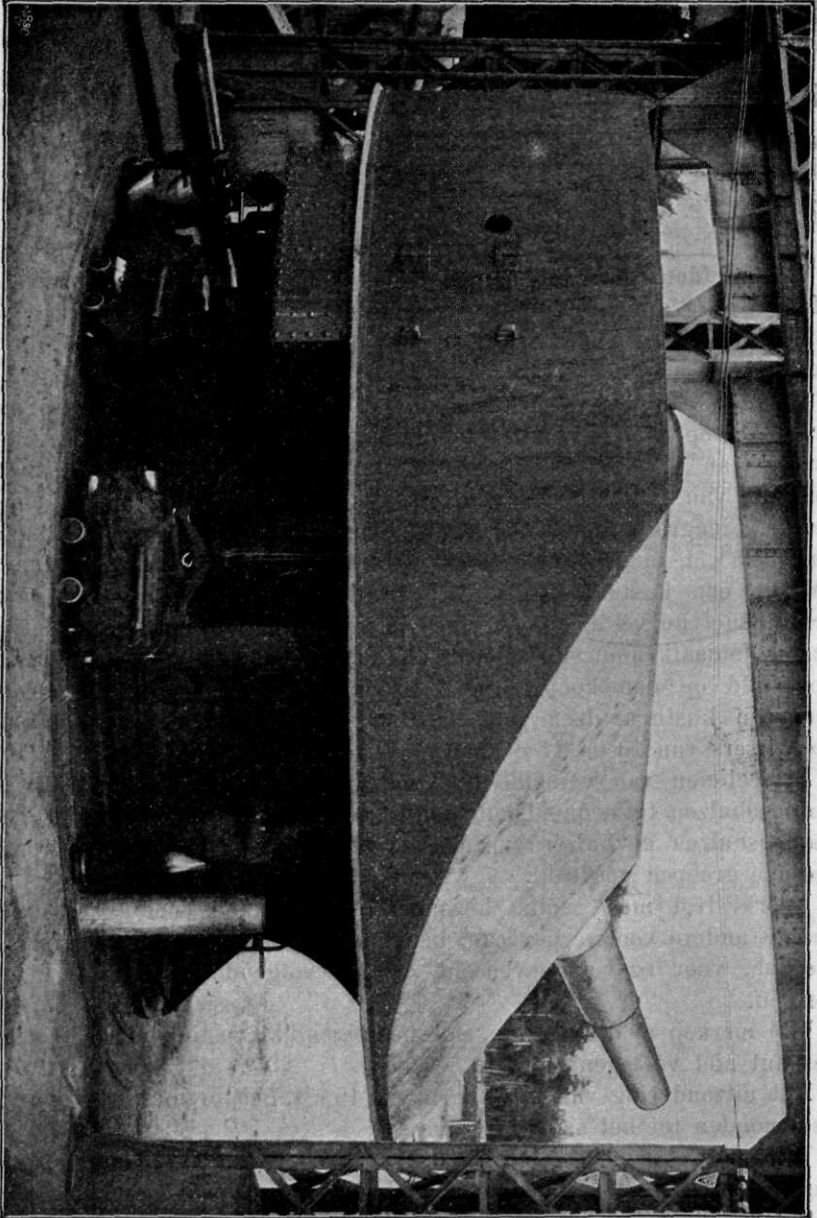
Met uitzondering van het kanon van 15 cM. behooren al de genoemde vuurmonden tot het snelvuurtype.

Wij zullen in de eerste plaats van dit geschut en zijn munitie de karakteristieke eigenschappen behandelen, onder opgave van de noodige getallengegevens.

Het kanon van 30,5 cM. *L/40* ligt op een middelpivot-kustaffuit (fig. 1).

Volgens de ballistische gegevens zou dit kanon in staat zijn de zwaarste scheepspanters te doorboren op alle afstanden, waarop de geschutstrijd tusschen kustwerken en pantserscheepen gevoerd zal worden.

Fig. 1.

30,5 c.M. Kanon 1/40 op middelpivot-kustaffnuit.

Hel kanon van 30,5 c.M. 1/40 ligt op een middelpivot-voetstuk (fig. 1). Volgens de laatste berichten zou dit kanon in staat zijn de zwaarste schepen te doorboren op alle afstanden, want op geschutstijd tussen twee en twintig honderd meter zal worden.

Mil. Spect. 1902.

De vuurmond is een mantelringkanon van kroezenstaal en heeft de bekende KRUPP'sche horizontale wigsluiting. De gasdichte afsluiting wordt verkregen met behulp van de metalen kardoeshuls. Snelvuur brengt toch den eisch mede, dat geschutlading en ontstekingsmiddel gelijktijdig worden ingebracht; wegens de groote lengte kunnen echter projectiel en kardoeshuls niet tot een eenheidslading vereenigd worden.

Het ontsteken van de lading geschiedt electrisch met behulp van een electromagnetische slagpin, en wel, door middel van een contactmaker, die zich onder het onmiddellijk bereik bevindt van den stukscormandant, zoodat deze, het doel onafgebroken waarnemende, zonder eenige krachtsinspanning het schot op het juiste oogenblik kan doen ontbranden. Die mogelijkheid is vooral voor kustgeschut een eisch, daar men in den regel te doen heeft met schepen, dus zich bewegende doelen. Aan dezen eisch kan alleen doeltreffend voldaan worden door electrische ontsteking. Niettemin kan de ontsteking ook op de gewone wijze met de hand geschieden.

De vuurmond ligt in een bovenaffuit of wieg, die met tappen rust in de zijwangen der eigenlijke of onderaffuit.

In die wieg glijdt de vuurmond bij het schot terug en daarna weder vooruit in de vuurstelling. De terugloop wordt door middel van twee hydraulische remmen, in verband met twee pneumatische cylinders, beperkt. De lucht wordt in deze cylinders bij den terugloop samengedrukt en brengt, na voleindigden terugloop, zich ontspannende, den vuurmond weder naar voren.

De voornaamste bewegingsinrichtingen worden electrisch gedreven, doch kunnen ook met de hand bewogen worden. In enkele seconden kan van het eene tot het andere bedrijf worden overgegaan.

De munitie, projectiel en kardoes, wordt in wagentjes aangevoerd, en wel, zooals ook uit de figuur blijkt, het projectiel boven, de kardoes onder. Door het eenvoudig omleggen van een handel wordt de munitie langs electrischen weg opgeheven in de laadstelling en na het inbrengen van de lading het munitiewagentje weder omlaag gebracht.

Om voldoende ruimte te winnen voor het laden, gelet op de groote lengte van projectiel en kardoes, kan de aanzetter, die de lading op de gewilde plaats in den vuurmond schuift, geheel in het platform van den pantsertoren wegzinken, om eerst dan daaruit te voorschijn te komen, wanneer hij zijn diensten moet bewijzen.

Waar noodig, wordt het electrisch bedrijf automatisch uitgeschakeld.

Zooals de figuur aantoont, wordt het geheel beschermd door een pantsering, die aan de voorzijde een kegelvormig verloop heeft en waarvan de achterzijde door een verticalen wand gevormd wordt. Dit voorste gedeelte is vervaardigd van gehard nikkelstaal, ter dikte van 135 mM. De achterwand is van gewoon nikkelstaal en 50 mM. dik, hij dient alleen om de bediening tegen scherven van vijandelijke projectielen te beschermen, waartoe deze geringere dikte toereikend is.

De voorwand is een mantelafsluiting van kruisvormig en heeft de bekende Kaur'sche horizontale wigsluiting. De vorderste afsluiting wordt verwezen naar de tekening van de metalen karabool. De voorwand is van een materiaal dat bestand is tegen de werking van de vlam en de hitte van de vlam. De voorwand is van een materiaal dat bestand is tegen de werking van de vlam en de hitte van de vlam.

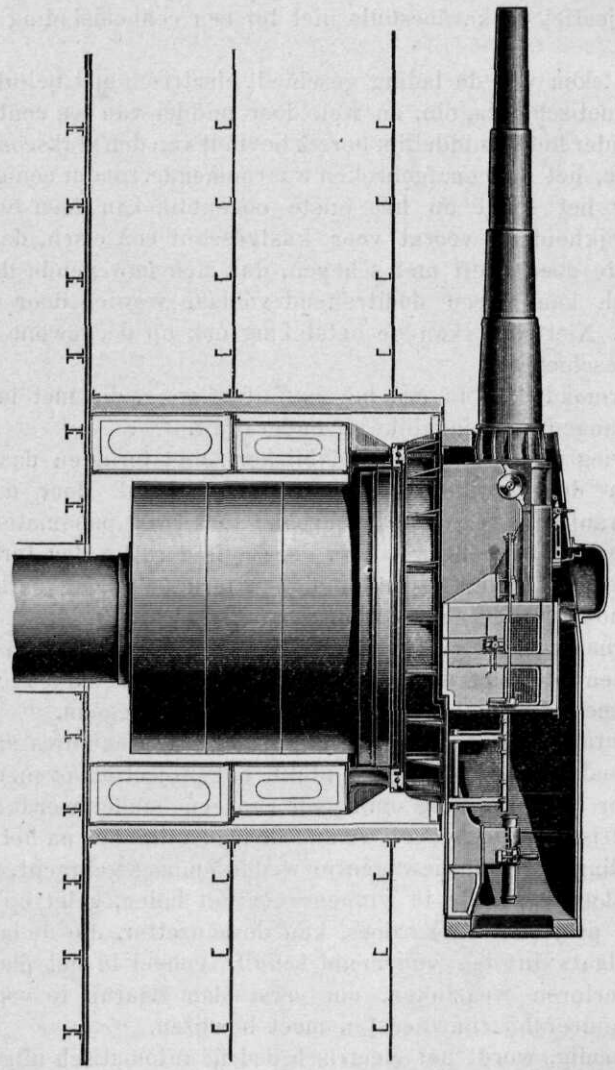

Fig. 2.

28 cm. Kanon I/40 op middelpijot-scheepsafluif.

De voorwand is een mantelafsluiting van kruisvormig en heeft de bekende Kaur'sche horizontale wigsluiting. De vorderste afsluiting wordt verwezen naar de tekening van de metalen karabool. De voorwand is van een materiaal dat bestand is tegen de werking van de vlam en de hitte van de vlam.

De voorwand is van een materiaal dat bestand is tegen de werking van de vlam en de hitte van de vlam. De voorwand is van een materiaal dat bestand is tegen de werking van de vlam en de hitte van de vlam.

De voorwand is van een materiaal dat bestand is tegen de werking van de vlam en de hitte van de vlam. De voorwand is van een materiaal dat bestand is tegen de werking van de vlam en de hitte van de vlam.

Het onderwerpelijke kanon schiet verschillende projectielen, namelijk gietijzeren en stalen granaten, halfpantsergranaten, pantsergranaten, pantsergranaten met muts en granaatkartetsen, alle van staal. Omtrent deze projectielen zij het volgende aangeteekend, dat ook betrekking heeft op de gelijknamige projectielen van de andere vuurmonden.

Pantsergranaten hebben geen springlading en dus ook geen buis; zij worden gebruikt tegen scheeps- en landpantser.

Tegenover pantseringen met gehard oppervlak bezigt men pantsergranaten met muts van ongehard staal, welke muts het indringen van den projectielkop in de pantsering vergemakkelijkt en het afbreken van dien kop voorkomen moet.

Halfpantsergranaten zijn voorzien van een springlading en een bodembuis; een kopbuis zou gevaar loopen bij het treffen af te breken en aldus haar doel missen. Zij dienen tot het doorslaan van pantserdekken en in het algemeen van lichtere pantseringen, terwijl de springlading van zwart buskruit of van een brisante stof, na de doorboring, de uitwerking nog moet verhoogen.

Stalen granaten zijn bestemd tot het vernielen van andere dan de genoemde weerstandbiedende doelen; zij moeten voornamelijk door hare springlading, meestal zwart buskruit, werken. Zij dragen een kop- of een bodembuis.

Gietijzeren granaten kunnen of eenwandig zijn of wel tot het type ringgranaten behooren. De eenwandige granaat dient hoofdzakelijk tot het beschieten van muren, kantonnementen, verschansingen en dergelijke; in den laatsten tijd wordt zij ten deele verdrongen door de brisantgranaat. De ringgranaat wordt bij voorkeur aangewend tegen levende doelen en neemt daarom eenige stervormige, boven elkander geplaatste ringen op, die zooals bekend is, zich bij het springen van het projectiel in een groot aantal stukken verdeelen; de springlading bevindt zich in een koker, waaromheen de genoemde ringen zijn geschoven. In de laatste jaren heeft de ringgranaat, feitelijk een vermomde granaatkartets, meer en meer voor dit projectiel, het veld moeten ruimen.

De granaatkartetsen zijn alle voorzien van een buis met dubbele werking.

Andere projectielsoorten zijn niet bij het onderwerpelijke kanon van 30,5 cM. in gebruik.

Wij teekenen hierbij nog aan, dat desverkiezende aan de zoogenaamde schokbuis, die bij de granaten wordt gebezigd, een vertraagde werking kan gegeven worden, waardoor het projectiel eerst springt, nadat het eenigermate in het doel is ingedrongen, hetgeen aan de uitwerking ten goede kan komen.

De projectielen van het kanon van 30,5 cM. zijn 3,5, 4 of 4,5 kaliber lang, dit is dus respectievelijk 1,07 M., 1,22 M. en 1,37 M.

De kardoeshuls, gevuld met pijp- of macaronikruit — een rookzwakke kruitsoort — is 1,28 M. lang. De kruitpijpen worden in bundels samen gebonden en aldus volgens de lengte in de huls geplaatst.

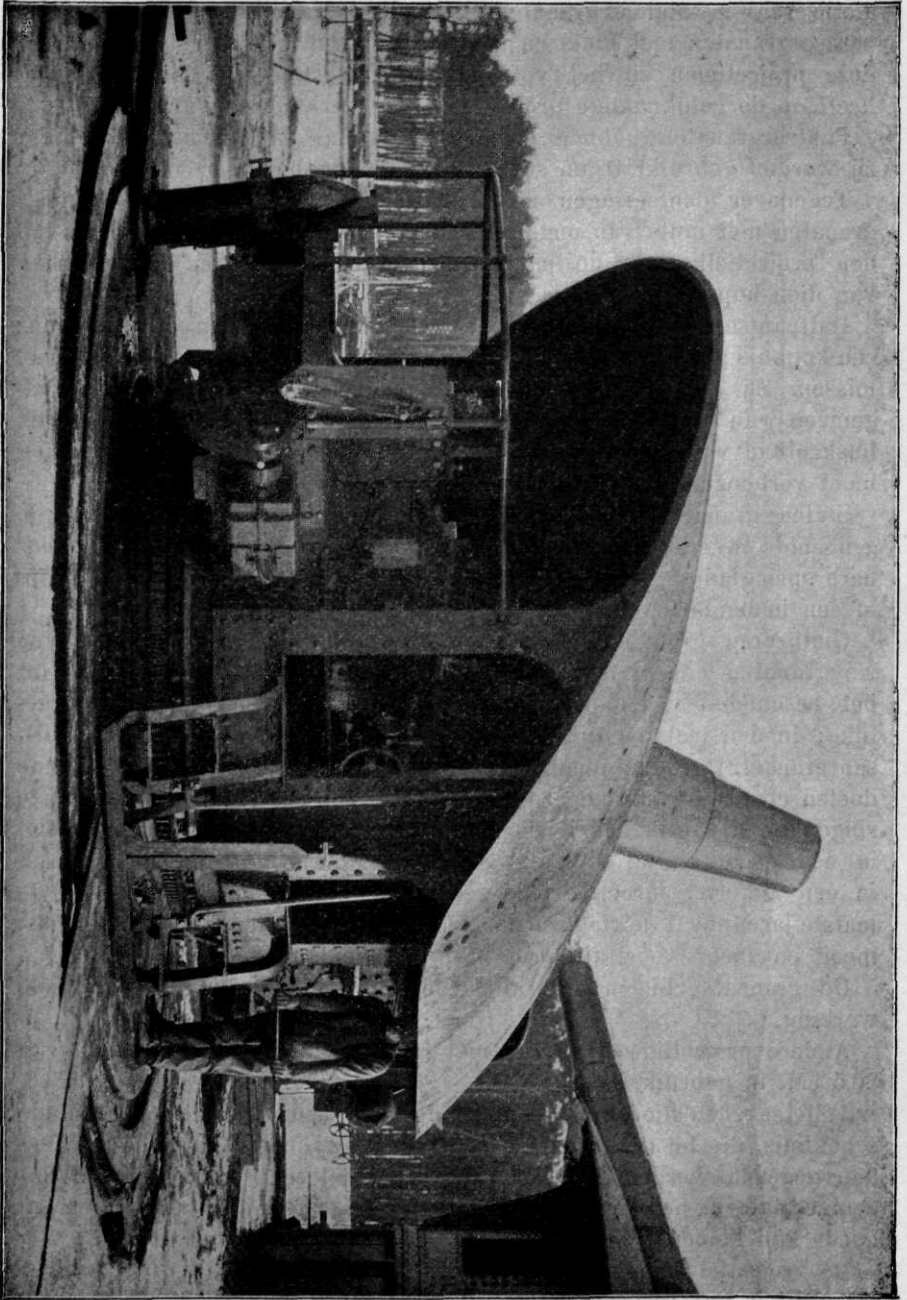

Fig. 3.

28 cm. Howtiser L/12 op middelgroot-kunsttuif.

Na deze uiteenzetting omtrent de munitie zullen wij ons in den ver-
volge bepalen tot een korte aanwijzing.

Om ten slotte nog een juister denkbeeld te geven van het ontzettende
vermogen van het besproken kanon, diene, dat de grootste schoots-
verheid bedraagt 20200 M., zoodat deze vuurmond een cirkelvormig
oppervlak met 40 KM. middellijn onder vuur zou kunnen houden.

Bij de genoemde dracht van 20200 M. klimt de kogelbaan in haar
culminatiepunt tot een hoogte van 2867 M.

De affuit is echter slechts geconstrueerd voor een maximum elevatie
van 22° , dat wil zeggen, een elevatie, welke ongeveer de helft bedraagt van
die, waarbij, uit een theoretisch oogpunt beschouwd, de grootst mogelijke
schootsverheid wordt bereikt. Ware men in staat bedoelde elevatie
van $\pm 45^\circ$ mede te deelen, dan zou het culminatiepunt der baan stijgen
tot 8840 M. en een schootsverheid van 26 K.M. kunnen verkregen worden.

Het kanon van 28 cM. L/40 op middelpivot-scheepsaffuit komt in
algemeene inrichting met het vorenbehandelde kanon van 30,5 cM.
overeen (fig. 2). De hoofdbewegingen worden echter hydraulisch gegeven
onder een normalen bedrijfsdruk van 60 atmosferen.

Gebrek aan ruimte in het paviljoen heeft er toe geleid den onderbouw,
die wèl in de figuur zichtbaar is, weg te laten.

Het stuk wordt tegen vijandelijk vuur beschermd door een ongehard
nikkelstalen pantser van 250 mM. dikte. Het niet aan 's vijands vlak-
baanshot blootgestelde pantserdek is slechts 50 mM. dik, doch eveneens
van ongehard nikkelstaal.

Deze vuurmond schiet gietijzeren en stalen granaten, halfpantser-
granaten, pantsergranaten, pantsergranaten met muts en granaatkartetsen,
alle van staal.

Wij merken nog op, dat de kanonnen van 28 cM. in het algemeen
beschouwd moeten worden als het zwaarste marinegeschut, ook al worden
nog wel grootere kalibers op sommige slagschepen aangetroffen.

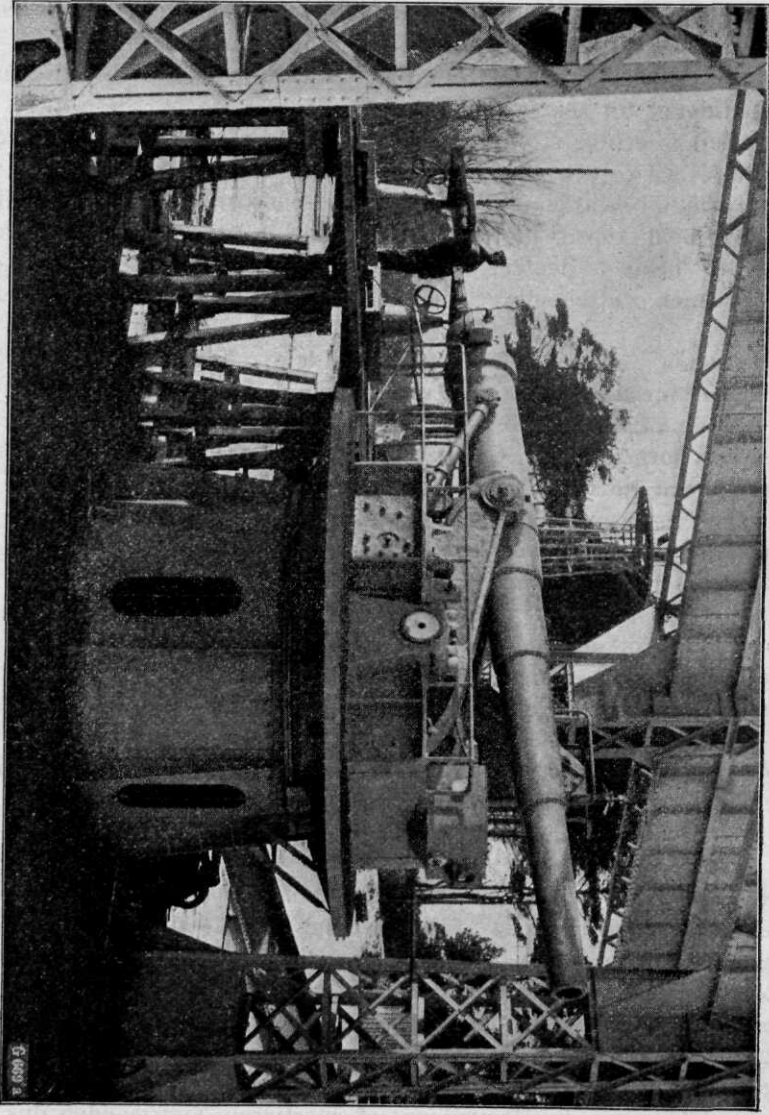
De houwtiser van 28 cM. L/12 op middelpivot-kustaffuit is hoofd-
zakelijk bestemd om van af de kust het gepantserde dek van groote
slagschepen onder schot te nemen, dergelijke schepen het kort naderen
te beletten en havenmondingen te beheerschen (fig. 3).

Indien men bedenkt, dat het scheepsdek het zwakke punt vormt,
aangezien het, met het oog op voldoende manoeuvreervaardigheid, on-
mogelijk is het geheele vaartuig zwaar te pantseren, dan zal men ook
inzien, dat zware kusthouwtisers of -mortieren, vuurmonden dus, die
hunne projectielen onder steil invallende banen schieten, in goed inge-
richte kustbatterijen niet mogen ontbreken.

Omtrent den vuurmond moge weder verwezen worden naar het hier-
voren medegedeelde ten aanzien van het kanon van 30,5 cM. Alleen
treffen wij thans nog aan een electriche inrichting voor het richten
in nacht, waarop wij later zullen terugkomen.

De best uitschieting uitwendig de munitie zullen wij ons in den ver-
volgenden paragraaf te zien geven. Het is niet van belang te weten dat de munitie
in de kanon van 21 cm. L/40 op middel-pivot-duikaffuit.

FIG. 4.

21 cm. Kanon L/40 op middel-pivot-duikaffuit.

hanc positieve manier zal de munitie worden opgevoerd in een
rijke behuizing met een afsluiting.
Omdat de munitie naar voren geschoven wordt naar het
voor medegedachte ten aanzien van het kanon van 21 cm. L/40
trekken wij hier nog een eenduidige tekening voor het tich-
te nacht, waarop wij later zullen terugkomen.

Deze vuurmond ligt in een bovenaffuit, die bij het schot over een raam terugloopt, terwijl twee zijdelings aangebrachte hydraulische remmen dien terugloop beperken. Aangezien bedoeld raam naar voren helt, glijdt de bovenaffuit met vuurmond na beëindigden terugloop vanzelf in de vuurstelling terug.

Bij dit kanon wordt voor het verrichten van de hoofdbewegingen weder van electrisch arbeidsvermogen gebruik gemaakt.

Ter bescherming van de bediening tegen granaatscherven en granaatkartetskogels, alsmede tegen volle projectielen uit geschut van klein kaliber, is de affuit voorzien van een koepelvormig schild van 60 mM. dik staalplaat, dat aan de achterzijde open is. Daar een dergelijke vuurmond, die, mede ter wille van een sterk gekromde baan, onder hooge elevatiën moet kunnen schieten, een vrij groot schietgat vereischt, is aan de evengenoemde bovenaffuit nog een blind aangebracht.

Deze vuurmond schiet gietijzeren en stalen granaten, halfpantsergranaten, pantsergranaten en granaatkartetsen, alle van staal.

Het kanon van 21 cM. L/40 op middelpivot-duikaffuit komt alleen wat de algemeene constructie van den eigenlijken vuurmond betreft met het hiervoren besproken geschut overeen (fig. 4 en 5).

De affuitage is een geheel andere dan de voren behandelde stelsels, die tot een zelfde type kunnen gerangschikt worden.

Reeds sedert vele jaren heeft men middelen bedacht om den zwaren vuurmond, die wegens zijn grooten omvang ook een groote trefkans aanbiedt, onmiddellijk na het afgeven van het schot aan het vijandelijk vuur te onttrekken en hem eerst kort voor het volgende schot weder in de vuurstelling te brengen. Uit den aard der zaak dienen deze bewegingen automatisch te geschieden en het ligt voor de hand, dat men daartoe zijn toevlucht heeft genomen tot de terugloopkracht, die, anders zoo hinderlijk, nu goede diensten kan bewijzen.

Tal van constructiën zijn bedacht en gepatenteerd geworden, zooveel min of meer gelukkige vindingen, die echter wegens nadeelige samengesteldheid of licht mogelijke ontreddeering en misschien ook wegens de kosten geen ruime toepassing hebben kunnen vinden.

De constructieve belichaming van het aangegeven beginsel beslist dan ook over de bruikbaarheid; onder de denkbeelden, die aan de constructie ten grondslag liggen, op zich zelve beschouwd, wordt menige goede oplossing van het vraagstuk gevonden.

Het denkbeeld door de firma FRIED. KRUPP bij de onderwerpelijke affuit in toepassing gebracht, is niet nieuw. Laat ons een oogenblik stilstaan bij het wezen der zaak.

De gasdruk, tegen het sluitstuk uitgeoefend bij het afgaan van het schot, werpt den vuurmond, die met tappen rust in twee scharnierbare hefboomen, achterwaarts, waardoor hij gelijktijdig daalt en zodoende achter de borstwering verdwijnt. Hydraulische remmen zorgen voor een geleidelijke beweging. Is opnieuw geladen en gericht — het laat-

21 c.M. Kanon L/40 op middelvoet-dinkraan in vuurstelling.

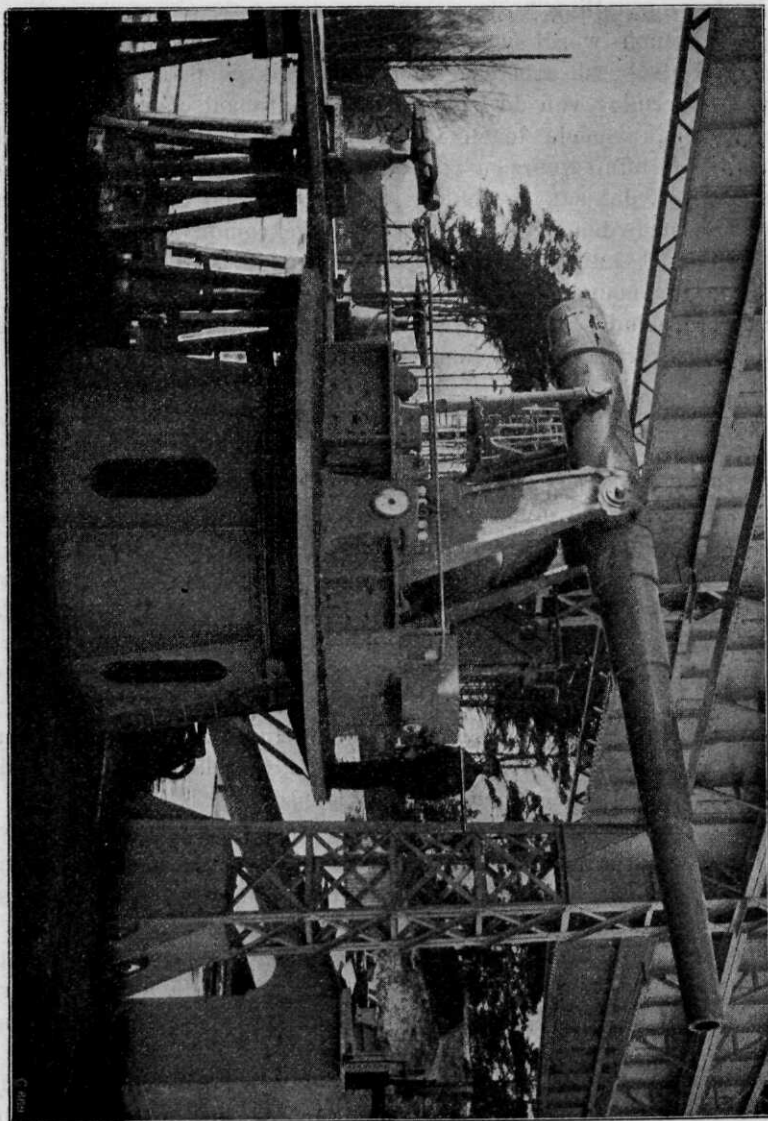

Fig. 5.

ste is mogelijk, doordien het kijkervizier zich niet aan den vuurmond, doch aan de affuit bevindt —, dan brengt een zwaar tegenwicht den vuurmond weder in de vuurstelling. Blijkbaar werkt dus ook dit tegenwicht beperkend bij den terugloop.

De beide vorenbedoelde toestanden zijn in de figuren weergegeven, namelijk de laadstelling (fig. 4) en de vuurstelling (fig. 5).

De genoemde hefboomen, welke den vuurmond dragen, zijn bevestigd op een zware as, die draaibaar ligt in de wanden van het vaste affuit-raam. Volgens het bovenontwikkelde beginsel zal zich dus bij het afgaan van het schot en het dientengevolge achteroverslaan van de hefboomen, het onderende van die hefboomen naar voren en gelijktijdig naar boven bewegen. Door deze beweging wordt met behulp van een stang het tegenwicht loodrecht opgeheven. Tusschen het achterstuk van den vuurmond en het vaste gedeelte der affuitage zijn de beide hydraulische remmen geschakeld, waarvan de werking voldoende duidelijk zal zijn.

Een te ruwe terugloop wordt bovendien door een tweetal buffers gedempt.

De bedoelde remmen houden den vuurmond in de laadstelling vast. Tot meerdere zekerheid werken twee klinken in den zelfden zin.

Om den vuurmond in de vuurstelling te doen terugkeeren, wordt een ventiel geopend, ten gevolge waarvan het tegenwicht kan dalen en dus de hefboomen met den vuurmond weder worden opgeheven. De inrichting van dit mechanisme is zoodanig, dat de vuurmond aanvankelijk met toenemende snelheid rijst, terwijl een afzonderlijke rem die snelheid geleidelijk doet verminderen, zoodat ten slotte de vuurmond zeer bedaard in de vuurstelling komt.

Het vorengenoemde raam kan draaien over een kogelkrans, aangebracht op den pivotbok.

Op het oogenblik, waarop de vuurmond de vuurstelling inneemt, kan het schot automatisch afgaan.

De electriciteit speelt bij dit geschut dus geen rol. Dit was wèl het geval op de tentoonstelling, doch alleen ter wille van de demonstratie bij gebrek aan een terugloopkracht.

Een pantserbescherming is uit den aard der zaak bij dit geschut niet noodig.

Deze vuurmond schiet gietijzeren en stalen granaten, halfpantsergranaten, pantsergranaten, pantsergranaten met muts en granaatkar-tetsen, alle van staal.

Het kanon van 19 cM. L/40 ligt op een middelpivot-scheepsaffuit (fig. 6).

De inrichting van den eigenlijken vuurmond komt in hoofdzaak met die der vorige kalibers overeen.

Het principieele verschil met de affuitage van het besproken kanon van 28 cM. L/40 ligt hierin, dat het twee veeren zijn, uit verschillende

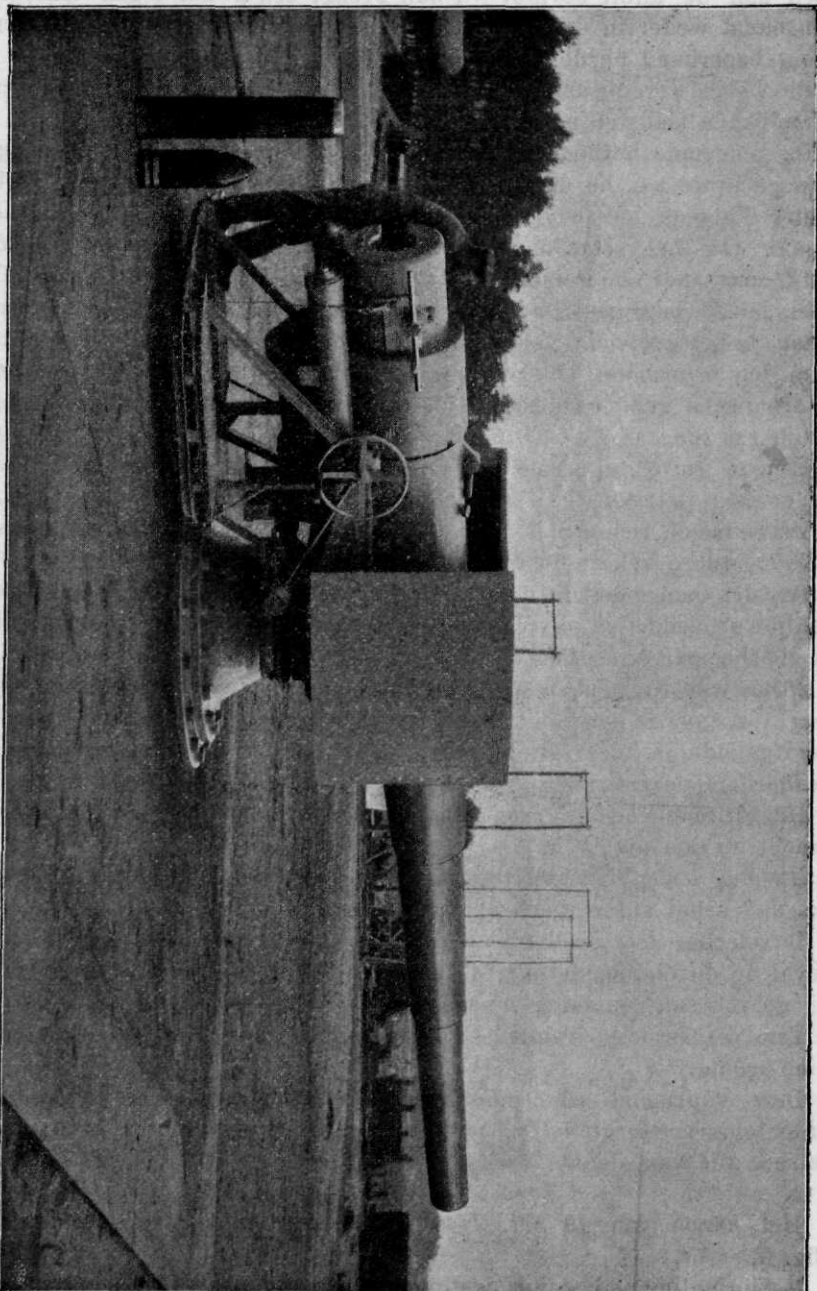

Fig. 6.

19 cm. Kanon L/40 op middelpijvoet-scheepsafruit.

die der vorige kalibers waren. Het praktische verschil met de afmetingen van het besproken kanon van 28 cm. L/40 ligt hierin, dat het twee voren zijn af verschillend.

deelen bestaande, welke den vuurmond na den terugloop weder in de vuurstelling brengen.

Noch elektrische, noch hydraulische beweegkracht vinden toepassing; alle bewegingen geschieden met de hand.

Een stalen schild van 100 mM. dikte beschermt de bediening tegen het vijandelijke vuur.

Ook aan dit kanon bevindt zich een vizierinrichting voor nachtelijk richten.

Deze vuurmond schiet gietijzeren en stalen granaten, halfpantsergranaten, pantsergranaten, pantsergranaten met muts en granaatkar-tetsen, alle van staal.

Het kanon van 15 cM. L/40 op middelpivot-kustaffuit is voornamelijk merkwaardig wegens het sluitstuk, dat, in afwijking van de steeds gebruikelijke KRUPP-wig, een schroef is, bestaande uit verschillende sectoren met opvolgend grooteren straal beschreven, gescheiden door gladde velden. Niettemin blijft de firma FRIED. KRUPP de voorkeur geven aan hare wigconstructie, die inderdaad, als zoodanig, een zeer groote volmaaktheid heeft bereikt; men heeft alleen willen toonen ook in staat te zijn een doeltreffende schroefsluiting te vervaardigen.

Aangezien bij dit kanon geen metalen kardoeshuls, doch een stoffen kardoeszak wordt gebruikt, heeft men de gasdichte afsluiting met behulp van het sluitstuk moeten verkrijgen, door tegen de voorzijde van de sluitschroef een asbestkussen aan te brengen.

Wij meenen, om misverstand te voorkomen, hierbij te moeten opmerken, dat de schroefsluiting zich zeer goed eigent voor het gebruik van metaalkardozen, zoodat het niet toepassen van een zoodanige kardoes in geenerlei verband staat met de keuze van sluitmechanisme.

Nog verdient het de aandacht, dat in het laatste oogenblik van het openen van het sluitstuk een laadgoot, aangebracht onderaan het bodemstuk van den vuurmond, automatisch op de onderste deelen van de sluitschroefmoer wordt gelegd om deze moer te vrijwaren voor beschadiging bij het inbrengen van het projectiel. Bij het sluiten van den vuurmond herneemt bedoelde laadgoot zóó tijdig haar eersten stand, dat het sluitstuk haar niet kan grijpen.

Voorts ligt de vuurmond weder in een wieg, de terugloop wordt hydraulisch geremd en veeren brengen den vuurmond weder in de vuurstelling.

Alle machinale inrichtingen worden met de hand bewogen.

De bediening wordt beschermd door een vóór de tappen van den vuurmond aan de wieg aangebracht schild van 40 mM. dikte.

Wij besluiten dit overzicht met de mededeeling van onderstaande gegevens.

BENAMINGEN.	30,5cM.	28 cM.	28 cM.	21 cM.	19 cM.	15 cM.			
	L/40.	L/40.	L/12.	L/40.	L/40.	L/40.			
Kaliber..... mM.	305	280	280	209,3	190	149,1			
Vuurmondgewicht KG.	50300	38500	10780	16400	9950	5880			
Elevatiegrenzen..... Grad.	-4+22	-4+30	-5+65	-3+15	-5+20	-5+21			
Affuitgewicht KG.	234200	179500	62520	83000	16450	5660			
Ladinggewicht..... "	132	90	13 en 11,5	31,4	22	13,1			
Projectielgewicht (zwaar)..... "	455	345	345	140	107	41			
" (licht)..... "	350	270	270	113	85				
Kogelaantal granaatkartets (zwaar).	2775	2295	1880	855	520	800			
" " (licht).	1910	1575							
Aanvangssnelheid (zwaar projectiel)M.	820	785	335	730	720	881			
" (licht ") "	926	888	425	812	807				
Arbeidsvermogen aan monding MT.	15250	10870	1980	3800	2825	1620			
Grootste schootsverheid..... M.	20200	21170	11200	12520	13700	13850			
Doorboringsvermogen der zware pantsergranaat tegen pantserplaten van:	Smeedijzer.	op 1000 M. cM.	129,3	110,5	—	70,0	62,6	52,3	
		" 2000 " "	119,7	101,5	—	61,9	54,8	42,6	
		" 3000 " "	110,6	92,9	—	54,7	47,9	34,3	
		Ongehard staal.	" 1000 " "	90,0	76,6	—	47,9	42,8	34,8
			" 2000 " "	83,6	70,5	—	42,5	37,5	28,5
			" 3000 " "	77,4	64,7	—	37,8	33,0	23,4
Doorboringsvermogen der zware pantsergranaat met muts tegen pantserplaten van:	eenzijdig gehard nikkelstaal.	op 1000 M. cM.	49,5	43,5	—	29,0	26,0	zonder muts	
		" 2000 " "	47,0	41,0	—	27,0	24,0		
		" 3000 " "	44,5	38,5	—	25,0	22,0		
Doorboringsvermogen der zware (lichte) pantsergranaat tegen pantserdekken	bij elevatie: invalshoek:								
	43°	52° cM.	—	—	(9,7)	—	—		
	60°	67° "	—	—	(13,3)	—	—		
	43°	47° "	—	—	12,7	—	—		
	60°	63½ "	—	—	17,1	—	—		

Genaderd tot de lichtere geschutsoorten, met name het veldgeschut en het berg- en koloniaalgeschut, onderscheiden wij dadelijk twee zeer uiteenlopende stelsels, namelijk, het geschut met „vuurmondterugloop” en het geschut met „affuitterugloop”.

Het is duidelijk, dat de schier absolute stabiliteit van het geschut met vuurmondterugloop een veel grotere vuursnelheid toelaat dan het steeds uit de richting springende geschut met affuitterugloop. Men mag

dan ook veilig spreken van „snelvuur” en „versneld vuur” (tir rapide — tir accéléré).

Het geschut met vuurmondterugloop laat bovendien toe met vrucht gebruik te maken van aan de affuit bevestigde schilden ter bescherming van de beide voornaamste bedieningsmanschappen, den richter en den sluitstukbediende, die ook onder het vuren op de affuit kunnen blijven zitten. Het zijn deze schilden, die thans een belangrijke rol spelen, zoowel ten opzichte van de techniek als van de tactiek der veldartillerie.

Daar men tegenwoordig algemeen overhelt tot het stelsel met vuurmondterugloop, zullen wij aan dat met affuiterugloop slechts weinig aandacht schenken. ¹⁾

De veldhouwtser van 11 cM. L/12 ligt op een affuit met vuurmondterugloop (fig. 7).

Alle lichtere KRUPP'sche affuiten met vuurmondterugloop hebben tot dusver hydraulische remmen voor het beperken van den terugloop en spiraalveeren om den vuurmond, na voleindigden terugloop, weder in de vuurstelling te brengen. Dit stelsel vinden wij dus ook bij den onderwerpeliĳken houwtser toegepast.

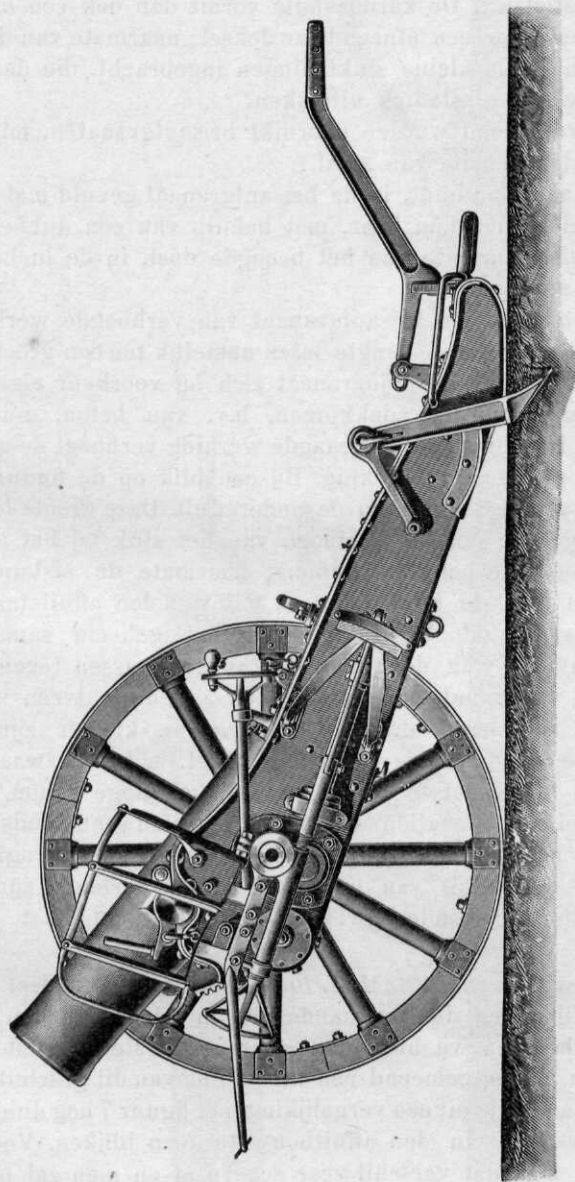
Doordien men bij houwtzers verschillende ladingen gebruikt tot regeling van de kromming der baan en uit den aard der zaak ook onder hooge elevatiën moet kunnen schieten, zijn eenige voorzorgen moeten getroffen worden, welke bij het lange kanon achterwege konden blijven. Zoo begrijpt men, dat, na onder eenigszins hooge elevatie geschoten te hebben, de nieuwe lading niet kan worden ingebracht, vóór de vuurmond nagenoeg horizontaal gesteld is en dus de zoogenaamde laadstelling inneemt. De hiertoe noodige constructie komt in hoofdzaak op het volgende neer.

De wieg ligt met een verticalen tap in een draagstuk, dat weder met horizontale tappen in een verhoogd gedeelte der onderaffuit rust. Aan bedoeld draagstuk is de getande boog voor de hoogterichting bevestigd, terwijl de inrichting voor de zijdelingsche richting op de wieg werkt, welke 2°, zoowel naar rechts als naar links, kan gedraaid worden. Om nu bij elevatiën tot 40° den vuurmond onafhankelijk van den richttoestel in de laadstelling te kunnen brengen, is aan de rechterzijde der affuit een stang aangebracht, waarmede door een eenvoudige beweging het achterstuk van den vuurmond opgeheven en deze, na het laden, weder onder de gewenschte helling gebracht kan worden.

Het nemen van de hoogterichting kan onafhankelijk hiervan geschieden, daar de vizierinrichting gedeeltelijk aan de wieg, gedeeltelijk aan de onderaffuit is aangebracht.

¹⁾ Zie voor meerdere bijzonderheden: „De Militaire Spectator 1902, N°. 1”, het artikel van onze hand, getiteld: „Het veldgeschut met vuurmondterugloop contra het veldgeschut met affuiterugloop”.

FIG. 8.

10 c.M. Veldhouwtser L/10 op affuit met affuiterugloop.

Op marsch kan de wieg op de onderaffuit worden vastgezet.

Het bezigen van in grootte verschillende kruitladingen, waarop wij zooeven wezen, sluit het gebruik van een met de kardoeshuls verbonden projectiel uit. De kardoeshuls vormt dan ook een afzonderlijk geheel, gesloten door een afneembaar deksel; naarmate van de behoefte worden verschillende kleine stukladingen ingebracht, die dan te zamen de gewenschte gebruikslading uitmaken.

Bij dezen vuurmond worden gebruikt brisantgranaten, mijngranaten en granaatkartetsen, alle van staal.

Zooals de naam aanduidt, is de brisantgranaat gevuld met een krachtig springmiddel; men kan haar, met behulp van een dubbelwerkende of tijdschokbuis, naarmate van het beoogde doel, in de lucht of in den aanslag doen springen.

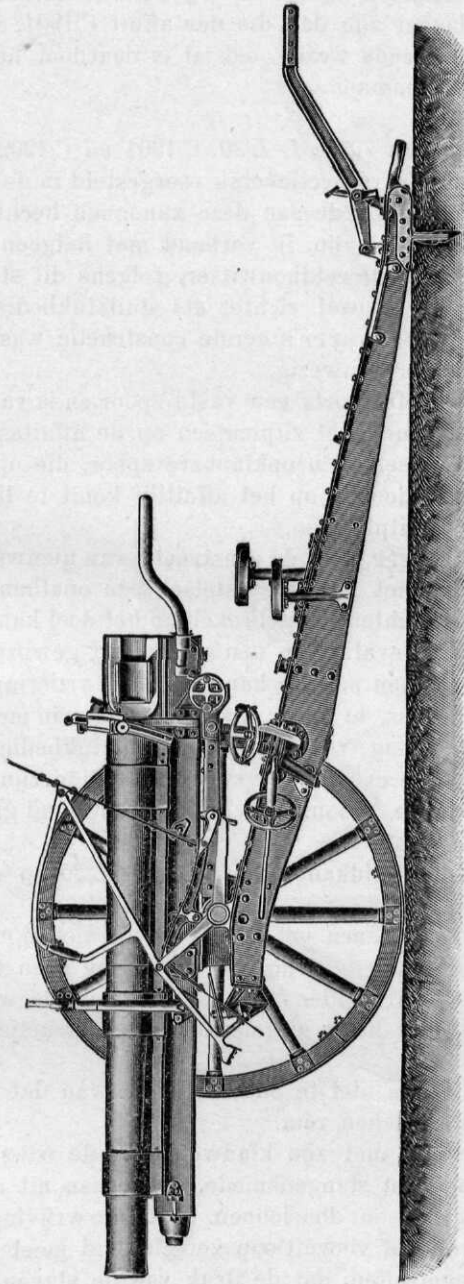
De mijngranaat is een brisantgranaat van verhoogde werking. Haar dunnere wand en grootere lengte laten namelijk toe een grootere lading op te nemen, zoodat de mijngranaat zich bij voorkeur eigent tot het beschieten van zwaardere dekkingen, b.v. van beton, muurwerk en pantseringen. Een buis met vertraagde werking verhoogt de uitwerking.

Ten slotte nog deze opmerking. Bij een blik op de figuur treft ons aanstonds de grootte lengte van de onderaffuit. Deze grootte lengte heeft men noodig geacht om het springen van het stuk bij het afgaan van het schot afdoend te beletten. Immers, naarmate de afstand tusschen het steunpunt van de affuitraderen en dat van den affuitstaart op den grond grooter is, zal de neiging van het geheele samenstel om, onder den invloed van den druk der buskruitgassen tegen het sluitstuk van den vuurmond, om laatstgenoemd steunpunt een wentelende beweging uit te voeren, d.i. op te springen, kleiner zijn. Bij den houwitser, die onder hooge elevatiën schiet, is het bezwaarlijker om aan dit euvel te gemoet te komen dan bij het lange kanon, dat onder belangrijk kleinere elevatiën vuurt. Wij zullen aanstonds zien, dat bij de laatste constructiën van het stelsel met affuiterugloop mede de zijwangen der affuit van het lange kanon verlengd zijn ter wille van een minder springende beweging van het stuk bij het schot.

De veldhouwitser van 10 cM. $L/10$ behoort tot het stelsel met affuiterugloop. Wij zullen dienaangaande niet in bijzonderheden treden, in verband met hetgeen wij hiervoren omtrent dit stelsel mededeelden.

Wij hebben echter gemeend een afbeelding van dit geschut te moeten geven (fig. 8), ten einde uit een vergelijking met figuur 7 nog duidelijker het principieele verschil in den affuitbouw te doen blijken. Vooral in dit geval teekent zich dat verschil zeer scherp af en men zal nu wellicht beter begrijpen, waarom aanvankelijk zooveel terugdeinsden voor het stelsel met vuurmondterugloop, gelet op de uiterlijke samengesteldheid. De techniek heeft er echter voor gezorgd, dat die samengesteldheid geen werkelijk bezwaar vormt en ten slotte de bereikte voordeelen verreweg de overhand hebben.

FIG. 9.

7,5 cM. Veldkanon L/30 met vuurmondterugloop (C/1901).

Omtrent de veldkanonnen van 7,5 cM. L/30, C/1901 en C/1902, op affuit met *affuiterugloop* teekenen wij alleen aan, dat de zijwangen der affuit C/1902 langer zijn dan die der affuit C/1901, een verbetering, waarop wij zooveen reeds wezen, ook al is daardoor het affuitgewicht met een 19 K.G. toegenomen.

De veldkanonnen van 7,5 cM. L/30, C/1901 en C/1902, op affuit met *vuurmondterugloop* zijn respectievelijk voorgesteld in de figuren 9 en 10.

Ofschoon wij groote waarde aan deze kanonnen hechten, kunnen wij toch hieromtrent beknopt zijn, in verband met hetgeen wij reeds aantekenden betreffende den veldhouwitsers, volgens dit stelsel.

Opgemerkt zij, dat zoowel richter als sluitstukbediende een plaats vinden op de affuit. Bij KRUPP's eerste constructie was alleen een zitplaats voor den richter aanwezig.

De affuit C/1901 heeft voorts een vaste spoor en is van schilden voorzien, die, omgelegd zijnde, tot zitplaatsen op de affuitas dienen.

De affuit C/1902 heeft een opklapbare spoor, die op marsch omgeslagen wordt en zodoende op het affuitlijf komt te liggen, benevens gewone, dus vaste aszitplaatsen.

De firma FRIED. KRUPP heeft de constructie van nieuwe richtmiddelen, die, overeenkomstig het Fransche stelsel, een onafhankelijke richtlijn geven — zoodat de richter onafgebroken op het doel kan blijven richten, niettegenstaande de elevatie van den vuurmond gewijzigd wordt — in ernstige studie genomen aan de hand van een vizierinrichting der bekende firma CARL ZEISS, te Jena. Voorts is men van meening, dat schilden voor de bescherming van richter en sluitstukbediende niet mogen ontbreken, zoodat deze aan de jongste constructiën zijn te verwachten.

Al de hier genoemde kanonnen schieten uitsluitend granaatkartetsen.

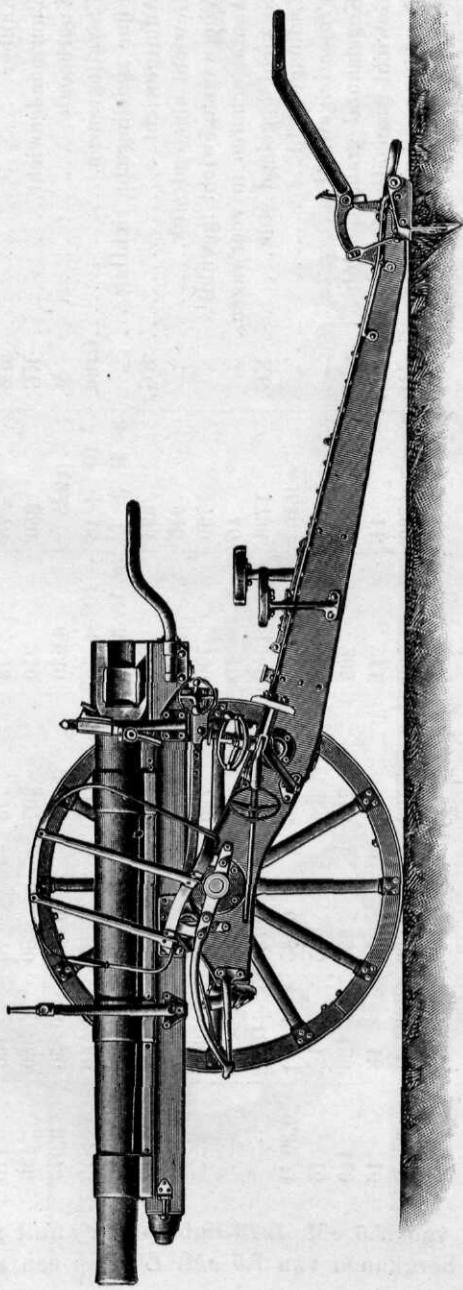
Merkwaardig is het veldkanon van 7,5 cM. L/30 op affuit met *vuurmondterugloop* met *wrijvingsrem*.

Levensvatbaarheid meenen wij aan dit stelsel niet te mogen toekennen en ook gelooven wij, dat de firma FRIED. KRUPP geen toekomst daarin ziet, doch alleen heeft willen toonen, dat ook de wrijvingsrem een onderwerp van studie heeft uitgemaakt en constructief belichaamd is kunnen worden.

Uiterlijk is dit kanon niet te onderscheiden van dat met vuurmondterugloop en hydraulischen rem.

De vuurmond glijdt met zijn klauwen over de wieg terug en voert daarbij een stelsel van stangen mede, welke een uit meerdere platen bestaand wrijvingskussen doorloopen. Daar de wrijvingsweerstand gedurende den terug- of vooruitloop verschillend moet zijn, is een zoodanige inrichting getroffen, dat de druk van de staven tegen de platen zich automatisch regelt. De voorbrenger bestaat weder uit een spiraalveer of eigenlijk een viertal in elkanders verlengde gelegde spiraalveeren, evenals bij alle kanonnen met vuurmondterugloop.

Fig. 10.

7,5 cM. Veldkanon L/30 met vuurmonderugloop (C/1902).

Besluiten wij dit overzicht weder met de vermelding van eenige getallengegevens.

BENAMINGEN.		7,5 cM. L/30. Veldkanon met affuiterugloop.		7,5 cM. L/30. Veldkanon met vuurmonderugloop.		10 cM. L/10. Veldhouwitser met affuiterugloop.		11 cM. L/12. Veldhouwitser met vuurmonderugloop.	
		C/1901.	C/1902.	C/1901.	C/1902.				
Kaliber.....	mM.	75	75	75	75	100	110		
Vuurmondgewicht.....	KG.	350	350	397	380	360	430		
Vuurhoogte.....	M.	0,925	0,930	0,960	0,990	0,850	0,975		
Elevatiegrenzen.....	Grad.	-10° +18°	-10° +18°	8° +16°	8° +16°	-5° +40°	-5° +40°		
Fijne zijdelingsche richting....	"	3° R. 3° L.	3° R. 3° L.	3° R. 3° L.	3° R. 3° L.		2° R. 2° L.		
Affuutgewicht.....	KG.	596	615	603	555	607	570		
Gewicht afgelegd stuk.....	"	946	965	1000	935	967	1000		
Voorwaaengewicht (gevuld)....	"	790	790	796	796	900	—		
Aantal schoten in voorwagen..	"	40	40	44	44	27	—		
Gewicht opgelegd stuk.....	KG.	1736	1755	1796	1731	1867	—		
Ladinggewicht.....	"	0,465	0,465	0,465	0,465	0,31 1)	0,39 1)		
Projectielgewicht.....	"	6,5	6,5	6,5	6,5	12	16		
Kogelaantal granaatkartets....	"	295	295	295	295	420	440		
Gewicht granaatkartetskogel..	G.	11	11	11	11	13	16		
Aanvangsnelheid.....	M.	500	500	500	500	300 2)	300 2)		

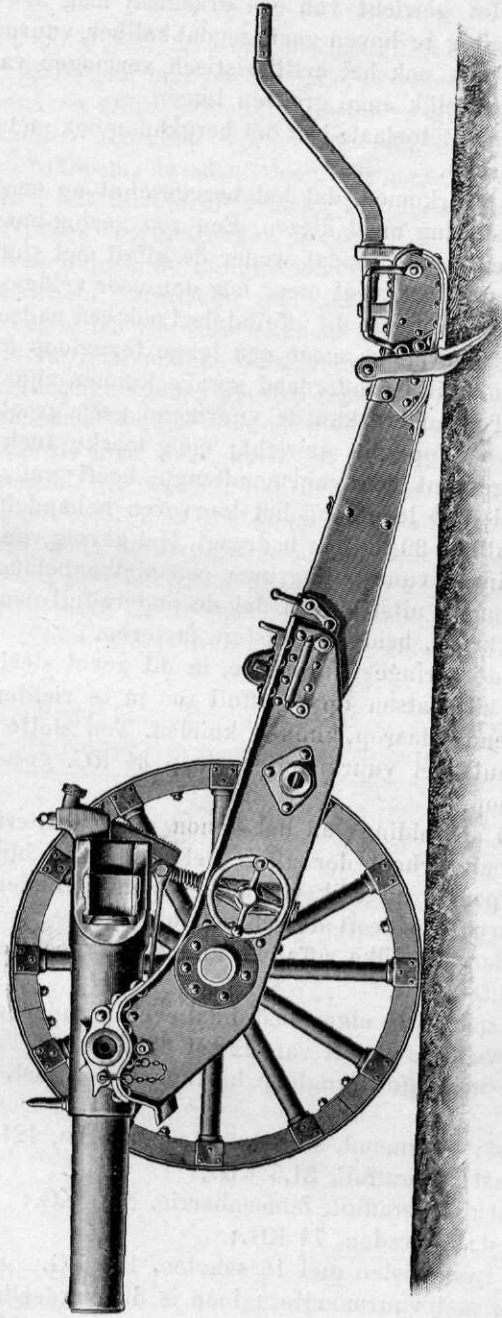
1) Grootste lading.

2) Bij grootste lading.

Het bergkanon van 7,5 cM. L/13 ligt op een affuit met affuiterugloop (fig. 11), het bergkanon van 7,5 cM. L/14 op een affuit met vuurmonderugloop.

Bergkanonnen zijn, zooals men weet, in het algemeen bestemd voor het gebruik in streken, waar radervoertuigen niet altijd gebezigd kunnen

Fig. 11.

7,5 cM. Bergkanon L/13 op affuit met affutterugloop.

worden en alle geschutdeelen op muil- of andere draagdieren vervoerd moeten worden. Het gewicht van één draaglast mag het bedrag van 125 KG. slechts weinig te boven gaan, zoodat kaliber, vuurmondgewicht en zooveel meer, dus ook het artilleristisch vermogen van het bergkanon binnen betrekkelijk enge grenzen liggen.

Waar het terrein dit toelaat, kan het bergkanon ook met een lamoenberrie gereden worden.

Het zal dikwijls voorkomen, dat het berggeschut op een weinig diep terreingedeelte opstelling moet kiezen. Een zoo gering mogelijke terugloop is dan een vereischte, zoodat weder de affuit met vuurmondterugloop de voorkeur verdient, veel meer nog dan voor veldgeschut. Edoch, ditmaal is aan het gebruik van dit affuistelsel ook een nadeel verbonden. Immers, aan den vuurmond moet een lange terugloop over de wieg worden toegestaan, wil er inderdaad sprake kunnen zijn van een stilstaan der affuit. Ten andere kan de vuurmond geen groote lengte verkrijgen met het oog op zijn gewicht; men merke toch op, dat het onderwerpelijke geschut een vuurmondlengte heeft van slechts 13 à 14 kaliber, terwijl deze lengte bij het hiervoren behandelde veldkanon van het zelfde kaliber 30 kaliber bedraagt. Het gevolg van een en ander is, dat de wieg in de vuurstelling over een niet onbelangrijk gedeelte achter den vuurmond uitsteekt en dat de onderaffuit een betrekkelijk groote lengte verkrijgt, beide ongunstige factoren.

Voorts maakt de geringe vuurhoogte, in dit geval slechts 68 cM., het noodzakelijk de zitplaatsen op de affuit zoo in te richten, dat richter en sluitstukbediende daarop kunnen knielen. Ten slotte is het onderwerpelijke geschut met vuurmondterugloop 34 KG. zwaarder dan dat met affuitterugloop.

Wij geven een afbeelding van het kanon met affuitterugloop, omdat hieruit de verdeelbaarheid der affuit het duidelijkst blijkt; overigens leveren beide typen in uiterlijk voorkomen niets bijzonders op. Het stuk met vuurmondterugloop heeft de schroefsluiting.

De beide onderwerpelijke affuiten kunnen verdeeld worden in een vóór- en een achteraffuit.

Voor het transport van elken last dient een bijzonder ingericht draagzadel, welks gewicht afwisselt van 22 tot 33 KG.

Bij het kanon met affuitterugloop heeft men den last, als volgt, verdeeld:

- eerste last: vuurmond, sluitstuk, toebehooren, 124 KG.;
- tweede last: vooraffuit, 81,5 KG.;
- derde last: achteraffuit, lamoenberrie, 87,5 KG.;
- vierde last: as, raden, 74 KG.;
- munitie: twee kisten met 16 schoten, 128 KG.

Bij het kanon met vuurmondterugloop is die verdeeling aldus:

- eerste last: vuurmond, sluitstuk, toebehooren, 120 KG.;
- tweede last: wieg, overtrek, 132 KG.;
- derde last: vooraffuit, as, 104 KG.;

vierde last: achteraffuit, raden, lamoenberrie, 95 KG.;
munitie: twee kisten met 12 schoten, 104 KG.

Het kanon van 6 cM. L/15 op koloniaalaffuit is bestemd voor gebruik in streken, waar men niet op draagdieren rekenen kan. Daarom heeft men vuurmond en affuit zoodanige gewichten gegeven, dat zij door het personeel kunnen gedragen worden, en wel, de vuurmond door twee man aan een hefboom, de affuit door vier man met behulp van draagboomen. Indien het terrein dit toelaat, kan het stuk aan een disselboom door het personeel voortgetrokken worden.

Het stuk kan binnen de minuut schietvaardig gemaakt worden.

Als bijzonderheid vermelden wij, dat het sluitstuk gevormd wordt door een in verticalen zin verschuifbaar blok.

De affuit is van eenvoudige constructie en voorzien van een omklapbare, onveerkrachtige spoor, die zich bij het eerste schot vastzet in den grond en zodoende bij de volgende schoten het terugloopen van de affuit belet. Zooals men weet, heeft het onwrikbaar vastzetten van het geheele samenstel het nadeel, dat het materieel veel te lijden heeft. Dit nadeel heeft echter in dit geval, bij een geschut van zoo gering vermogen, een meer ondergeschikte beteekenis; immers, de levende kracht van het projectiel aan de monding bedraagt niet meer dan 13,8 MT., terwijl deze bij de behandelde veldkanonnen 82,8 MT. is.

Dit kanon schief gietijzeren granaten, stalen granaatkartetsen en kartetsen.

Ten slotte volgen hieronder weder enkele belangrijke getallengegevens, betreffende KRUPP's berg- en koloniaalgeschut.

BENAMINGEN.	7,5 cM.L./13. Bergkanon met affuitterug- loop.	7,5 cM.L./14. Bergkanon met vuurmond- terugloop.	6 cM. L./15, op koloniaal- affuit.
Kaliber..... mM.	75	75	60
Vuurmondgewicht..... KG.	105	105	80
Vuurhoogte..... M.	0,665	0,680	0,620
Spoorbreedte..... "	0,820	0,830	—
Elevatiegrenzen..... Grad.	—10° + 17°	—10° + 15°	—10° + 20°
Affuitgewicht..... KG.	224	260	150
Gewicht van het stuk..... "	348	382	230
Gewicht munitiekist (gevuld)... "	64	52	—
Aantal schoten in munitiekist..	8	6	—
Ladinggewicht..... "	0,110	0,130	0,080
Projectielgewicht..... "	5,3	5,3	3,0
Kogelaantal granaatkartets....	225	225	100
Gewicht granaatkartetskogel.... G.	11	11	10,3
Patroongewicht..... KG.	6,2	6,35	3,48
Aanvangssnelheid..... M.	275	275	300

Eindelijk rest ons nog het kanon van 5 cM. L/40 op torpedoboot-affuit, bestemd om opgesteld te worden op een cilindrisch voetstuk of op den commandotoren.

De affuit is weder een middelpivot-wiegaffuit, waaraan men dus aantreft hydraulische remmen en een voorbrengerveer.

De vuurmond weegt 250 KG., de affuit 440 KG.; de elevatiegrenzen zijn -10° en $+12^{\circ}$.

Bedoelde vuurmond schiet gietijzeren granaten en stalen pantsergranaten, wegende 1,55 KG., waaraan een aanvangssnelheid van 700 M. en een arbeidsvermogen aan de monding van 38,7 MT. wordt medegeedeeld.

Dit geschut heeft nog een zeer beduidend vermogen, zooals hieruit blijkt, dat de pantsergranaat doorboort op:

1000 M.:	7,9	cM.	smeedijzer,	5,1	cM.	ongehard	staal.
2000 "	: 4,6	"	"	, 3,0	"	"	"
3000 "	: 3,6	"	"	, 2,3	"	"	"

Reeds waren wij bij herhaling in de gelegenheid, een en ander omtrent de munitie mede te deelen. Hieraan dient nog het volgende te worden toegevoegd.

In den laatsten tijd worden alle stalen projectielen geperst zonder naad.

De voortdrijvende ladingen bestaan uit rookzwak buskruit en wel voornamelijk uit pijp- of macaronikruit of ring- of Bellevillekruit.

Het pijpkruit wordt, overeenkomstig de lengte en de middellijn van de verbrandingsruimte, vervaardigd in pijpen tot 2000 mM. lengte en 30 mM. uitwendige middellijn; het wordt gebruikt als rookzwak kruit met toevoeging van nitroglycerine of ook als zuiver nitrocellulosekruit.

Het ringkruit bestaat uit ringvormige schijven, waaraan de gedaante van de schotelveer is gegeven; vandaar den naam Bellevillekruit.

Twee aan twee tegen elkander gelegd, vormen meerdere van deze opeengestapelde schijven de gewenschte lading, waarin dan blijkbaar volgens de lengte-as een holle, cilindrische ruimte is gespaard, welke de gelijkmatigheid der verbranding bevordert, daar zich hierlangs de vuurstraal van den ontstekingsdop der kardoeshuls gelijktijdig aan alle ringen kan mededeelen. Bovendien wordt eene vaste ligging van het kruit in de huls verkregen, onafhankelijk van de grootte der lading.

Zeer merkwaardig is het door de Firma FRIED. KRUPP vervaardigde „Pulverhaut” en „Pulvergewebe”.

Wanneer namelijk de voortdrijvende lading niet direct in de kardoeshuls gebracht wordt, zooals bij de houwitser- en mortierladingen, die immers afwisselende grootten verkrijgen en daartoe samengesteld worden uit meerdere in de kardoeshuls geplaatste stukladingen, worden deze ladingen geborgen in kardoeszakken. Tot dusver vervaardigde men bedoelde zakken van zoogenaamde kardoeszijde, die echter het nadeel bezit nu en dan smeulende stukjes in den vuurmond achter te laten, hetgeen tot ernstige ongevallen kan leiden.

De hierboven genoemde nieuwe stof nu, bestaat uit rookzwak buskruit, verbrandt dus volkomen, ondervangt mitsdien het evenbedoelde bezwaar en werkt nog mede ter verhooging van de voortdrijvende kracht.

De kardoeszak, voor houwitseren en mortieren bestemd, bestaat uit een dunne, zeer taaie, gewalste kruitmassa, die haar vorm door persen verkregen heeft. Dit is het „Pulverhaut” of als men wil: kruitvlies.

Voor alle andere vuurmonden maakt men den kardoeszak uit „Pulvergewebe”, kruitweefsel dus, dat in verschillende dikten vervaardigd en als stof verwerkt wordt. Voor het naaien van de zakken kan men ook gebruik maken van kruitdraad.

Wij herhalen, de vinding is zeer merkwaardig en voor het oogenblik doeltreffend. Echter zal nog moeten blijken hoe de nieuwe stof zich bij opbewaring houdt, een ernstige vraag, die uit den aard der zaak bij de beoordeeling van oorlogsmaterieel altijd moet gesteld worden.

Wij mogen niet nalaten nog met een enkel woord melding te maken van de tentoongestelde nachtrichtmiddelen.

Wij troffen drie constructiën aan: een voor kijker-vizierinrichting aan het kanon van 19 cM. L/40 en twee voor het richten over vizier en korrel bij den houwitser van 28 cM. L/12 en als bijzonder model voor het evengenoemde kanon.

Bij de eerstbedoelde constructie wordt een in den kijker aanwezig stel kruisdraden electrisch verlicht; bij de andere constructiën worden eigenaardig ingerichte vizieren en korrels, die in de voor het richten overdag bestemde vizierinrichtingen geschoven worden, van onderen verlicht. Deze verlichting geschiedt op verschillende wijzen: bij den 28 cM. houwitser door middel van twee kleine electrische gloeilampen van 4 volt, die onmiddellijk onder vizier en korrel liggen en welker lichtkracht met behulp van een bijzonderen reguleur kan geregeld worden; bij het model, bestemd voor het kanon van 19 cM., door middel van een gewone gloeilamp van 110 volt, die opgesteld is tusschen vizier en korrel. In het laatste geval wordt de lichttoevoer geregeld door schuiven, die onafhankelijk van elkander, naarmate van de behoefte, voor de lamp kunnen gedraaid worden.

Utrecht.

C. J. M. COLLETTE,
Kapitein der Artillerie.

Ter aankondiging ontvangen.

Die III. Armee im Elsass. Eine Studie über Truppenführung von Oberst a. D. VON ZANTHIER. *Berlin-Charlottenburg*, 1902. Militärverlag R. FELIX. Preis 7,50 Mk.

Stahlgeschoss und Schutzschild. Eine neue Phase in der Entwicklung des Feldgeschützes von Generalleutnant z. D. VON REICHENAU. *Berlin*, 1902. Vossische Buchhandlung.

Quo Vadis? door DEN SCHRIJVER DER BROCHURE. *Den Haag*, 1902. J. HOEKSTRA & Co.

Het eerste jaar van den Zuid-Afrikaanschen Oorlog (October 1899—October 1900.) door C. G. KAMERLING, Kapitein der Infanterie. *Haarlem*, 1902. VINCENT LOOSJES.

Velddienst en Gevechtsoefeningen. I. Voorpostendienst. II. Handelingen uit den kleinen oorlog tegen den inlandschen vijand door J. C. VAN DEN BELT, Kapitein der Infanterie. *Wetlevreden*, 1902. VISSER & Co.

Rectificatie.

In het artikel van mijne hand in de November-aflevering van dit Tijdschrift, getiteld: „Aan de lezers van de(n) Militaire(n) Gids”, komt in de slotsom op de blzn. 814 en 815 eene onjuistheid voor, welke ik mij haast te herstellen.

De lezer gelieve namelijk den laatsten regel van blz. 814 en de eerste twee regels van blz. 815, als volgt, te lezen:
voor elk hunner ongeveer *gelijk* — en alzoo gezamenlijk meer dan *tien maal* — *zoo groot* waren, als die, welke METHUEN's *geheele macht* bij Modderrivier leed.

G. J. C. A. POP.